SEPHER SECHEL TOB

GRAMMATIK DER HEBRÄISCHEN SPRACHE

nach der Karlsruher Handschrift

zum ersten Male herausgegeben und mit Einleitung & Anmerkungen

versehen.

INAUGURAL-DISSERTATION

der

Philosophischen Fakultät

der

Kaiser-Wilhelms-Universität, Strassburg

zur Erlangung der Doktorwürde

vorgelegt von

B. MEYER

aus Thann (O.-E.).

KRAKAU.

Druck von Josef Fischer.

1894.

SEPHER SECHEL TOB

GRAMMATIK DER HEBRÄISCHEN SPRACHE

nach der Karlsruher Handschrift

zum ersten Male herausgegeben und mit Einleitung & Anmerkungen

versehen.

INAUGURAL-DISSERTATION

der

Philosophischen Fakultät

der

Kaiser-Wilhelms-Universität, Strassburg

zur Erlangung der Doktorwürde

vorgelegt von

B. MEYER

aus Thann (O.-E.).

KRAKAU.
Druck von Josef Fischer.
1894.

Vita.

Ich, Benjamin Meyer, Sohn von Gabriel Meyer, bin geboren zu Schwindratzheim (Ldkrs. Strassburg) den 30. Januar 1867. Bis zum Alter von 9½ Jahren besuchte ich die Volksschule meines Geburtsortes und dann bis Ostern 1880 das Gymnasium zu Buchsweiler. Von hier aus trat ich in die neugegründete Rabbinerpräparandenschule zu Colmar ein, besuchte dort zugleich das kaiserliche Lyceum und erhielt am 6. August 1885 das Zeugniss der Reife. Am 28. Okt. 1885 liess ich mich in Strassburg, wo ich in dem damals ins Leben gerufenen Rabbinerseminar meinen theologischen Studien oblag, bei der philos. Fakultät der Kaiser-Wilhelms-Universität immatrikuliren und beschäftigte mich daselbst besonders mit dem Studium der semitischen Sprachen und Philosophie. Ich hatte dabei das Glück, Männer wie Nöldeke, Reuss, Nowack, Euting, Windelband und Ziegler zu meinen Lehrern zählen zu dürfen. Nach bestandener Rabbinatsprüfung wurde ich am 17. August 1889 zum Rabbiner von Lauterburg (U—E.) ernannt, wo ich bis gegen Ende des Jahres 1893 d. h. bis zu meiner Berufung als Rabbiner nach Thann (O—E.) meines Amtes waltete.

Seiner Hochwürden

Herrn

Isidor Weil

Oberrabbiner in Colmar

in Hochachtung

gewidmet.

Digitized by the Internet Archive
in 2026

https://archive.org/details/IA41547613_0123

Einleitung.

Bei dem regen Eifer, mit welchem man in neuerer Zeit an die Herausgabe alter hebräischer Handschriften herantritt, ist es einigermassen auffallend, dass bis jetzt hierbei eine Handschrift unbeachtet geblieben ist, die, wenn sie auch für die hebräische Sprache von keiner sachlichen Bedeutung wäre, schon deshalb an Interesse gewinnen müsste, weil von ihr erwiesen ist, dass sie im Besitze Reuchlins war und zu wiederholten Malen den Gegenstand der Erörterung von Männern bildete, die auf dem Gebiete der Erforschung des hebr. Sprachgebiets grosses Ansehen geniessen. (Vgl. Dukes קונטרוס המסורת Tübingen 1846 p. 67 u. Ozar Nechmad II p. 19 u. 116/17). Aus dem Umstande, dass die vorliegende Hdschrft. noch nicht im Drucke erschienen ist, lässt sich weder auf Zweifel an ihrem wesentlichen Werthe als geeignete Grammatik noch überhaupt auf Mangel an Richtigkeit der angeführten Regeln und Lehrsätze schliessen. Der Grund ist vielmehr darin zu suchen, dass die Hdschrft. defekt ist, und der Text in einer Weise abbricht, dass man unwillkürlich zur Annahme gelangen könnte, dass das Werk nicht vollendet wäre. Auch sind manche Stellen aus Versehen des Schreibers ungenau wieder gegeben, wie im Folgenden näher ausgeführt wird.

Die Hdschrft. war, wie gesagt, im Besitze Reuchlins und befindet sich jetzt in der Grossherzoglichen Hof- und

Landesbibliothek zu Karlsruhe[1]) mit gleicher Schrift und in einem Bande mit einer Hdschrft. des Michlol von R. David Kimchi. In Betreff des Autors des in unserer Hdschrft. enthaltenen Buches sind in der Hdschrft. selbst wenig oder gar keine Anhaltspunkte zu finden, so dass sich hierüber blos Muthmassungen aufstellen lassen. Am Schlusse der Hdschrft. des Michlol d. h. beinahe unmittelbar vor Beginn unserer Hdschrft., auf Fol. 127 des Handschriftenbandes Reuchlin 6 findet sich ein Kolophon[2]), aus dem hervorgeht, dass Abraham b. Samuel b. Isak dieses Buch (Michlol) für den geehrten[3]) R. Josef b. Abraham geschrieben und am 27. Adar im Jahre 5042 der Schöpfung (März 1282) beendigt habe. Wenn auch in dem unter Anmerkung 2 angeführten Kolophon blos das Buch Michlol ausdrücklich genannt ist, so ist doch aus der Stellung desselben zwischen den beiden Handschriften und aus der bei beiden Handschriften gleichen Schrift mit Bestimmtheit zu erkennen, dass beide Handschriften von einer und derselben Person kurz nacheinander angefertigt wurden. Auf dem folgenden Blatte befindet sich eine Verkaufsurkunde, in welcher die Namen beider Handschriften nebeneinander angeführt werden, wodurch unsere Annahme bekräftigt wird. Die Urkunde, welche, gleich wie die auf Fol. 165 b desselben Bandes, sehr unleserlich geschrieben und schwer zu entziffern ist, besagt nämlich nach der von Landauer auf p. 27 d. Orient. Hdschrft gegebenen Entzifferung, dass am 23. חשון 5191 ראובן בר דוד כלפה קובץ זה שהוא חלק

---

[1]) Vgl. (W. Brambach, Vorwort z. Orientalische Handschriften, Karlsruhe 1892).

[2]) אני אברהם בר שמואל בר׳ יצחק כתבתי זה הספר מכלול אל הנכבד ר׳ יוסף ב״ר אברהם שלומי וסימתיו בחודש אדר שנת חמשת אלפים וארבעים ושתים ליצירה בעשרים ושבעה ימים בו.

[3]) Auf p. 26 Or. Hdschrft heisst es hier blos: אל... ר׳ יוסף.

הדקדוק מר׳ דוד קמחי וספר אחר בדקדוק הנקרא שכל טוב an einen R. Josef verkauft habe. Wenn auch alle diese Angaben von untergeordnetem Werthe für die Ermittlung des Autors unseres Buches sind, so lässt sich doch die hier erwähnte Verkaufsurkunde in den Worten וכפר אחר בדקדוק הנקרא שכל טוב bei Feststellung des Namens unseres Buches, welches weder eine wirkliche Einleitung noch ein Titelblatt in der uns vorliegenden Hdschrft. enthält, verwerthen. Aus dem die Hdschrft. einleitenden Gedichte scheint mit Bestimmtheit hervorzugehen, dass der Verfasser unseres Buches Mosche (....משה) hiess und seiner Arbeit den Namen: שכל טוב gegeben habe. Es heisst nämlich dort p. 1.

ראה ופקח אישון בספר שכל טוב.....
זכרו יפאר אשר יודיע[1] דרכיו למשה.

„Siehe und richte das Auge auf das Buch „Sechel tob“, Das Andenken dessen soll gepriesen werden, der seine Wege bekannt macht dem Mosche“.

Dukes verwirft zwar im Ozar Nechmad II (Briefe und Abhandlungen jüdische Litteratur betreffend, Wien 1857) die Ansicht, dass das Buch ursprünglich Sechel tob geheissen habe. Er meint vielmehr, dass ihm dieser Name später beigelegt wurde, und begründet seine Ansicht in dem Satze יען כי נזכר בסוף ההקדמה וספרים נזכרו אחרי תחלת הספר.... damit, dass viele Bücher nach den Anfangsworten benannt sind, darunter auch das unsrige nach den am Ende der Einleitung stehenden Worten: שכל טוב.

Ein Buch dieses Namens finden wir von Balmes[2])

---

[1]) Das Wort יודיע ist in unserer Hdschrft durch einen Querstrich in zwei Theile getrennt: יו—דיע, da die Theilung des Verses mitten in das Wort hineinfällt.

[2]) Mikneh Abram (Ed. Ven. 1523) p. g 6. ואולם ר׳ משה קמחי בספר שכל טוב לו שכתב......

erwähnt, später haben, Wolf[1]) und de Rossi[2]), wohl gestützt auf die Bemerkung von Balmes, unser Buch mit dem Buche Sechel tob identifizirt, welches Balmes dem R. Moses Kimchi beilegt.

Geiger, welcher im Ozar Nechmad II bei einer Biographie des R. Moses Kimchi (p. 17—24) auch auf das Buch Sechel tob zu sprechen kommt, sucht jedoch diese Meinung Wolf's und de Rossi's durch Anführung von triftigen Gründen zu widerlegen und wagt in den Worten וס׳ שכל טוב לר׳ משה קמחי לא היה ולא נברא sogar die Behauptung aufzustellen, dass Balmes selbst sich bei Anführung eines solchen von R. Moses Kimchi verfassten Werkes geirrt haben mag.

Durch Mittheilungen von Prof. Lasinio[3]) in Pisa von einer in Florenz befindlichen Hdschrft. Sechel tob, wurde Geiger veranlasst, sich später[4]) noch ein Mal über unsere Hdschrft. zu äussern, wobei er jedoch seine im Ozar Nechmad gegen die Behauptung, dass Moses K. der Autor unseres Buches sei, ausgeführten Gründen aufrecht erhält: Auf Grund von genaueren Untersuchungen, die Prof. Las. in seinem Auftrage über die Florentiner Hdschrft. angestellt hat, scheint er bald darauf in einem in der „Jüdischen Zeitschrift für Wissenschaft und Leben (XI. Jahrgang 1873/74) p. 245 247 veröffentlichten Aufsatz der Annahme znzuneigen, „dass Sechel tob dem alten wohlbekannten Moses Kimchi angehört“.

Wenn Geiger im Eingange des betreffenden Aufsatzes sagt, dass die Bibliographen bei Anführung eines Buches Sechel tob von Moses Kimchi nur Balmes gefolgt sein können, da sonst die Schrift nicht bekannt war, so wäre

---

[1]) Bibliotheca Hebraea Bd. I. p. 894 Nr. 1645.
[2]) Dizionario Stor. Degli Autori Hebrai Vol. I. p. 191.
[3]) Z. D. M. G. Bd. XXVI. S. 807.
[4]) Z. D. M. G. Bd. XXVII p. 152/53.

dies unbedingt nur von Wolf und de Rossi anzunehmen, aus deren Werken ersichtlich ist, dass sie bei einer Erwähnung des Buches Sechel tob Balmes als Gewährsmann haben. Es muss jedoch dahin gestellt bleiben, ob der Verfasser des Sifte Jeschenim[1]) (שפתי ישנים) sich wirklich auf Balmes gestützt habe. Aus der Art und Weise nämlich, wie dort ein Buch Sechel tob von R. Moses K. unter Lit. שי"ן als Nr. קכ"ב[2]) angeführt ist, lässt sich in keiner Weise die Ansicht Geigers im Ozar Nechmad II. p. 19 rechtfertigen, dass auch der Verfasser des Sifte-Jeschenim zu den Bibliographen gehört, die ihre Angabe aus der bekannten Stelle des Mikneh Abraham geschöpft haben. Es ist vielmehr die Möglichkeit nicht ausgeschlossen, dass der Verfasser des S.-J. ganz selbstständig bei Citirung eines Buches Sechel tob von R. Moses K. vorgegangen sei, welches ihm entweder bei Anfertigung seiner Bibliographie vorgelegen haben oder sonst auf irgend eine Weise bekannt geworden sein mag. Auch darin möchte sich wohl Geiger geirrt haben, wenn er der Meinung ist, dass die Stelle über das Nomen gentilicium, welche Balmes dem Sinne nach anführt, identisch sei mit der aus der Florentiner Hdschrft. ihm von Prof. L. über diesen Punkt mitgetheilten Stelle[3]), welche er im Inhaltsverzeichniss unserer Hdschrft. (p. 52) wieder zu finden glaubt. Jedenfalls lässt die auffallende Verschiedenheit beider Stellen, der des Mikneh Abram[4]) und der der Florentiner Hdschrft., wenn auch nicht dem Sinne nach, so doch dem Wortlaute nach eine solche Auffassung nicht leicht zu, sondern lässt vielmehr eher

---

[1]) S. Cassel, Lehrbuch d. jüdischen Geschichte u. Litteratur p. 492.

[2]) שכל טוב ספר דקדוק ר׳ משה קמחי.

[3]) S. Jüdische Ztschrft, f. Wissenschaft u. Leben (XI. Jahrgang) p. 246.

[4]) שבהיות האדם דור שלישי לראשון אינו מתיחס אליו כי לא יאמר ראובן הישראלי בהיות ראובן בן ישראל אך מדור רביעי והלאה ירצו לכנות כמו אהרן הלוי כי הוא רביעי אל לוי וגו׳

darauf schliessen, dass Balmes bei der Erwähnung eines Buches Sechel tob von R. Moses K. ein ganz anderes Buch im Auge gehabt habe, und seine Bemerkung mit der Florentiner Hdschrft. in keinem engeren Zusammenhang stehe. Dass jedoch R. Moses K. ein Buch Sechel tob verfasst habe, scheint nach Alledem keinen Zweifel zu unterliegen. Es handelt sich nun in erster Reihe darum, ob die vorliegende Hdschrft. der Karlsruher Bibliothek identisch ist mit der Grammatik Sechel tob von R. Moses K., ferner ob die Florentiner Hdschrft. nach einem und demselben Original wie die Karlsruher abgeschrieben sei.

Was die erste Frage betrifft, lässt sich in der That aus dem einleitenden Gedicht, speziell aus den bereits erwähnten Worten: ראה ופקח אשון וגו׳, sowie aus den Schlussworten, des dem eigentlichen Texte vorausgehenden Vorworts, wenn eine solche Bezeichnung für den Inhalt jenes Abschnitts angängig ist: שים לבך והתבונן בדרכיהם כי שכל טוב יתן חן „Richte dein Herz darauf, merke wohl auf ihre Wege (Regeln); denn Sechel tob verleiht Anmuth“. schliessen, dass die vorliegende Hdschrft., eine Grammatik der hebräischen Sprache unter dem Titel Sechel tob, von einem Moses verfasst sei. Da nun die Familie Kimchi bekannt ist als eine solche, die durch ihre Thätigkeit auf grammatischen Gebiet berühmt geworden, und auch von Moses K. feststeht, dass er sich mit Grammatik beschäftigt hat, so wäre man leicht zur Annahme geneigt, dass unter diesem Moses kein anderer als Moses Kimchi gemeint sein kann. Jedoch bei näherer Betrachtung der oben angeführten Stellen wird diese Schlussfolgerung, wenn nicht hinfällig, so doch sehr zweifelhaft.

Bekanntlich sind die jüdischen Weisen bestrebt, überall in ihren Schriften niemals die Schranken der Bescheidenheit zu überschreiten. So findet sich, dass der Erwähnung

des eigenen Namens sehr oft das Prädikat „הקטן der Kleine“ oder der Mittheilung einer eigenen Ansicht der Zusatz „בעניות דעתי in der Armuth meines Wissens“ beigefügt ist.

Die Worte: שים לבך וגו׳ wären aber, wenn sie der Verfasser auf sich beziehen sollte, der Ausdruck eines Hochmuths und Dünkels, für den sich in der hebr. Litteratur keine Analogie fände. Sie lassen sich daher unmöglich einem Manne von dem Bildungsgrad eines Moses K. zuschreiben. Es liesse sich nun denken, dass ein Verehrer und Bewunderer des Autors dieses Buches Sechel tob das erwähnte Gedicht als Einleitung geschrieben, wobei also immerhin die Möglichkeit nicht ausgeschlossen wäre, dass R. Moses K., der Sohn des R. Joseph und Bruder des David K. der Verfasser des Buches sei. Jedoch auch diese Ansicht lässt sich nicht aufrecht erhalten, nicht sowohl deshalb, weil in diesem Fall wenigstens äusserlich, sei es durch die Schrift oder durch ein anderes Merkmal, angedeutet sein müsste, dass der Verfasser des Gedichts nicht der Autor des Buches wäre, als insbesondere deshalb, weil an vielen Stellen der Hdschrft. Meinungen R. Moses Kimchi’s mit den Worten: וכן כתב ר׳ משה קמחי angeführt werden. Dieser Wendung begegnen wir in unserer Hdschrft. zwei Mal an Stellen, die ihrem Wortlaute nach abgesehen von je einer als Schreibfehler anzusehenden Änderung ganz mit den entsprechenden Stellen des Michlol von David Kimchi übereinstimmen. Man könnte daher auf den ersten Augenblick leicht zu der Vermuthung kommen, dass der Verfasser unseres Buches, der in solch’ auffallender Weise ohne Quellenangaben aus den Werken David K.’s geschöpft, bei der Abfassung jenes Werkes keinen anderen Zweck gehabt habe als einen Auszug aus den Werken bekannter Grammatiker zu liefern und dabei zugleich seinen eigenen Standpunkt zu vertreten. Vergleichen wir die Stelle Michl. Fol. 63 b. (Ed. Rittenberg):

ומלת תרגלתי לאפרים רוב המדקדקים אמרו כמו הרגלתי בחלוף תי״ו בה״א כמו שנהגו העברים ברוב נחי הלמד ובהרבה מקומות אעפ״י כן בתחלת המלה לא מצאנו חלוף תי״ו בה״א ועל כן יתכן לומר שהוא שם הפעל והיה ראוי להיות מלרע בפלס תִּפְאַרְתִּי ונאמר ממנו תִּרְגֶּלֶת בפלס תִּפְאֶרֶת וכן פירשו אחי ר׳ משה עליו השלום בספר תהכושת וגו׳ mit der ihr analogen in unserer Hdschrft., so finden wir, dass beide blos darin von einander abweichen, dass in unserer Hdschrft. (vgl. p. 7) anstatt ועל כן יתכן die Lesart על כן לא יתכן steht. Das, was hier mit: וכן פירשו אחי ר׳ משה עליו השלום בספר תהכשת ausgedrückt ist, wird dort mit den Worten: וכן כתבו ר׳ משה קמחי בספר תחבשת gegeben.

In demselben Grade ist die Stelle Michl. Fol. 64 b: ומלת מבליגיתי אמרו כי הא מורכבת מהפועל ומהפועלת עם כנוי המדבר בעדו כי מהפועל ומהפועלת יאמר מַבְלִיגִי ומהפועלת מַבְלַגְתִּי והנכון שהוא מהפועל מבליגית בפלס מַרְבִּית שהיא ראויה להיות מַרְבִּית וכן במשקלו מַבְלִיגִית ובהתחברו עם המדבר בעדו יאמר מבליגיתי.... וכן כתב ר׳ אחי ר׳ משה ז״ל בספר תהבשת ähnlich der ihr entsprechenden in unserer Hdschrft., (vgl. p. 8) blos, dass anstatt des ומהפועלת מַבְלַגְתִּי des Michlol sich in unserer Hdschrft ומהפועלת מַבְלִיגִיתִי findet. Die Worte וכן כתב ר׳ אחי ר׳ משה ז״ל בספר תהבשת sind in unserer Hdschrft. durch וכן כתב ר׳ משה קמחי בספר תחבשת ersetzt.

Abgesehen von der grossen Übereinstimmung, welche zwischen diesen beiden Stellen des Michl. und unserer Hdschrft. herrscht, ist auffallend, dass im Michlol beide Mal in dem mit וכן beginnenden Schlusssatze von R. David K. sein verwandtschaftliches Verhältniss zu Moses K. durch „אחי mein Bruder“ betont wird. In der Hdschrft. hingegen wird blos der nackte Namen ר׳ משה קמחי angeführt, woraus sich schliessen lässt, dass der Verfasser des Buches nicht nur in keinem verwandtschaftlichen sondern überhaupt in keinem näheren Verhältniss zur R. Moses K.

gestanden hat; sonst würde er dies in irgend einer Weise hervorgehoben haben. Er scheint vielmehr denselben blos aus seinen Werken gekannt zu haben. Oder sollte wirklich die in dem schon erwähnten Aufsatze Geigers ausgeführte Ansicht, dass der Verfasser mit den Worten וכן כתב ר׳ משה קמחי sich selbst nenne, die richtige sein? Dies ist schon aus dem Grunde nicht denkbar, weil ein Autor als Beweise für seine eigenen Ansichten doch nicht in solcher Form auf seine früheren Arbeiten hinweisen wird. Es würde sich als eine in der Litteratur ungewöhnliche Erscheinung ausnehmen, wenn R. Moses K. gleichsam die Richtigkeit und Zuverlässigkeit der in seinem Werke Sechel tob niedergelegten Auffassungen durch die Andeutung begründen würde, dass sich diesselbe auch in seinem Buche Thachboscheth verzeichnet finden.

Nicht minder muss ferner bei der Frage, ob R. Moses K. der Autor unseres Buches sei, auch der Umstand in Betracht gezogen werden, dass in unserer Hdschrft.[1]) der Autor auf seinen „Oheim" Menachem, Sohn des R. Simeon, Bezug nimmt, worunter wohl nach der Annahme Geigers R. Menachem b. Simeon aus Posquières zu verstehen ist, der ein Schüler R. Josephs und Zeitgenosse R. Moses u. David Kimchi's war. Wäre nun wirklich, wie vermuthet wird, R. Moses K. der Verfasser des Buches, so hätte er bei Citaten von R. Joseph K. sein verwandtschaftliches Verhältniss ebenso gut wie bei Citaten von R. Menachem betonen, also כן כתב אבי ר׳ יוסף und nicht geradezu אבל[2]) החכם ר׳ יוסף קמחי פירש schreiben sollen. Noch unbegreiflicher wäre aber, dass an keiner Stelle der Namen des R. David K. Erwähnung findet, wenn der Verfasser ein Bruder desselben sein sollte, gleichwie es befremdend ist, dass

---

[1]) P. 19 u. 21: כן כתב אדוני דודי ר׳ מנחם בר אדני ר׳ שמעון.

[2]) S. p. 14 u. 37.

R. David K. weder in seinem Lexicon (שרשים) noch in in seiner Grammatik (מכלול) ein Werk Sechel tob anführt. Insbesondere sprechen auch Stellen wie die auf p. 11 und 41 unserer Hdschrft. gegen die Autorschaft M. K's, wo das eine Mal den Worten ר' משה קמחי eine für „זכרונו לברכה sein Andenken zum Segen“ gebräuchliche Abkürzung: ז"ל, das andere Mal ע"ה folgt, welches eine Abkürzung für „עליו השלום über ihn sei Friede“ sein soll. Da diese Abkürzungen anzudeuten pflegen, dass der Träger des vorausgegangenen Namens nicht mehr unter den Lebenden weilt, so können wir daraus entnehmen, dass R. Moses K. zur Zeit, als unser Buch verfasst wurde, schon gestorben war. Es lässt sich aus der Hdschrft. selbst kein Grund dafür finden, dass diese Zusätze ז"ל und ע"ה von einem späteren Abschreiber herrühren könnten, wie überhaupt unsere Handschrift, soweit sie nicht defekt ist, ziemlich getreu nach dem Original angefertigt zu sein scheint. Es ist vielmehr anzunehmen, dass der Autor eines Buches, in welchem so oft auf R. Moses K. Bezug genommen wird, selbst aus Pietätsgefühl gegen den verstorbenen Moses K. dem Namen desselben Abbreviaturen, wie ז"ל und ע"ה, nach altem Brauche beigefügt hat.

Die Frage endlich, ob die vorliegende und die in Florenz befindliche Handschrift, welche die Bemerkung des Balmes im Mikneh Abram über das Nomen gentilicium dem Sinne nach wenigstens enthält, nach einem und demselben Original abgeschrieben sind, ist jedenfalls zu verneinen. Die Gründe, welche Geiger in seinem Aufsatze anführte, sind nicht stichhaltig genug, diese Behauptung aufrecht zu erhalten. Denn bei der von Prof. Castelli auf meinen Wunsch vorgenommenen Collation der beiden Handschriften hat sich herausgestellt, dass unsere Handschrift blos bis zu der Stelle, wo sie defekt wird, also bis zu den Worten ויאמר מהם (p. 3) und später

noch ein Mal in dem den Paradigmen vorausgehenden Abschnitt p. 46 mit der Florentiner Handschrift harmonirt.

Auf Grund dieser seiner Untersuchungen kommt auch Prof. Castelli, welcher übrigens, wie er mir mitzutheilen die Freundlichkeit hatte, beabsichtigt, in nächster Zeit die Florentiner Hdschrft. herauszugeben, zu der Ansicht, dass unser Buch blos eine Compilation aus der Florentiner Hdschrft. und anderen Werken bekannter Grammatiker sei. Er geht darin soweit, dass er unserem Buch den Titel Sechel tob abspricht und denselben auf die Florentiner Hdschrft. beschränkt wissen möchte.

Wenn auch aus allen diesen Gründen kein Zweifel darüber bestehen kann, dass der Autor unseres Buches nicht R. Moses Kimchi sei, so verdient die Karlsruher Hdschrft. nichts desto weniger Beachtung, da die vorliegende Grammatik in Anlage und Ausführung manche Eigenheiten enthält, denen wir sonst nicht begegnen.

Dass der Verfasser ein Anhänger der spanischen Schule gewesen, kann bei der vielfachen Erwähnung von Grammatikern wie Jehuda Chajugg und Jonah ben Ganach und Anführung ihrer Ansichten, wenn auch ohne spezielle Angabe des Werkes, woraus sie entnommen, keinem Zweifel unterliegen, was auch Dukes im Ozar Nechmad II p. 116 annimmt: והנה בעל שכל טוב הלך בעקבות מדקדקי ספרד.

Von anderen bekannten Grammatikern werden noch Iben Esra, Josef Kimchi, Moses Kimchi, Menachem b. R. Schimeon citirt. Mit David Kimchi, mit dessen Lexicon und Michlol, zeigt unser Text an vielen Stellen eine solche Übereinstimmung, dass, wenn der Autor unseres Buches und David Kimchi auch in der systematischen Zusammenstellung sehr oft auseinandergehen, sie dennoch bei der Erklärung mancher grammatischen Erscheinungen durch Heranziehung von Citaten aus der Bibel und älteren Gram-

matikern nicht allein dem Sinne sondern auch dem Wortlaute nach grosse Ähnlichkeit mit einander aufweisen. Ja, sogar in Anwendung von Fremdwörtern begegnen sie sich, wie z. B., bei Besprechung der Form יַזֶּה (Jes. 52, 15) in der Übersetzung mit פרא פרלאר.[1]) Es hat den Anschein, als ob der Autor unseres Buches ein Mitschüler des R. David Kimchi gewesen wäre, und jeweils beide den Vortrag ihres Lehrers wörtlich niedergeschrieben und später mit eigenen Zusätzen ergänzt hätten.

Was den Inhalt unserer Hdschrft. betrifft, so scheint sie ursprünglich einen Leitfaden der hebr. Sprache dargestellt zu haben, worin der Behandlung des Nomens und der Partikel weniger Aufmerksamkeit geschenkt wird als der des Verbums. Hierbei nehmen namentlich die Paradigmen, welche überall schematisch durchgeführt werden, einen grossen Raum in Anspruch, umsomehr als sie in grösserer, von der des übrigen Textes hervorstehenden Quadratschrift geschrieben sind. Die in beträchtlicher Anzahl vorkommenden, sehr oft fehlerhaft angeführten und manchmal unauffindbaren Beispiele sind punktirt und zuweilen da, wo der zu behandelnde Gegenstand es verlangt, sogar mit Accenten ausgestattet. Auf die Behandlung des Verbums folgt noch (vgl. p. 52) ein kurzer Abschnitt über das Nomen, welcher die Eintheilung desselben in sieben Gattungen enthält. Zum Schlusse werden in Verbindung mit Beispielen Nomina vorgeführt, die, obgleich sie ursprünglich masc. sind, doch zuweilen als fem. behandelt werden. Ebenso werden gleich darauf in derselben Weise solche Nomina aufgezählt, bei denen der umgekehrte Vorgang stattfindet.

Am Rande jedes Blattes, mit Ausnahme von den als Belege für die Geschlechtsveränderlichkeit einzelner Nomina angeführten Stellen, findet sich die jeweilige Angabe der

[1]) Vgl. Anm. 157.

Bücher, in welchen die einzelnen Citaten aus der Bibel vorkommen. Diese Notizen, welche sich blos auf die Angabe des Buches ohne nähere Bezeichnung des Kapitels und Verses beschränken, fehlen jedoch ganz bei den als Belege für die Geschlechtsveränderlichkeit einzelner Nomina angeführten Stellen. Sie sind in kleiner Quadratschrift ausgeführt und rühren ersichtlich von späterer Hand, vielleicht von Reuchlin selbst her, der sich mit unserer Handschrift beschäftigt zu haben scheint, wie auch aus den Einträgen auf der Innenseite der Deckel des Bandes Reuchlin 6 und anderen in der Hdschrft. darauf hinweisenden Spuren hervorgeht. Es finden sich, wie es sich bei unedirten Werken leicht denken lässt, hie und da Irrthümer und Schreibfehler[1]) vor, die jedoch dem Werth des Ganzen keinen Abbruch thun und theils bei der Abschrift Berücksichtigung gefunden haben theils in den Anmerkungen hervorgehoben sind.

Herr Prof. Landauer hat in neuerer Zeit bei Gelegenheit der Catalogisirung[2]) der Karlsruher hebr. Handschriften unsere Hdschrft. kurz beschrieben und dabei auf einige bemerkenswerthe Stellen aufmerksam gemacht.

Zum Schlusse fühle ich mich verpflichtet, vor allem Herrn Prof. Landauer, der mir die erste Anregung zu dieser Arbeit gegeben hat, sowie auch Herrn Prof. Castelli für seine Mittheilungen aus der Florentiner Handschrift meinen verbindlichsten Dank auszudrücken. Auch will ich nicht vergessen, an dieser Stelle der Verwaltung der Grossherzoglichen Hof- und Landesbibliothek in Karlsruhe sowie der der Kaiserlichen Universitäts- und Landesbibliothek in

---

[1]) Pathach und Zere, Kamatz und Segol sind sehr oft schwer zu unterscheiden.

[2]) Vgl. die Handschriften der Grossherzogl. Bad. Hof- u. Landesbibliothek in Karlsruhe. II. Orientalische Handschriften.

Strassburg meinen innigsten Dank auszusprechen für die Bereitwilligkeit, mit welcher mir das Manuscript nach meinem damaligen Wohnsitz, Lauterburg, überlassen, beziehungsweise die nöthigen Bücher zur Verfügung gestellt wurden.

Anmerkungen!

1). Der Abschnitt חלק השם ist mit noch zwei in unserer Hdschrft. enthaltenen Worterklärungen von Dukes im Ozar Nechmad II, p. 116/17 bis zu den Worten שימם על לבך (oder vielmehr, wie dort steht, שימם על לבבך) veröffentlicht worden. Dukes liest daselbst für כי כאשר יסתפר der Hdschrft. כי כאשר יסופר und für רק הם לאות — אבל העצם הוא וגו׳ d. Hdschrft. רק הם לאות אצל העצם הוא וגו׳. Der Schluss des Abschnitts über das Nomen, soweit die Behandlung desselben in unserer Hdschrft. erhalten ist, ist von Geiger im Ozar Nechmad II, p. 20 nach einer ihm von Karlsruhe ausgewordenen Mittheilung angeführt. Auch dort finden wir eine Lesart, die nicht korrekt und von Geiger selbst mit einem Fragzeichen versehen ist: וכל משכיל יוכל למלאת החסרון כפי הענין האחר (האחד?) מהם, während nach unserem Texte zu lesen ist: וכל משכיל יוכל למלאת החסרון כפי הענין. ויאמר מהם.

2). נִשְׁבַּרְתִּי אֶת לִבָּם הַזּוֹנֶה אמרו שהוא כמו שִׁבַּרְתִּי. Targ. Jon.: דִתְבָרִית יַת לִבְּהוֹן. S. Sef. Harikmah (Ed. Goldenberg & Kirchheim, Frankfurt 1856) p. 93 & Anm. 1 daselbst: ודעת הפרחון שהנון יתירה. David K. in seinem Comment. (ר׳ד׳ק׳) stimmt mit der Erklärung des Autors unseres Buches: ופירוש נשברתי מן לבם הזנה überein, indem er אֶת für eine Präposition hält, die an dieser Stelle für מן stehe nach Analogie v. Exod. 9, 29: כְּצֵאתִי אֶת הָעִיר.

3). נִגֹאֲלוּ בַּדָּם. Michl. (Ed. Rittenberg) fol. 56a. כל אחד שופך דם חבירו והנה כל אחד מהם נגאל בדם עצמו וגואל בדם חבירו.

Ibn Esra, Zachuth (Ed. Venedig 1546) fol. 190a: בנין נפעל עם בנין שלא נקרא שם פועלו.

4). David K. führt hier noch die Stelle Richter 11, 25 an: אִם נִלְחֹם נִלְחַם בָּם.

5). Michl fol. 54a: להורות כי כן היה המשפט בכולם לולי דמיונם אל העוברים.

6). וּבְכָּשְׁלוֹ אַל יָגֵל לִבֶּךָ. Sef. Har. p. 159: עקרו ובהכשלו כמו ובהכשלם יעזרו (דניאל י״א ל״ד).

7). Michl.: עם התיו בחולם.

8). Bei Anführung von Jer. 38,3: הִנָּתוֹן תִּנָּתֵן citirt David K. noch Jer. 32, 4: הִנָּתֹן יִנָּתֵן.

9). הַאִדְרֹשׁ אִדָּרֵשׁ. Michl fol. 54b: ונכתבה האל״ף במקום הה״א כי כבד על הלשון לקרוא שני ההי״ן כאחת אבל רבי יהודה המדקדק כתב כי האל״ף למדבר בעדו ואמר כי הוא מבנין התפעל ומשפטו אֶתְדָּרֵשׁ Vgl. Beiträge zur Geschichte der ältesten Auslegung und Spracherklärung des alten Testamentes von H. Ewald & L. Dukes, Bd. I, Stuttgart 1844 pag. 130 f. & Dérenbourg (Oeuvres et traités d'Aboul Walid, Paris 1880) p. 255 f.

10). השני בנין פעל הדגוש Michl.: הטור השלישי נקרא בנין פעול הדגוש. Da in unserer Hdschrft der Anfang der Behandlung des Verbums und dabei auch das בנין הקל, sowie der Beginn des בנין נפעל fehlt, so lässt sich mit Sicherheit nicht bestimmen, von welchem Gesichtspunkte der Verfasser bei der Eintheilung des Verbums in (vgl. Hdschrft. p. 12) ארבעה בנינים שהם שמנה ausgeht. Vgl. Josef Kimchi (Sef. Sikkaron. Ed. Bacher) p. 14 & Moses Kimchi in s. Grammatik: מהלך שבילי הדעת, ferner Dukes in „Beiträge etc." Bd. II, p. 161 f.

11). Hier fehlt או מריש. Michl.: ואם עין הפועל אות גרונית או ריש יפול הדגש וישתנה כמו וגו׳.

12). הִנְנִי יִסַּד בְּצִיּוֹן. Redak: יסד שם תאר ואף על פי שהוא פתח, לשון עבר הוא כמו אמר הנני מיסד בציון אבן, während Raschi erklärt: יסד המלך (אסתר א׳ ח׳) וכן צריך לפותרן הנני הוא אשר יסד כבר בציון אבן.

13). Michl.: ואם עין הפעל אות גרונית או ריש בקמץ.

14. Während die Erklärung des Dagesch bei der Pielf. sich in ihrem ersten Theile, von זה הבנין לעולם דגש bis והדגש תשלום היו״ד, im Grossen und Ganzen mit den Ausführungen David K.'s im Michl. deckt, so lässt sich im Michl. nirgends eine Stelle auffinden, worin, wie in unseren Texte, sich eine specielle Erklärung des דגש הבינוני והעתידים findet. Josef K. im Sef. Sikk. ist in diesem Punkte weit ausführlicher als der Autor unseres Buches. Dort heisst es p. 33: וכאשר אמרו מְדַבֵּר אדבר ידבר הבליעו בדגש א׳ המשך לתקנת הלשון כי אם היו כותבים אותה היו אומרים אֲדַאבֵּר יְדַאבֵּר הע׳ ברפי ולא יהיה הלשון צח.

15). ורגוש הפעול וא״ו מפני הקבוץ. Diese Worte, denen wir sonst bei keinem Grammatiker in dieser Form begegnen, sind so, wie sie in unserer Hdschrft. stehen, nicht zu verstehen. Es scheint hier ein Wort hinter הפעול, vielleicht תשלום, zu fehlen.

16). Michl.: לפי דעתי שגם הוא שם הפעל ופירושו תחלת דבר ה׳ בהושע זה היה שאמר לו קח לך וגו׳.

17). Der Ausdruck (מִקְדָּשֶׁךָ) שִׁלְּחוּ בָאֵשׁ kommt auch, jedoch mit Dagesch im ל, in Richter 1, 8 zum Vorschein: ואת העיר שִׁלְּחוּ בָאֵשׁ. In Sef. Har. p. 210 u. 211 werden noch viele ähnliche Stellen citirt, auf welche sich die hier zu שלחו באש erwähnte Kritik des Ben Bileam, dass der Ausdruck הפוך und desshalb unlogisch ist, anwenden lässt.

18). וכילו verkürzte Schreibart für כאילו.

19). מְבָרֵךְ ... מְנַהֵג ... מְפַחֵד ... מְאַחֵז ... מְפַקֵּד ובאההע״ר. Zu diesen Beispielen stellt David K. im Michl folgende Regel auf: ועל הריש ועל האלף מצאנו תשלום הרגש ועל הה״א ועל החי״ת ועל העי״ן לא יבוא תשלום הדגש אלא ינקדו בפתח כמשפטם עם הדגש וגו׳.

20). Hier ist nach der entsprechenden Stelle d. Michl. fol. 61a: כי כל המדבר הנסתר הוא אומר מְקַלְלוֹ zu lesen.

21). ואמרו במלה... muss es heissen S. Michl. z. d. St.

22). S. Jehuda Chajugg's Grammat. Werke (Ed. Dukes p. 46) unter Rad. ילד und „Beiträge“ Bd. I, p. 125. Sef. Har. p. 199: המשפט צמתוני וכפלו התו והוו וגו׳.

23). Die Form מְרוּחָם ist unauffindbar.

24). Sef. Sikk. p. 34: ויתכן היות בָּרוּךְ וְשָׁאוּל מבנין קל כי נמצאו ברוך (דברים כ״ח ג׳) ברוכה את (רות ג׳ י׳) וכן שאלתי (תהלים כ״ז ד׳) אעפ״י כי מלת ויברך ומלת ישאלו מן הכבד.

25). Es muss heissen: ואם עי״ן הפעל.

26). Bemerkenswerth ist der terminus technicus: סבוב לאמריו für das sogenannte שם הפועל in der hier citirten St. Gen. 40,15: גֻּנֹּב גֻּנַּבְתִּי.

27). Hier fehlt אֻכַּל. Vgl. Michl. fol. 62a.

28). Chajugg unter Rad. אכל: הייתי מחשב כי הסנה איננו אֻכָּל (שמות ג׳ ב׳) פועל עבר, ובא הכף קמוץ בעבור היותו במקום מוכרת עד שמצאתי אם תראה אותי לֻקָּח מאתך (מ״ב ב׳ י׳) והוא קמוץ ואיננו במקום מוכרת וגו׳.

29). Im Sef. Schorasch. heisst es hier zu den angeführten Beispielen: כן דעת המדקדקים ויותר נכון בעיני שיהיו מן הדגוש בלא תמורה ויהיו פועלים עומדים.

30). לא יְרוֹעָע (mit Kametz unter ע) heisst es in Jes. 16, 10.

31). לֹא שְׁבָּתְתְּ ist das קרי, während das כתיב dort שְׁגַלְתְּ ist.

32). Im Mosnajim (Ed. Venedig 1546) fol. 213a führt Ibn Esra eine Meinung Nagids (wahrscheinlich Samuel Hanagid) an, nach der das הַיֶּלֶד in לְנַעַר הַיֶּלֶד als aus הַיְּוֹלֵד entstanden zu erklären sei, und widerlegt dieselbe treffend: וזה לא יתכן כי לא מצאנו ה"א הידיעה שנכנס על הפועל עתיד בכל המקרא ואין צורך לומר כי יכנס על שמות התאר.

33). Der Abschnitt von וכן כָּל עֲצֵי... bis וכן לֵב הוֹתֵל... findet sich beinahe mit denselben Worten im Michl. fol. 62b.

34). Raschi im Comment. erklärt הוֹתֵל als עבר: לבו אשר הותַל

35). Hier ist nach dem Michl. zu ergänzen:...ועם החית לא ישתנה כמו

36). Diese in unserer Hdschrft. ausführlich gegebene Erklärung der Stelle Ps. 62, 4 תְּרָצְּחוּ כֻלְּכֶם: hat Dukes auch im Ozar Nechmad II, veröffentlicht und verweist dabei auf ספר הרקמה לר' יונה דף קע"א.

37). עֵת הַרְנִיכָה ist offenbar ein Schreibfehler; es ist hier die Stelle Jer 51, 33 gemeint: עֵת הִדְרִיכָהּ vgl. Michl. fol. 65b.

38). Im Michl. wird hier noch als Beispiel für diese Infinitif—bildung des Hiphil von demselben Verbum die Stelle Jos. 11,14: עַד הִשְׁמִידָם אוֹתָם angeführt. Ferner wäre hierzu noch zu zählen Deut. 7,24: עַד הִשְׁמִידְךָ אֹתָם.

39). Ibn Esra im Comment. zu der Form ולפי דעתי שהיא: אֶגְאָלְתִּי מלה מורכבת מפועל עתיד ועבר וגו'.

40). S. Einleitung p. 10. die entsprechende Stelle aus Michl. Ibn Esra: ואין כמוהו במקרא. Statt על כן לא יתכן, wie es weiter heisst, ist wohl entsprechend der Lesart des Michl. על כן יתכן zu lesen.

41). Im Michl. wird hier noch hinzugefügt: אבל מנהג הלשון בעתידים מן הפעלים ובשמות ובמלים כמו קְרָבֶנָּה וגו'.

42). S. Einl. p. 10. & Sef. Sikk. p. 40/41.

43). Die Form אַשְׁכֵּם in (יר' כ"ה ג') אַשְׁכֵּם וְדַבֵּר ist hier fehlerhaft geschrieben. In allen Bibelausgaben wird אַשְׁכִּים mit sogenanntem יוד המשך geschrieben.

44). Zu וכן אֲבָרֶכְךָ אל"ף במקום ה"א vgl. Sef. Har. p. 44.

45). Es ist hier nach Jos. 11,14 עַד הִשְׁמִידָם אוֹתָם zu lesen. Vgl. Anm. 38.

46). S. „Beiträge etc" Bd. I. p. 146.

47). Michl.: בנין פועל הנוסף או הכבד. Sef. Sikk.: בנין מְרֻבָּע.

48). David K. im Michl. fol. 62b. ומלת הִתְחַבֶּרְךָ מזה הטור ופירושו הִתְחַבָּר עמך וגו'.

49). Aus Michl. fol. 62b. wo die Form מְנוֹאָץ in dem die Pualf. behandelnden Abschnitt beinahe wörtlich wie in unserer Hdschrft. erklärt wird, ist zu ersehen, dass hier zu lesen ist: והוא יסבב וגו'.

50). Dieses Beispiel, welches im Michl. an dieser St. nicht angeführt ist, kommt überhaupt in dieser Form nicht vor. 1. Sam. 9,23 heisst es: וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל לַטַּבָּח תְּנָה אֶת הַמָּנָה.

51). Aus Michl fol. 71a ist zu entnehmen, dass dies die Ansicht R. Jonah ben Ganach's ist, David K. selbst sagt: הנכון אצלי שהוא מנחי העין והנון לבנין נפעל וגו'.

52). Zur Niphalf. von נגש heisst es im Michl. (Ed. Rittenberg) Anm. א: נגש הוא פעל עומד ולא שייך בו בפעל ואם נאמרנו יהיה פירושו כמו הקל.

53). 2 Sam. 10,15 heisst es: כִּי נִגַּף לִפְנֵי יִשְׂרָאֵל und nicht לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.

54). Es ist fraglich, welche Stelle hier gemeint ist, da offenbar ein Schreibfehler vorliegt. Es ist wahrscheinlich, dass hier d. St. Richter 20.39 ursprünglich gestanden hat oder stehen soll: נִגּוֹף נִגָּף הוא לפנינו.

55). Der Ausdruck בדגש האלף וגו' steht hier im Sinne der im Michl. fol. 75a von David K. zur Erklärung der Form נֵאָרִים gemachten Bemerkung: הצירי תמורת הדגש וגו'.

56). נְאִירִים ist ein Schreibfehler. es muss vielmehr נְאַרִים entsprechend נְתַמִּים וגו' heissen. S. Michl. fol. 132b.

57). Die Worte: ומחסרי היוד אֶנָּצֵב יִנָּצֵב הִנָּצֵב beruhen jedenfalls auf einem Versehen des Schreibers. In Sef. Sikk. p. 48 heisst es richtig: צווי הִוָּצֵב הוצבי הוצבו הוצבנה בתנועת הווי"ן בקמץ והם דגשות בעבור נפעל. אית"ן אִוָּצֵב יוצב וגו'.

58). Dies ist die Ansicht R. Jonah ben Ganach's.

59). Micha 1,4: כַּמַּיִם מֻגָּרִים בְּמוֹרָד.

60). Die Erklärung der Form וַנַּבֵּל als Hiphil nach Art der Form וַיָּזֶר wird von Josef K. im Sef. Sikk. p. 36 ausführlicher behandelt und als die richtigere anerkannt.

61). Mit der Ableitung der Form וַיַּכְּתוּם von der Rad. כתת stimmt David K. im Michl. fol. 93b überein, wo auch die Ansicht Josef. K.'s mitgetheilt ist, der es von נכת abgeleitet wissen will. Ferner heisst es dort, dass R. Jonah, obgleich er die Form וַיַּכְּתוּם von der Rad. יכת ableitet, sie dennoch unter den Wurzeln נכת und כתת bringt.

62). Hier muss es heissen: ודינו וַיַּכְּתוּם, gleich wie es bei וַיַּבְּשֵׁהוּ, das als eine וַיַּכְּתוּם analoge Form angeführt wird, austatt שדינו וַיַּבְּשֵׁהוּ wie in unserer Hdschrft. steht,[1] שדינו וַיַּבְּשֵׁהוּ heissen soll. S. Michl. unter Rad. יבש und יכת.

63). Unter dem ויש אומר ist Josef K. zu verstehen, von dem es im Michl. heisst: וא"א צ"ל כתב כי הוא מבנין הפעיל ומשפטו וַיַּבִּישֵׁהוּ.

64). David K. im Sef. Schorasch. unter Rad. יצב: וזכר ר' יונה שלא נזכר פועלו מזה וְהֻצַּב גֻּלְּתָה ואין לו טעם רק הנכון במלה הזאת כמו שמואל הנגיד ז"ל כי הצב שם מלכה. Targum übersetzt ומלכתא יתבת צבא בגליא, womit auch die Erklärung Raschi's übereinstimmt: היא המלכה הנצבת לימין המלך כד"א נצבה שגל לימינך (תהלים מ"ה י'). Es wäre also nach dieser Auffassung הֻצַּב nicht als Name einer Königin (שם מלכא) zu betrachten, sondern als ein mit der Rad. יצב zusammenhängendes Wort, das hier in der Bedeutung von „Königin" steht.

65). Interessant ist die Bezeichnung מלת אנדרוגינוס für die Form וַיִּשַּׁרְנָה. ἀνδρόγυνος, Zwitter, wird sie genannt, weil sie, auf das darauffolgende הַפָּרוֹת bezogen, eigentlich וַתִּשַּׁרְנָה heissen müsste, während in וַיִּשַּׁרְנָה eine Mischung von Masc. und Fem. enthalten ist.

66). Diese Stelle erscheint hier verderbt und ist nach Michl. fol. 96b. zu korrigiren: ובחסרון בצרי עֲלֵה רֵשׁ (דברים א') או בפתח הָחֵל רָשׁ (שם ב') וגו'.

67). 1 Kön. 21,15: קוּם רֵשׁ אֶת כֶּרֶם נָבוֹת.

68). Jer. 3,7: בְּגוֹדָה אֲחוֹתָהּ יְהוּדָה.

69). Zu der bei hebr. Grammatikern häufig vorkommenden Bezeichnung געיה für Metheg s. Ges. Hebr. Grammatik (Ed. Kautzsch 23. Aufl.) p. 48, 2 und S. Baer in Merx'Archiv für wiss. Erforschung d. A. T. I. p. 56. Vgl. Dukes, Grammat. Werke d. Chajugg p. 199, Anm. 1.

70). Chajugg führt die Form וַיִּישֶׂם unter Rad. שום, sagt aber: ויתכן היותו משרש אחר שהוא ישם. S. David K. im Michl. unter Rad. יסך und ישם. Ibn Esra im Comment. erklärt וַיִּישֶׂם mit ושם אותו אחר,

[1] Vgl. Hdschrft. p. 19.

also in akt. Sinne entsprechend der Erklärung unseres Textes: ויישם אותו המשים, erwähnt jedoch bei Besprechung der Form יִיסַּךְ (Exod. 30,32) die in unserer Hdschrft. (p. 24) gleichfalls citirte Ansicht R. Jonah's: אמר ר׳ מורינוס¹) כי יִיסַּךְ כמו יוסך וכמוהו וַיִּישֶׂם בארון כמו ויושם. Vgl. Mosnajim fol. 201b.

71). David K. im Michl. unter Rad. יצק bemerkt, dass צָקוּן vielleicht 2 Wurzelst. habe: ויתכן להיות שנים שרשים והענין אחד ויהיה משרש צוק כמו ינק נוק וגו׳. Diese Ansicht sucht der daselbst gleichfalls und mit denselben Worten, wie in unserer Handschrift, angeführten Meinung R. Jonah's gerecht zu werden, dass צָקוּן von צוק (נחי ע״ו) abzuleiten sei, aber David K. entscheidet sich, gleichwie der Autor unseres Buches dafür, dass die Ableitung von יצק (נחי פ״א) die richtigere ist. Auffallend ist dabei die wörtliche Uebereinstimmung David K.'s mit dem Autor unseres Buches.

72). Michl. u. Rad. יצק: וכן וְהַיּוֹם רַד מְאֹד שמשפטו יָרַד.

73). Michl.: כן משפטו יָצְקוּ וגו׳.

74). Michl.: והעתידים יִצַּק או יִצּוֹק.

75). Hier fehlt: צֻקָנָה.

76). Diese Stelle ist nicht korrekt. Es muss vielmehr nach d. Michl. hier gelesen werden: להראות (Michl. להורות) היו״ד השורש הנעלמת מהמכתב כמו שכתב רבי יהודה וגו׳ und nicht רבי יונה, wie hier irrthümlich steht.

77). Gen. 34,22: יֵאֹתוּ לָנוּ הָאֲנָשִׁים.

78). 1. Kön. 8,18 und 2 Chron. 68: הֱטִיבוֹתָ כִּי הָיָה עִם לְבָבֶךָ.

79). Ebenso Chajugg unter Rad. יצב: ובשורש הזה פועל כבד אחר מבולע היו״ד בצרי הִצִּיבוּ מַשְׁחִית וגו׳.

80). Hier fehlt ein ganzer Satz, da das לכן וגו׳ gar keinen Sinn hat, wenn nicht die im Michlol, an welches unsere Hdschrft. bei Erklärung der Form וַתִּתַּצַּב sich wieder ganz genau anlehnt, stehenden Worte vorausgehen. Dort heisst es nämlich: ודגש הצדי לא היה מורה על היו״ד כי הוא לא להוראת הבנין וגם נח לא יתכן בין התי״ו והצד״י מפני דגש הצדי לכן הקדימו וגו׳.

81). Ps. 105,4: לֹא הִנִּיחַ אָדָם לְעָשְׁקָם und 1. Chron. 16,21: לֹא הִנִּיחַ לְאִישׁ לְעָשְׁקָם.

82). Michl: יְהֵיטִיב } S. Sef. Har. p. 170.
83). Michl: יְהֵידִיעַ }

¹) Ueber מורינוס s. Munk, Notice sur Aboul Walid etc.

84). Hier ist eine Lücke und nach dem Michl. (Rad. יטב) zu ergänzen: בהראות הא הבנין ונוח יוד פ״א הפעל כמושלו יְהֵילִילוּ.

85). Sowohl in Deut. 5,25, als auch in der gleich darauffolgenden Stelle Jer. 7,3 heisst es הֵיטִיבוּ mit יו״ד nach dem ה״א.

86). Bemerkenswerth ist die hier beigefügte Erklärung des R. Moses K., nach welcher die Form הוֹתֵר in d. St. Psalm 79,11: הוֹתֵר בְּנֵי תְמוּתָה nicht von der Wurzel יתר in der Bedeutung: übrig sein, sondern von einem Stamme יתר in der Bedeutung: lösen (die Fessel) abzuleiten sei, also הוֹתֵר im Sinne von שיתירם מהמאסר stehen würde.

87). Es muss heissen: שפרש וַיְיַבְּישֵׁהוּ. Vgl. Anm. 63.

88). Im Michl. unter Rad. ישב heisst es (auf die Einzahl...... מלת bezogen) korrekter: שני הענינים נכונים בו לפיכך הורכב בהם.

89). Dieser Abschnitt, der die Form תּוֹכִיחוּךָ behandelt, ist auch von Dukes im Ozar Nechmad II. p. 117 veröffentlicht.

90). Jes. 28, 16: מוּסָד מוּסָּד. Vgl. Chajugg und David K. im Michl. unter Rad. יסד. Raschi nimmt beide Wörter als Substantive, wovon das erstere, mit Pathach punktirt, im Verhältniss des stat. constr. zum zweiten mit Kametz punktirten, steht.

91). (Pl. v. (עי״ן) שני עיינין muss es heissen. Vgl. Michl. Rad. לוע.

92). Hier fehlen die Worte אם היתה בו עי״ן הפעל אך וגו׳. S. Michl.

93). לולי hat keinen Sinn an dieser Stelle; es ist verderbt aus להוליד. S. Michl fol. 100a, wo dieser Abschnitt mit denselben Worten sich befindet.

94). Es fehlt hinter לדעת der Name des Gewährsmanns für die Meinung, dass אָדוֹשׁ und אָסוֹף gleichartige Infinitifbildungen seien, d. h. dass אָסוֹף ein Infinitif mit sogenanntem א׳ הנוספת von סוף ist. Es lässt sich in der That nicht feststellen, von wem diese Ansicht herrührt, da Chajugg, der אָסוֹף als Infinitif von Rad. אסף ansicht, bei Anführung derselben unter Rad. סוף keinen Namen nennt sondern sich blos der Worte: ויש אומרים bedient.

95). S. Sef. Schoraschim unter Rad. גור und מגר.

96). Michl. fol. 99b: וְקָם דָּם שָׁב לעולם קמוץ מנחי העי״ן ומפעלי הכפל בפתח וגו׳.

97). Hier ist zu lesen: ובא הסגול תמורת הקמץ במלת וגו׳. Vgl. Michl. z. d. St.

98). David K. im Michl. fol. 103b trägt Bedenken gegen diese Regel, da bei der Form נָאוֹר in Ps. 76, 5: נָאוֹר אתה אדיר auch

das אלף ein גרונית ist und dennoch נ mit Kametz punktirt wird. Er sucht den Unterschied der Punktation in נֵעוֹר und נָאוֹר dadurch zu erklären, dass er sagt: אולי כי תקל קריאת העי"ן עם הצירי אשר עליה יותר כשתהיה קמ"ץ.

99). Auffallend ist die verschiedene Schreibart des Namens Scheva, bald שוא bald שבא. Ewald [1]) behauptet, dass שבא die richtigere sei, weil er den Namen Scheva in den ältesten Quellen so geschrieben fand. Dukes [2]) hält es für merkwürdig, dass im arabischen Original שבא geschrieben, während es bei jüdischen Schriftstellern immer שוא heisst. Unsere Stelle, in der שוא und שבא beinahe unmitelbar aufeinander folgen, würde also die Ansicht Dukes widerlegen. Nach Nöldeke wäre שוא mit ו die richtige Schreibart und aus שְׁוַיָּא verkürzt zu denken; so (שְׁוַיָּא) heisst der syrische Accent ־̈, der genauer geschrieben wird wie das hebr. Zeichen. Es bedeutet „die (beiden) Gleichen (Punkte)". Vgl. Bacher, Grammatische Terminologie des Jehuda b. David Chajugg im „Sitzungsberichte d. K. Ak. d. Wissenschaften" (Wien 1882) p. 1119.

100). Chajugg liest im Gegensatz zu unserem Autor und der in den verschiedenen Textausgaben üblichen Lesart: תֵּרוּץ. S. unter Rad. רוץ.

101). Chajugg citirt unter Rad. בוש Jer 6,15: בּוֹשׁ לֹא יֵבֹשׁוּ.

102). Nach Chajugg steht וְדִיגוּם für וְדִיגוּם mit Dagesch im יו"ד wie es noch viele Pielformen gibt, in welchen der mittlere Radical ohne Dagesch steht; z. B. Lev. 19, 31: תְּבַקְשׁוּ. Er würde demnach die Form als eine Pielf. zu betrachten sein. Auch David K im Michl. hat diese Ansicht anonym erwähnt. Der Meinung Chajuggs käme auch die Lesart nahe, welche Nöldeke in Z. D. M. G. XXXII, 540 vorschlägt: Pi. וְדַיְּגוּם.

103). Offenbar ein Schreibfehler für סית. Vgl. Michl. Rad. זול.

104). 1. Kön. 14,9: וַתָּרַע לַעֲשׂוֹת.

105). Dan. 10,3: לֹא־סָכְתִּי.

106). Michl: או כּוֹנְנוּ בדגש.

107). Chajugg unter Rad. מות: כי מֵתָתִי.

108). Michl.: מְכוֹנָן.

109). Buxtorf unter Rad. קום: מִתְקוֹמָמָה Insurgens Hiob 20, 27, cum Kametz in medio propter accentum quasi a מִתְקוֹמֵם.

110). David K. im Michl unter Rad. רום erwähnt ebenfalls die

[1]) Beiträge etc. Bd. I. p. 124. Anm. 2.

[2]) Beiträge etc. Bd. II. p. 157, Anm. 2.

Erklärungen von Chajugg und R. Jonah, indem er zu der Ansicht des letzteren, dass אֲרוֹמֵם eine Niphalform von רמם sei, noch hinzufügt, dass es auch eine Hithpaelform von dieser Wurzel sein könne. S. Michl. Rad. רום und Anm. ג daselbst.

111). Hiob 15, 7: חוֹלָלְתָּ.

112). Ps. 51, 7: חוֹלָלְתִּי. Josef K. im Sef. Sikk. bringt hier nach die St. Prov. 8, 24: בְּאֵין־תְּהוֹמוֹת חוֹלָלְתִּי.

113). Hiob 11, 11: וְלֹא יִתְבּוֹנָן.

114). David K. im Comment. z. d. St. bringt diese Erklärung R. Moses K.'s, jedoch ohne Angabe der Quelle, woraus er sie geschöpft; zugleich lässt er mit der Uebersetzung des Targ. auch die andere Erklärung folgen, auf Grund deren nach den vorausgegangenen Worten des Textes unserer Hdschrft. עֲשִׂיתִינִי eine Form על דרך הזרות wäre, nämlich: פי׳ עשיתיני עשיתי ותקנתי אותי בחכמתי וגו׳ Mit dieser Erklärung stimmt auch Raschi überein. Vgl. Hdschft. p. 46.

115). Der Autor unseres Buches lässt unentschieden, ob דָּלְיוּ oder דַּלְיוּ, wie in den meisten Ausgaben steht, die richtige Lesart ist. D. K. im Sef. Schorasch. unter Rad. דלה nimmt mit R. Jakob ben Eleasar an, dass דַּלְיוּ zu lesen ist, während R. Jehuda Chajugg דָּלְיוּ liest und die Form für eine Perfectf. vom Kal hält. Die Erklärung d. Stelle mit הרימו וגו׳ stimmt wörtlich mit der im Schoraschim, jedoch nicht, wie hier, zu דָּלְיוּ, sondern zur Lesart דַּלְיוּ gegebenen Auslegung überein. Vgl. z. der Form דַּלְיוּ Ges. Handwörterbuch (Leipzig 1886) unter Rad. דלל.

116). Lev. 25, 21: וְעָשָׂת אֶת־הַתְּבוּאָה.

117). Lev. 26, 34 וְהִרְצָת אֶת־שַׁבְּתוֹתֶיהָ.

118). Aus Michl. (fol. 92b) unter Rad. ילל ist ersichtlich, dass unter dem ויש אומר R. Moses K. zu verstehen ist. Vgl. daselbst die Anm des Herausgebers zur Erklärung der Form לְלַת & Ges. Hdwrtrbch. Rad. ילד.

119). Chajugg unter Rad. עלה: והיה העין בעבור בפתח מֹשֶׁה וַיַּעַל ראוי להיותו וַיְּעַל להפריש בינו ובן וַיַּעַל עולות.

120). Raschi erklärt לְרַאֲוָה בָךְ (Ez. 28, 17) mit להסתכל בבושתך.

121). Vgl. Chajugg unter Rad. קרה, wo die Ansicht, dass יִקָּרֵךְ wegen des Dagesch im קוף eine Niphalf. sein könnte, verworfen wird.

122). Diese beiden Beispiele: מִקְרֵה לַיְלָה und מִקְדַּשׁ ה׳ für דגש שלא כדת werden auch von Chajugg bei Besprechung der Form יְקָרֵךְ erwähnt, wobei er jedoch die Vermuthung ausspricht, dass bei מִקְרֵה das Dagesch im קוף deshalb stehe, weil in diesem Worte das מם מקום מן sei. Diese Ansicht, nach der also das Dagesch im קוף von מִקְרֵה begründet wäre, scheint auch David K. im Michl. zu theilen, welcher bei der Form וָאֶכְּרֶהָ לִי unter Rad. כרה blos מִקְדַּשׁ ה׳ als Beispiel anführt für דגש שלא כדת oder vielmehr דגש לתפארת, wie es dort genannt wird.

123). S. Michl. Rad. מחה über die Ansicht R. Jehuda Chajugg's und anderer Grammatiker in Betreff der Form אַל־תֶּמְחִי (Jer. 18, 23).

124). Raschi bemerkt zu der Form וַתִּזְנִי: כמו ותזן יוד יתירה; David K. im Michl. unter Rad. מחה hält es auch für möglich וַתִּזְנִי als 2. pers. f. zu erklären, obgleich die vorausgehenden Verba: עָשְׂתָה, הֹלְכָה הִיא auf die dritte pers. hinweisen, indem er viele analoge Beispiele anführt, wo in demselben Vers ein Wechsel der Personen stattfindet, z. B. Ruth 4, 4: אִם תִּגְאַל גְּאָל וְאִם לֹא יִגְאַל הַגִּידָה לִי.

125). Hier fehlt: או עי״ן הפועל. S. Michl. fol. 113a.

126). Num. 23, 15: אִקָּרֶה כֹּה.

127). Die Form הַנִּלְוָה (Jes. 56, 3) liesse sich auch als Perfectf. erklären, wie D. K. im Sef. Schorasch unter Rad. לוה ausführt: הַנִּלְוָה אֶל ה׳ הוא הבינוני ובקמץ שלא כמנהג ואפשר שיהיה עבר והה״א במקום אשר כה״א הֶהָלְכוּא אִתּוֹ (יהושע י׳ כ״ד) S. Michl. fol. 114b unter: הבינונים נִבְנֶה וגו׳.

128). לְבֵית הַנִּבְנָה kommt nicht vor; 2 Chr. 22, 19 heisst es vielmehr: לְבַיִת הַנִּבְנֶה לְשֵׁם ה׳

129). ולהפר scheint ein Schreibfehler zu sein und ursprünglich hier (בסגול) ולזכר נחפה gestanden zu haben. S. Chajugg Rad חפה und Sef. Sikk. p. 61.

130). Jes. 37, 3: תִּגָּל עֶרְוָתֵךְ.

131). R Jonah ben Ganach. S. Michl. Rad. כפה.

132). Abschnitt 18 des Tractats Sabbath (Talmud Babli) f. 128b.

133). Hier fehlt hinter ואמר die Form הָם und soll wahrscheinlich die Stelle Anm. 6,10 angeführt werden.

134). Richter 3,19: וַיֹּאמֶר הָס. S. Schorasch. Rad. הסה.

135). Ibn Esra in Zachut fol. 151a & Comment. z. d St.: ושורק יכסימו תחת חולם כמו לא תעבורו מזה (רות ב׳ ח׳).

136). R. Jehuda Chajugg. S. Michl. Rad. מסה.

137). Aus der betreffenden Stelle des Michl., die mit dem Texte unserer Hdschrft. beinahe wörtlich übereinstimmt, lässt sich erkennen, dass es hier והו״ו תמורת וגו׳ heissen muss.

138). S. Ibn Esra im Comment. z. d. St.

139). Zu הֶרֶב כמו הַרְבֵּה ist zu bemerken, dass in Ps. 51,4 das K'thib הרבה, das Q'ri הֶרֶב ist.

140). Raschi: יען המנכ ם... לשון וַיְמַן לָהֶם הַמֶּלֶךְ (דניאל א׳, ה׳).

141). מהרבית ist K'thib, das Q'ri liest מֵהַרְבַּת.

142). Ez. 39, 28: בְּהַגְלוֹתִי und Thr. 4, 22: לְהַגְלוֹתֵךְ.

143). Gen. 27, 38a & a. St.: וַיֵּבְךְּ.

144). Gen. 27, 25 & a. a. St.: וַיֵּשְׁתְּ.

145) S. Ps. 18, 40: וַתְּאַזְּרֵנִי חַיִל.

146). 1 Kön. 22, 34 und 2 Chr 35, 23: כִּי הָחֳלֵיתִי.

147). Lev. 19, 20: וְהָפְדֵּה.

148). Jes. 10, 13: שׁוֹשֵׂתִי.

149). R. Jehuda Chajugg. Auch D. K. im Schoraschim führt die Form מִתְהָרָה unter den בני ארבע אותיות (Rad. תחרא) an.

150). David K. im Michl. (Rad. שחה) erklärt מִשְׁתַּחֲוִיתֶם (Ez. 8, 16) in derselben Weise als eine Forma mixta, unterscheidet sich aber von dem Autor unseres Buches in der Erklärung des „טעם ההרכבה". Raschi und D. K. erwähnen im Comment. z. d. St. die Meinung des Talmud Jeruschalmi, dass in מִשְׁתַּחֲוִיתֶם ein לשון השחתה und ein לשון השתחויה enthalten ist, nämlich משחיתים ההיכל ומשתחוים לחמה, womit auch die Uebersetzung des Targ. Jen.: אנון מתחבלין סגדין למדנתא לשמשא übereinstimme.

151). Deut. 2, 9: וְאַל־תִּתְגָּר בָּם. S. Michl. fol. 118a, über den Grund, warum es תִּתְגָּר mit Kametz heissen muss zum Unterschied von תִּתְחַר, welches D. K. im Gegensatz zu unserem Autor nicht als Hithpael sondern als Kalform von der Wurzel תחר nach Art von תִּשְׁמַע, תִּבְחַר erklären will.

152). S. Sef. Harik. p. 80 und Ges. Hebr. Grammatik §. 75 Anm. 18.

153). Jer. 4, 7: עָרֶיךָ תִּצֶּינָה.

154). S. D. K. im Comment. (רד״ק) zu נִצְּתוּ (Jer. 2, 15) und Ges. Hdwrtrbch Rad. יצת.

155). Viele Grammatiker, R. Jonah, Josef K. u. a. leiten נִצִּים in גַּלִּים נִצִּים (2 Kön. 19, 25) von Rad. נץ ab, nach dieser Ab-

leitung wäre גַּלִּים נִצִּים im Sinne von «Steinhaufen, welche Gras wild wachsen lassen» zu nehmen. S. Schoraschim Rad. נצה & Ges. Hdwrtrbch. (Leipzig 1886) unter Rad. נצה die Uebersetzung Fleischer's «aus Trümmern gebildete Steinhaufen».

156). Die Form יַדּוּ ist nach D. K. im Michl. eine Pielf. für יִיַדּוּ, während Josef Kimchi sie für eine hiphilf. anstatt יַיְדוּ hält. S. Michl. Rad. ידה & Sef. Sikk. p. 64.

157). Die Erklärung von יַזֶּה in כֵּן יַזֶּה גּוֹיִם רַבִּים (Jes. 52, 15) mit פרא פרלר בלעז bringt auch D. K. im Comment. z. d. St.: ענין דבור והוא יוצא לשלישי פרלאר בלעז וגו׳. Im Sef. Schoraschim heisst es, wie in unserer Hdschrft., jedoch mit Punktation der beiden בלעז-Worte: פַּר״א פַּרְלַ״ר. Diese beiden Fremdwörter sind ohne Zweifel der spanischen oder vielleicht noch eher der französischen Sprache entlehnt und wären also als „fara parlar, resp. fera parler er wird reden machen» zu interpretiren. Raschi erklärt יַזֶּה im Sinne von יַדֶּה: Er wird den Stolz (קרנות) der Völker abwerfen. Ibn Esra im Comment. nimmt יַזֶּה in seiner Grundbedeutung: So wird er das Blut vieler Völker vergiessen.

158). Hier ist offenbar ein Schreibfehler; es ist zu lesen: והתי״ו במקום למ״ד הפעל.

159). S. R. Jehuda Chajugg unter Rad. תכה.

160). Diese und die folgende mit ויש אומר eingeführte Ansicht wird auch von Ibn Esra im Comment. z. d. St. erwähnt. S. Raschi z. d. St.

161). S. R. Jehuda Chajugg unter Rad. ידה.

162). Hos 7, 11.: כְּיוֹנָה פוֹתָה.

163). S. R. J. Chajugg unter Rad. ינה, wo diese Erklärung ausführlicher behandelt, jedoch nicht als seine eigene sondern mit Vorausschickung der Worte ויש אומרים angeführt wird. Aus Anm. 1. p. 115 der «Grammat. Werke d. R. J. Chajugg v. L. Dukes» geht hervor, dass diese Ansicht von M. b. Sruk herrührt, aber von Donasch widerlegt wird. S. dorten die St. aus D.

164). Zur Lesart נִיַּף vgl. Sef. Har. p. 28, Zachuth fol. 176b & Michl. Rad. יפה.

165). Hier ist nach Michl. zu lesen: והראוי נִינַם נִירַם בצירי.

166). S. Zachuth fol. 176b.

167). Die St. wäre nach Michl. unter Rad. יגה vielleicht besser so zu korrigiren: בעבור כי מנפעל מנחי הפ״א לא יבא כי אם וא״ו פ״א הפעל וגו׳.

168). Redak: ומקניך כתוב ביו״ד אפשר שהוא לרבים או הוא תמורת למ״ד פעל.

169). S. Schorasch. unter Rad. ירה.

170). Vgl. Anm. 156.

171). Chajugg unter Rad. יו״ד: פתחות היוד תורה שהוא מפעלי הכפל.

172). Exod. 1 , 21.: וַחַם הַשֶּׁמֶשׁ וְנָמָס.

173). R. Jehuda Chajugg und R. Jonah ben Ganach bringen חָרָה (Hiob 30, 30) und וְחָרָה (Ez. 24, 11) unter Rad. חור. S. Schorasch. Rad. חור.

174). 1. Sam. 29, 3: מִיּוֹם נָפְלוֹ, mit Kametz unter נו״ן, jedoch 2. Sam. 1, 10: אַחֲרֵי נִפְלוֹ.

175). Ez. 25. 3.: כִּי־נִחָל. S. Michl. fol. 129a.

176). Das sind Schreibfehler; es muss selbstverständlich נָגֹז נָגֹל heissen. Vgl. Michl. fol. 129b.

177). Hier muss es, wie sich schon aus dem Zusammenhang ergibt, nach Micha 2, 4 נְשַׁדֻּנוּ heissen.

178). Jer. 6, 14: וַיְרַפְּאוּ אֶת שֶׁבֶר עַמִּי עַל נְקַלָּה, jedoch Jer. 8, 11: וַיְרַפּוּ אֶת שֶׁבֶר בַּת עַמִּי עַל נְקַלָּה.

179). Im Michl. fol. 129b, wo die ganze Stelle, von ובאו מקולים und weiter, beinahe wörtlich wie in unserer Hdschrft. steht, heisst es hier verständlicher, und darnach wird wohl auch in unserem Texte, der hier offenbar verderbt ist, zu lesen sein: ויש אומרים שהוא שרש אחר שפאיהם נו״ן בפלם וְנִפְּלָה (במדבר ה׳ כ״ד). Um einen Sinn in unsern Satz zu bringen, wäre jedenfalls statt ויש לומר בפלם וגו׳ eher ויש לומר בכלם וגו׳ zu lesen, oder das erste בפלם einfach zu streichen.

180). Targ. übersetzt: נחיתו. Raschi: ירדו.

181). Jer. 21, 4.: הִנְנִי מֵסֵב.

182). Während Josef K. im Sef. Sikk. (p. 66) zur Bezeichnung des hier in Frage kommenden Buches sich des allgemein üblichen Titels הגדה של פסח bedient, spricht der Autor unserer Hdschrft. hier von der Pesachhagadah unter dem Namen הללים, welche Bezeichnung wohl darauf zurückzuführen ist, dass die in der jüdischen Liturgie unter dem Namen הלל הגדול und הלל המצרי bekannten Psalmlieder darin enthalten sind, wie überhaupt der ganze Inhalt der Pesach Hagadah, von den auf den Aufenthalt der Kinder Israels in Egypten Bezug habenden Bibelversen ausgehend,

sich als eine Reihe von Dank- und Loblieder (הללים) auf Gott betrachten lässt.

183). כֻּלָּנוּ מְסֻבִּין sind die Schlussworte eines sich am Eingang der Hagadah befindenden Abschnitts, der mit מַה נִּשְׁתַּנָּה beginnt. David K. im Michl. und Schorasch. nimmt auf dieses Beispiel keinen Bezug, während Josef K. im Sef. Sikk. p. 66 die Form מְסֻבִּין weitläufig bespricht und die sonderbare Bildung dadurch zu erklären, dass er sagt: ושמא היה דעתם כולנו מוסבים וטעו המעתיקים לכתוב וכתבו מסובים ואשר באו בעקבותיהם לא נתנו את לבם להקור ולדרוש דרך אמת אם הלשון מבעלי הכפל או בפועלים או בפעולים וגו׳. Auf p. 67. weist er den Gedanken zurück, dass מְסֻבִּין eine zu einer Rad. נחי למ״ד gehörige Form sein könnte, da sich weder im biblischen noch im talmudischen Idiom eine solche Radix finden liesse.

184). Beinahe alle Grammatiker halten die Form (Exod 23, 21) תַּמֵּר für schwierig, obgleich alle darin einig zu sein scheinen, dass תַּמֵּר hier in der Bedeutung der Rad. מרה (nach Raschi: כמו אֲשֶׁר יַמְרֶה אֶת פִּיךָ) zu nehmen ist. Chajugg unter Rad. מרה sagt: רק אל תַּמֵּר בּוֹ הוא שרש אחר. Dazu bemerkt Dukes in seiner Ausgabe der „Grammatische Werke des Jehuda Chajugg“ p. 122 Anm. 1 mit Recht, es sei auffallend, dass Chajugg diese Stelle dann nicht unter Rad. מרר anführt. Ibn Esra will diese Form unter der Klasse der מורכבים unterbringen als Deriv. von מרה und מרר.

185). Zur Erklärung der Form וַנַּשִּׁים (Num. 21, 30) bringt unser Text drei verschiedene Ansichten, von denen jede mit יש אומר eingeführt ist. Als Vertreter der ersten Ansicht sind zu nennen R. Jonah b. Ganach und R. Josef K., die zweite Meinung ist vertreten durch Ibn Esra, und die dritte Ansicht entspricht der Auffassung R. Mosche Ha Cohen's (ר׳ משה הכהן). S. Ibn Esra Comment. z. d. St.

186). S. zu dieser Ansicht David K. im Michlol und Schoraschim Rad. מכך.

187). Jes. 28, 27: יוּסַּב. Auffallend ist, dass der Autor unseres Buches die beinahe von allen Grammatikern aufgeworfene Frage in Betreff des Dagesch im ס von יוּסַּב hier unerörtert lässt. S. Michl. fol. 131a & Schoraschim Rad. סבב. Vgl. auch Sef. Sikk. p. 69.

188). Ps. 99, 6: קֹורְאִם אל ה׳. So muss die Punktation lauten und ist dann nach Michl. fol. 126b zu lesen: קֹורְאִם... נכתב כבעלי האל״ף ונקרא כבעלי הה״א וגו׳.

189). 1 Sam. 14, 33: הֹטְאִם לה׳.

190). Michl. fol. 126b hat für die 2 pers. Pl. f. v. imp. hier: קְרֶאינָה und bringt gleich darauf die von dieser Form abgeleitete Bildung: (Ruth 1, 20) קְרֶאןָ לִי מרא.

191). Vgl. Anm. 126.

192). S. zur Lesart מְלָא Michl. fol. 124b/125a.

193). Ueber den term. techn.: סימן הפעולים vgl. Bacher, Grammat. Terminol. des R. J. Chajugg im „Sitzungsberichte" 1134 f. Michl. fol. 25a liest: בהתחברם עם הכנוים.

194). 2 Sam. 22, 39: וַיִּפְּלוּ תַּחַת רַגְלָי; hier liegt wohl eine Verwechslung vor mit 2 Sam. 22, 41: תַּתָּה לִי עֹרֶף.

195). 2 Sam. 4, 6: וְהֵנָּה בָּאוּ עַד תּוֹךְ.

196). Hi. 20, 9.: וְלֹא־עוֹד תְּשׁוּרֶנּוּ מְקוֹמוֹ.

197). Esth. 1, 20: פִּתְגָם הַמֶּלֶךְ.

198). Ez. 12, 25: כִּי אֲנִי ה׳ אֲדַבֵּר אֵת אֲשֶׁר אֲדַבֵּר דָּבָר וגו׳.

199). Ez. 34, 20: בֵּין שֶׂה בִרְיָה וּבֵין שֶׂה רָזָה.

200). 1. Kön. 19, 11: וְהִנֵּה ה׳ עוֹבֵר וְרוּחַ גְּדוֹלָה.

201). Gen. 24, 8: וְנִקִּיתָ מִשְּׁבֻעָתִי זֹאת.

202). עַיִן טובה ist in der Bibel nicht zu finden; es soll wahrscheinlich hier eine andere aus der Bibel entnommene Verbindung mit עַיִן stehen, woran das weibliche Geschlecht von עין ersichtlich ist im Gegensatz zu den darauffolgenden Bibelstellen, wo עַיִן als männlich gebraucht wird. Vgl. jedoch Pirke Ab. 2, 13: ר׳ אליעזר אומר עַיִן טוֹבָה וגו׳.

203). Ez. 1, 7.: וְרַגְלֵיהֶם רֶגֶל יְשָׁרָה.

204). 2 Chr. 3, 11: לִכְנַף הַכְּרוּב הָאַחֵר.

205). 2 Sam. 1, 22: קֶשֶׁת יְהוֹנָתָן לֹא נָשׂוֹג אָחוֹר.

206). שָׂפָה יִהְיֶה לְפִיו סָבִיב מַעֲשֵׂה אֹרֵג.

207). S. Raschi zu d. St. in s. Comment., wo er eine ganze Anzahl von Beispielen anführt, die der Geschlechtsveränderlichkeit unterworfen sind.

208). Jes. 14, 9: שְׁאוֹל מִתַּחַת רָגְזָה לְךָ לִקְרַאת בּוֹאֶךָ עוֹרֵר וגו׳.

209). Dieses Beispiel kommt so, wie es hier steht, in der Bibel nicht vor. Es ist zur einen Hälfte aus Num. 9, 14: חֻקָּה אַחַת יִהְיֶה לָכֶם וְלַגֵּר וּלְאֶזְרַח und zur anderen Hälfte aus Exod 12, 49: תּוֹרָה אַחַת יִהְיֶה לָאֶזְרָח וְלַגֵּר entnommen.

(ספר שכל טוב) *)

בשם ה׳ אלהי ישראל

לתקן ולאזן, שפת עברים האזן תשו (תשום) דעתך גרזן, עצו (עלי) עצות לחטוב, לדעת הלשון, תנה דקדוק ראשון, *) ראה ופקח אישון בספר שכל טוב

עזר (יעזור) אלהי לעבדו יערף כמטר (כשעיר) לדשא
יבין בדרכי לשונו ניב תעלומות וקשה (יקשה),
אליו יכונן תהלה, תערב כקרבן ואשה
זכרו יפאר אשר יו -- דיע (יודיע) דרכיו למשה

החפץ לדעת תוצאות לשון הקדש פקח עיני לבבך וראה והבן בדבר כי שפת העברים מיוסדת (נארגת) על עשרים ושתים אותיות והדברים המחוברים המיוסדים (והדברים המיוסדים) על שלשה ראשים האחד שֵׁם, והשני מִלה, והשלישי פֹּעַל ועתה אודיע (אודיעך) אותם למחלקותם שים לבך והתבונן בדרכיהם (דרכיהם) כי שכל טוב יתן חן.

---

*) Die hier und im Folgenden in Klammern eingeschlossenen Lesarten sind die mir aus der Florentiner Hdschrft. Secheltob von Prof. Castelli mitgetheilten Varianten.

נִפְקַדְתִּי ומלת נִשְׁבַּרְתִּי [2]) אֶת לִבָּם הַזּוֹנֶה (יחזקאל ו׳ ט׳) אמרו שהוא כמו שִׁבַּרְתִּי והוא יוצא, ואיננו נכון שיהיה יוצא בנין נפעל לעולם והנכון שיהיה עומד כמשפט ופירוש נשברתי מן לבם הזונה כענין וַיִּתְעַצֵּב אֶל לִבּוֹ (בראשית).

נִפְקְדוּ ומלת נְגוֹאֲלוּ [3]) בַּדָּם (ישעיה נ״ט ג׳) מורכב משני בנינים מנפעל ומבנין פועל ויעשו כן מפני שיתכן במלה סבות שני הבנינים סבת השני הזה שיגאלו בדם מעצמם מבלתי פועל אחר זולתם. וסבת הפועל שיתכן שגאלו אותם אויביהם והנה הם גואלו על ידם.

נִפְקְדָה ובהפסק מלעיל אַחַת מֵהֵנָּה לֹא נִשְׁבָּרָה (תהלים ל״ד כ״א) הבינוני נִפְקָד נִפְקָדִים נִפְקֶדֶת נִפְקָדוֹת.

נִפְקָד בקמץ זולתי בנסמך נֶאֱמַן רוּחַ (משלי י״א י״ג) אַף כִּי נִתְעָב וְנֶאֱלָח (איוב ט״ו ט״ז) כְּנֵצֶר נִתְעָב (ישעיה י״ד י״ט) הם עומדים על כן הם קמוצים.

נִפְקֶדֶת או נִפְקָדָה ובהפסק נִפְקָדָה. מלרע רוּחַ נִשְׁבָּרָה (תהלים נ״א י״ט) הצווי הִפָּקֵד הִפָּקְדוּ הִפָּקְדִי הִפָּקֵדְנָה.

הִפָּקֵד הצווי והמקור והעתיד בחסרון נו״ן נפעל והדגש לתשלום ועוברים בתוספת נו״ן בראש הבנין לאות הבנין וכן הבינונים אבל בעתידים נגרעה והדגישו פ״א הפעל למגרעת נו״ן הבנין על דרך נִשְׁאֹל נִשְׁאַל דָּוִד [4]) (שמואל א׳ כ׳ כ״ח) וְנִשְׁלוֹחַ סְפָרִים (אסתר ג׳ י״ג) אַךְ נִגּוֹף נִגָּף (שופטים כ׳ ל״ט) וכן הצווי בא כמשפט בּוֹאוּ וְנִלְווּ אֶל ה׳ (ירמיה נ׳ ה׳) וְנִקְבָּצוּ (יואל ד׳ י״א) שניהם נִלְווּ וְנִקְבְּצוּ ש׳ צווי לרבים ובאו על תכונתם [5]) להורות כי כן הנם. הִפָּקֵד הדגש בגלל נו״ן נפעל וכן דגש העתידים.

המקור הִפָּקֵד או בפתח וכן הצווי ונמצא בחסרון הה״א בהתחבר עליו בי״ת השימוש. וּבִכָּשְׁלוֹ [6]) אַל יָגֵל לִבֶּךָ (משלי כ״ד י״ז) שהיה ראוי וּבְהִכָּשְׁלוֹ ונמצא בה״א עם [7]) חולם הִנָּתוֹן [8]) תִּנָּתֵן (ירמיה ל״ח ג׳) הֵאָכֹל (קדשים) הַאִדָּרוֹשׁ [9]) אִדָּרֵשׁ (יחזקאל י״ד ג) ונכתבה האל״ף במקום ה״א כי כבד על הלשון לקרא שני ההין כאחת וכן העתידים בחסרון הנון ונדגשה פ״א הפעל לחסרונה. אֹיתָן אֶפָּקֵד יִפָּקֵד תִּפָּקֵד נִפָּקֵד יִפָּקְדוּ תִּפָּקְדוּ תִּפָּקֵד תִּפָּקְדִי תִּפָּקֵדְנָה. אֶפָּקֵד או בפתח ובתוספת ה״א אֶפָּקְדָה יִפָּקְדָה תִּפָּקֵדְנָה לנסתרות ולנמצאות וכן לכל הבנינים.

השני [10]).

בנין פִּעֵל הדגוש יש לו שנים ראשים והם פִּעֵל וּפִעַל ואם אינם נמלטים מאותיות הגרון [11]) יהיה פֵּעֵל כמו וּבֵרֵךְ וְלֹא אֲשִׁיבֶנָּה (בלק) ויש

[1] חֹלק השֵּׁם

שאלת מה הוא השם וכמה חלקיו תדע ותשכיל (והשכל) כי השם איננו (רק הוא) דבר מושם על דבר להיות סימן לא לאשר (להיות סימן לאשר) יזכירהו ויקראהו ואות ומופת לשומעו ולרואהו להבין העצם הנדבר המסופר בלשון והנה השם ככלי ומקום לעצם בזכירתו כי כאשר יסתפר השם העצם בלשון נמצא (יסתפר בלתי השם נמצא) העצם נסתר ונעלם בדבור ההזכרה על כן השם נושא (הנושא) המקרים בדרך קצרה לא על דרך התכונה (התבונה) כי אין מקרה בחבור אותיות השֵּׁם. אין רֵישׁ אָלֶף וָאו מראובן ושִׁין מֵם עַיִן משמעון מורים על העצם ולא על המקרה רק הם (אם) לאות — אבל העצם הוא נושא את המקרים באמת. וכאשר השם מושם בעצם ועמד במקומו (מושם בעצם במקומו) אז יושמו המקרים בו בדברת הלשון אכן למראה הלב והעין הוא נושא את המקרה באמת כי (את המקרה כי) הוא קדמון לו והמקרה מתחדש בו אבל השם הוא כולל שניהם ופעם נדבר השם על העצם לבדו ומקרהו מפורש לצדו (לבדו) כאמרנו (באמרו) יעקב תם, משה ענו, שלמה חכם, יוסף יפה תאר. ושמות הדברים הם נמצאים על שבעה חלקים. שימם על לבך הראשון מצאנו שם מושם על דבר לאות שיתבונן השם (שיתבונן האדם) בדבר כאמרנו (כשאמרנו) אֶרֶץ (מצרים) וְשָׁמַיִם רוּחַ וּמַיִם דֶּשֶׁא עֵשֶׂב יֶרֶק שֶׁמֶשׁ יָרֵחַ כּוֹכָבִים כֶּסֶף וְזָהָב בַּרְזֶל (בדיל) עוֹפֶרֶת שׁוֹר שֶׂה יַיִן חֶלְבּוֹן בֶּגֶד צֶמֶר יֶרֶק עֵשֶׂב (.... שור שה אלה וכל דומיהם דבקים שם בשם באמרנו ארץ חטה) וכן לכלם ופעם יחסר הנסמך בדרך קצרה כמו טוּרִים אָבֶן (תצוה) סִיגִים כֶּסֶף (יחזקאל כ"ב י"ח) אֵילִים צָמֶר (מלכים ב׳ ג׳ ד׳) אֲמָרִים אֱמֶת לְשׁוֹלְחֶךָ (משלי כ"ב כ"א) הָאָרֶץ הַכְּנַעֲנִי (ויחי) הָאָרוֹן הַבְּרִית (יהושע ג׳ י"ד) והתכונה בהם טוּרִים טוּרֵי אֶבֶן סִיגִים סִיגֵי כֶסֶף וכן כל דומיהם ורבים כמוהם וכל משכיל יוכל למלאת החסרון כפי הענין. ויאמר מהם (שמי ה׳ יין חלבון בגד צמר ירק עשב).

Hier fehlen 6 Bl. im M. S.

וְהנכון שהוא מורכב משני שרשים מן קָלַל וְקָלָה כי הם שני ענינים הקללה היא הפך הברכה והקלון הוא הפך הכבוד וכן אמר הנביא כֻּלֹּו מְקַלְלֵנִי וּמַקְלֵנִי. והורכבו שניהם כאחד [21] במלה אחת שני עניינים לקצר הלשון ולצחותו והומרה ה"א קלה בוא"ו כמנהג התחלפה בהרבה מקומות ולולי שהחליפוה והראו ל' הפעל בקריאה לא היה ניכר ענין קלה, ויש מלה מורכבת מזה הבנין מן רבים נמצאים ונסתרים והיא צִמְּתוּתֻנִי [22] (תהלים פ"ח י"ז) ואלו היה מן הנסתרים לבדם היינו אומרים צִמְּתוּנִי ומן הנמצאים צִמַּתְּנִי.

מְפַקֶּדֶת או מְפַקְּדָה. ובהפסק מְפַקֵּדָה כמו וּמֶרְכָּבָה מְרַקֵּדָה (נחום ג' ד') הפעול מְפוּקָּד מְפוּקָּדִים מְפוּקֶּדֶת מְפוּקָּדוֹת.

מְפֻקָּד ובאחהער ישוב השורק לחולם אֵת אֲשֶׁר תְּבָרֵךְ מְבוֹרָךְ, לֶחֶם מְגוֹאָל (מלאכי א' ז') מְרוֹחָם [23] בשורק.

מְפוּקֶּדֶת או מְפוּקָּדָה ובאחהער אֶרֶץ לֹא מְטוֹהָרָה (יחזקאל כ"ב כ"ד).
הצווי פַּקֵּד פַּקְּדוּ פַּקְּדִי פַּקֵּדְנָה, פַּקֵּד יַחֵד לְבָבִי לְיִרְאָה שְׁמֶךָ (תהלים פ"ו י"א) המקור פַּקֵּד שָׁאֹל יִשְׁאֲלוּ (שמואל ב כ' י"ח) וַיְבָרֶךְ בָּרוֹךְ (יהושע כ"ד י') יש אומר מקור מבנין פִּעֵל על דרך יַסֹּר יִסְּרַנִּי יָהּ (תהלים קי"ח י"ח) ויש[24] אומר מקור מבנין הקל.

איתן.

אֲפַקֵּד יְפַקֵּד תְּפַקֵּד נְפַקֵּד יְפַקְּדוּ תְּפַקְּדוּ תְּפַקֵּד תְּפַקְּדִי תְּפַקֵּדְנָה אֲפַקֵּד ואם פ"א[25] הפעל אחד מאותיות אחהער אֲבָרֵךְ אֲבָעֵר בקמץ אֲכַחֵד אֲרַחֵם בפתח. יְפַקֵּד ומצאנו מזה הבנין פעל יוצא לשלישי וְאוֹיְבָיו יְרַדֶּף חֹשֶׁךְ (נחום א' ח') השם יתב' מרדף והחשך רודף והאויבים רדופים. אבל הפועל השני כדמות פעול לראשון כי הוא מקבל סבת הדבר והכלל לא יתכן פועל מבלתי פעול.

תְּפַקֵּד הַעֵינֵי הָאֲנָשִׁים הָהֵם תְּנַקֵּר (קרח).

בנין פועל הוא הנקרא פֻּעַל.

זה הבנין דבק בפעל ונחצב ממנו והוא מקבל המפעל ואם לא נזכר על כן אין בו פעול ואין בו צווי כי המצוה איננו נזכר רק יש בו שם הפֻעַל הנקרא [26] סבוב לאמריו גֻּנֹּב גֻּנַּבְתִּי (וישב) ולעולם הוא דגוש אם אותיות הגרון לא תבאנה אל קרבו ואם מצאנו לֻקַּח עֻזַּב אֻכַּל ולא

מהם שלא ישתנו כמו בִּעֵר (מלכים ב׳ ל״ג כ״ד) רִחַם (תהלים ק״ג י״ג). ושם התואר מזה הבנין אִטֵּר (שופטים ג׳ ט״ו) גִּבֵּן (ויקרא) הִנְנִי יִסַּד [12] בְּצִיּוֹן (ישעי׳ כ״ח ט״ז) ושם דבר כִּפֵּר אִכַּר והבינוני והפעול בתוספת מ״ם והצווי והמקור פַּעֵל או פַּעַל כמו דַּבֵּר פַּלַּג לְשׁוֹנָם (תהלים נ״ה י׳) יַסּוֹר יִסְּרַנִּי (שם קי״ח י״ח) קַוֺּה קִוִּיתִי (שם מ׳ ב׳) ואם עין הפעל אות גרונית [13] בקמץ כמו וְקָרַב אוֹתָם (יחזקאל ל״ז י״ז). אבל אם ה״א או חית יהי׳ פתוח כמו רַחֵם מַהֵר (אסתר ו׳ י׳) ועל זה הדרך העתידים ואותיות איתן בשוא. האלף בפתח ובשוא. זה הבנין לעולם דגש עי״ן הפעל זולתי מקומות מעטים ואומר כי הדגש תשלום הנח שבין הפ״א והעין שהיה ראוי להיות דִּיבֵּר שִׁימֵר כמו בנח שבין פ״א הפעל לעי״ן הפעל של שָׁמַר זָכַר. ויש אומר כי הדגש בבנין פעל בגלל אות הנכפל והנכון כי הוא בגלל יו״ד כי ראוי כל חרק לכתוב יו״ד אחריו והדגש תשלום היו״ד. ודגש הבינוני והעתידים בגלל אל״ף [14]) ודגש הפעול [15]) וא״ו מפני הקבוץ.

פִּקֵּד פִּקַּדְתָּ פִּקַּדְתִּי פִּקְּדוּ פִּקַּדְתֶּם פִּקַּדְנוּ פִּקְּדָה פִּקַּדְתְּ פִּקַּדְתֶּן פֻּקַּד פֻּעַל או פֻּעַל דֻּבַּר הָאִישׁ (בראשית מ״ב ל׳) אִבַּד וְשִׁבַּר (איכה ב׳ ט׳) ובפתח עֲצָמַי נִקַּר מֵעָלָי (איוב ל׳ י״ז) מִי פִלַּג לַשֶּׁטֶף תְּעָלָה (איוב ל״ח כ״ה) ושם הפעל מזה הבנין על משקל לי נָקָם וְשִׁלֵּם (האזינו) וּכְשֹׁכֵב בְּרֹאשׁ חִבֵּל (משלי כ״ג ל״ד) וְהַדִּבֵּר אֵין בָּהֶם (ירמיה ה׳ י״ג) הֲלֹא אֶת הַקִּטֵּר (ירמיה מ״ד כ״א) וכן תְּחִלַּת דִּבֶּר ה׳ בְּהוֹשֵׁעַ (הושע א׳ ב׳) לדעת רבים [16]) ואין צרך כי פירושו אשר דבר. וכן המקור בחרק אַחַר חִלֵּץ אֶת הָאֲבָנִים (מצורע) נִאֵץ נִאַצְתָּ (שמואל ב׳ י״ג י״ד).

פִּקְּדוּ שִׁלְּחוּ בָאֵשׁ מִקְדָּשֶׁךָ (תהלים ע״ד ז׳) קל הלמד והוא מזה הבנין וכמהו עֲדַת עָרִיצִים בִּקְשׁוּ נַפְשִׁי (תהלים נ״ד ה׳) ופירש בן בלעם כי שִׁלְּחוּ בָאֵשׁ הפוך [17]) שהנכון שלחו אש במקדשך, ור׳ אברהם בן עזרא ז״ל פיר׳ כי יתכן שהיה האש סביב וכילו [18]) המקדש משולח וכמוהם כִּי לֹא מִלְאוּ אַחֲרָי (מטות) עֹבֵר יָם מִלְאוּךְ (ישעיה כ״ג ב׳) הבינוני מְפַקֵּד מְפַקְּדִים מְפַקֶּדֶת מְפַקְּדוֹת.

מְפַקֵּד ובאהחער [19]) מְאַחֵז פְּנֵי כִסֵּא (איוב כ״ו ט׳) מְפַחֵד תָּמִיד (משלי כ״ח י״ד) מְנַהֵג מְרַחֵם מְבַעֵד מְאַהֵב מְבָרֵךְ ויש מלה מורכבת בשני שרשים והוא כֻּלֹּה מְקַלְלַוְנִי (ירמיה ט״ו י׳) אמרו שהוא מורכב משני פעלים מהנסתר ומהמדבר בעדו כי על המדבר הנסתר הוא אומר מְקַלְלָיו [20]) ועל המדבר בעדו מְקַלְלֵנִי.

מן גֵו יְגוֹרָשׁוּ (איוב ל׳ ה׳), יְגוֹעֲשׁוּ עָם וְיַעֲבֹרוּ (שם ל״ד כ׳) והוא בלתי מתעבר, וְצֶאֱצָאַי יְשׁוֹרָשׁוּ (שם ל״א ח׳) וְצֶאֱצָאַי כמעם בני כמעם וְשֵׁרֶשְׁךָ מֵאֶרֶץ (תהלים נ״ב ז׳).

תְּפַקְּדוּ תְּרָצְּחוּ[36] כֻּלְּכֶם (שם ס״ב ד׳) נחלקו בן אשר ובן נפתלי במלה הזאת בן אשר קורא תְּרָצְּחוּ בקמץ ק׳ הטף והוא מזה הבנין כי הקמץ והשורק אחדים הם ונמצאים בבנין זה, ובן נפתלי קורא בפתחות הרי״ש ופירו׳ הפסוק לקריאת בן נפתלי בפתח עד מתי תרבו לדבר רעות בבני האדם ותרצחו אתם כלכם ואתם דומים לקיר נטוי או לגדר הדחויה שאתם נוטים בהזק בני אדם ולחמוס אותם ולדבר על אדם וללכת רכיל בהם כנטות הקיר הנופל. ופירושו לקריאת בן אשר עד מתי תאריכו לשונכם על בני אדם יהי רצון שתרוצחו כלכם כקיר נטוי או כגדר הדחויה ומלת תרצחו תפלה עליהם. תְּפֻקַּד ובאֹהָעֹר תְּבוֹרַךְ מִנָּשִׁים (שופטים ה כ״ד).

והשלישי הוא בנין הפעיל.

הוא בנין הכבד נוסף בהא כאמרנו הִפְעִיל, ואם אחר הה״א אות גרונית תהיה הה״א בסגול כמו הֶאֱרִיךְ הֶחֱרִיד הֶעֱמִיד. והבינונים בתוספת מ״ם ובחסרון ה״א זולתי מְהַקְצָעוֹת (יחזקאל מ״ו כ״ב) גם הפעול אות גרונית אחר המ״ם יהיה המ״ם בקמץ כמו מָעֳמָד (מלכים א׳ כ״ב ל״ה) מָאֳחָזִים (ד״ה ב׳ ט׳ י״ח). והצווי בה״א. רק העתידים חסרים זולתי יְהוֹשִׁיעַ (שמואל א י״ז מ״ז) ופעם שם הפועל במשקל העבר כמו עֵת הִרְנִיבָה [37] (ירמיה ?) עַד הִשְׁמִידוֹ [38] (כי תבא) והיו״ד לבנין הפקיד נקראת יו״ד המשך. הִפְקִיד הִפְקַדְתָּ הִפְקַדְתִּי הִפְקִידוּ הִפְקַדְתֶּם הִפְקַדְנוּ הִפְקִידָה הִפְקַדְתְּ הִפְקַדְתֶּן.

הִפְקַדְתִּי ומלת וְכָל מַלְבּוּשַׁי אֶגְאָלְתִּי (ישעיה ס״ג ג׳) אמרו שהאל״ף במקום ה״א. וכן אֶתְחַבַּר יְהוֹשָׁפָט (דברי הימים ב׳ כ׳ ל״ד) ויש אומר[39] שהוא מפעל קל והוא מורכב מן עבר ועתיד מן גָּאַל וְאֶגְאַל ומלת וְאָנֹכִי תִרְגַּלְתִּי[40] לְאֶפְרַיִם (הושע י״א ג׳) רוב המדקדקים אמרו כי הוא כמו הִרְגַּלְתִּי בחלוף תי״ו בה״א כמו שנהגו העברים. כן בנחי הלמ״ד בהרבה מקומות ואעפ שלא מצאנו בתחלת המלה חלוף תי״ו בה״א על כן לא יתכן לומר שהוא שם הפועל והיה ראוי להיות מלרע בפלס תִּפְאַרְתִּי ונאמר ממנו תִּרְגֶּלֶת בפלס תִּפְאֶרֶת. וכן כתבו ר׳ משה קמחי בספר תחבושת.

ימצא המורה עליהם מסבב הפעולה נאמר על דרך סברא עֻזַּב לֻקַּח [27] מן הכבד הדגוש וכן דעת קצת המדקדקים בכל הבניינים להרחיב לשוננו ולא לקצר וללמד מן הנמצא על מה שלא נמצא גם דגש זה הבנין לתשלום הוא"ו כאשר הזכרתי.

פֻּקַּד פֻּקַּדְתָּ פֻּקַּדְתִּי פֻּקְּדוּ פֻּקַּדְתֶּם פֻּקַּדְנוּ פֻּקְּדָה פֻּקַּדְתְּ פֻּקַּדְתֶּן. פֻּקַּד בפתח הנפסק אך אֵינֶנּוּ אֻכָּל (שמות) [28] אעפ שהוא פת"ח בהפסק איננו פעל עבר אך הוא תאר וכמהו לֻקָּח מֵאִתָּךְ (מלכים ב ב׳ י׳).

פֻּקַּדְתִּי מֵחֹמֶר קֹורַצְתִּי (איוב ל"ג ו׳).

פֻּקְּדוּ וּפִתְּחוּ שְׁעָרַיִךְ תָּמִיד (ישעיה ס׳ י"א) לֹא פִתְּחָה אָזְנֶךָ (ישעיה מ"ח ח׳), פִּתַּח הַסְּמָדָר (שיר השירים ז׳ י"ג) הנם בשרק וחרק בהם מקום החולם [29]. וכמוהו זוֹנָה קִבָּצָה (מיכה א׳ ז׳) הנו קֻבָּצָה, ובאחהע״ר כִּי גוֹרְשׁוּ מִמִּצְרַיִם (בא) החלם תחת שורק. ונאמר בקמץ חטף לֹא כָרַּת שָׁרֵּךְ (יחזקאל ט"ז ד׳) ועוד בחלם כמו וּמֹורַק וְשֻׁטַּף בַּמָּיִם (צו) טָרֹף טֹרַף יוֹסֵף (וישב) מוֹעֲכוּ שְׁדֵיהֶן (יחזקאל כ"ג ג׳) דוֹעֲכוּ כְּאֵשׁ קוֹצִים (תהלים קי"ח י"ב) לֹא יְרוֹעַע [30] (ישעיה ט"ז י׳) אך עם החית לא ישתנו לֹא רוּחָמָה (הושע א׳ ו׳) יְרוּחַם בְּךָ יָתוֹם (שם י"ד ד׳) לֹא רֻחַצְתְּ לְמִשְׁעִי (יחזקאל ט"ז ד׳) פֻּקַּדְתְּ על משקל אֵיפָה לֹא שֻׁכַּבְתְּ [31] (ירמיה ב׳ כ׳) והתאר ממנו פֻּקָּד פֻּקָּדִים פֻּקָּדָה פֻּקָּדוֹת התאר ממנו לעולם קמוץ עי"ן הפעל כמו אִם תִּרְאֶה אוֹתִי לֻקָּח (מלכים ב ב׳ י׳) וְהַסְּנֶה אֵינֶנּוּ אֻכָּל (שמות) לַנַּעַר הַיּוּלָּד[32] (שופטים י"ג ח׳) וכן[33] כָּל עֲצֵי הַשָּׂדֶה עָלָיו עֻלְפֶּה (יחזקאל ל"א ט"ו) תאר והיה ראוי בלי תוספת הא כמו צִחֵה צָמָא (ישעיה ה׳ י"ג) אִשֶּׁה לַה׳ (ויקרא) כִּי עָרוּךְ מֵאֶתְמוֹל תָּפְתֶּה (ישעיה ל׳ ל"ג) שהוא מן תֹּפֶת לְפָנִים אֶהְיֶה (איוב י"ז ו׳) וכן מן דֻּבָּן דֻּבָּנָה (יחזקאל כ"ה י"ג). וזה הבנין לעולם דגוש כבנין פעל שהוא דומה לו גם נרפה במקומות מעטים כמו יוּקָשִׁים בְּנֵי הָאָדָם (קהלת ט׳ י"ב) שהוא בינוני תאר לרבים שתאמר תאר היחיד יוּקָשׁ בפלם וְהַסְּנֶה אֵינֶנּוּ אֻכָּל (שמות) אוֹתִי לֻקָּח, לַנַּעַר הַיּוּלָּד שתאמר לרבים אֻכָּלִים לֻקָּחִים יֻלָּדִים כן תאמר מן יֻקָּשׁ יֻקָּשִׁים אבל יוּקָשִׁים בְּנֵי הָאָדָם יצא ברפיון שלא כדרך חביריו כי היה ראוי להיות בדגש. וכן לֵב הוּתַל [34] הֱטָהוּ (ישעי׳ מ"ד כ׳) שהוא תאר והיה ראוי להיות בדגש. אך יֶלֶד יֻלַּד לָנוּ (שם ט׳ ה׳) בפתח כי הוא פעל עבר. המקור פֻּקַּד או פֻּקֹּד כִּי גֻנֹּב גֻּנַּבְתִּי (וישב) איתן אֲפֻקַּד יְפֻקַּד תְּפֻקַּד נְפֻקַּד יְפֻקְּדוּ תְּפֻקְּדוּ תְּפֻקַּד תְּפֻקְּדִי תְּפֻקַּדְנָה. אֲפֻקַּד, ובאחהע״ר אֲבוֹרַךְ בחולם [35] אֲרוּחַם בשרק. יְפֻקַּד. יְרוּחַם יָתוֹם (הושע י"ד ד׳) יְפֻקְּדוּ ובאחהע״ר

יַעֲשִׁירֶנּוּ ולולי שהוא פועל עובר היה נכון להיותו מקל ויהיה הפתח בעבור העי״ן. תִּפָּקֵדְנָה או בפתח.

בנין הֻפְּעַל שֶׁלֹּא נִזְכַּר פּוֹעֲלוֹ.

והדבק בו ויוצא מאתו ומקבל מקרהו הוא בנין הָפְעַל או הוּפְעַל בחלם אם אות גרונית אחר ההא כאמריו הָעֳלָה עַל (דברי הימים ב׳ כ׳ ל״ד) וכן נאמר הָעֳמַד הָחֳרַם מן יָעֳמַד חַי (אחרי) או על דרך הָחֳלֵיתִי הקמץ הראשון מעמד והשני חטף כמו יָחֳרָם כָּל רְכוּשׁוֹ (עזרא י׳ ח׳) ואין בו פעול כי הוא כדמות פועל. ואין בו צווי כי המצוה יגרע ושם הפעל בה״א כמו וְהָחְתֵּל[46] לֹא חֻתָּלְתְּ (יחזקאל ט״ז ד׳) וְהָמְלֵחַ (שם ט״ז ד׳) רְדָה וְהָשְׁכְּבָה (שם ל״ב י״ט) והעתידים בשרק אם אחריהם אות גרונית יקראו על דרך פעול או ה פעול. הָפְקַד הָפְקַדְתָּ הָפְקַדְתִּי הָפְקְדוּ הָפְקַדְתֶּם הָפְקַדְנוּ הָפְקְדָה הָפְקַדְתְּ הָפְקַדְתֶּן.

הָפְקַד או הוּפְקַד בשרק כמו וְהוּשְׁלַךְ מְכוֹן מִקְדָּשׁוֹ (דניאל ח׳ י״א) ובאֹחֹהע״ר הָעֳמַד הָחֳרַם. הָפְקְדָה ומן חָרַב נאמר אֻמְלְלָה הָחֳרָבָה (יחזקאל כ״ו ב׳) והתואר ממנו הָפְקַד הָפְקָדִים הָפְקָדָה הָפְקָדוֹת.

הָפְקַד וכמוהו וְהָמְלֵחַ לֹא הֻמְלַחַתְּ (יחזקאל ט״ז ד׳) ובאות גרונית ישתנה פ״א הפעל חטף קמץ להרחיב על האות הָחֳרֵב נֶחֶרְבוּ הַמְּלָכִים (מלכים ב׳ ג׳ כ״ג) ויש שלא ישתנה וְהָחְתֵּל לֹא חֻתָּלְתְּ. המקור הָפְקַד או בצרי כמו וְהָחְתֵּל לֹא חֻתָּלְתְּ. אוֹתָן אוּפְקַד יוּפְקַד תּוּפְקַד נוּפְקַד יוּפְקְדוּ תּוּפְקְדוּ תּוּפְקַד תּוּפְקְדִי תּוּפְקַדְנָה. יוּפְקַד ובאות גרונית יאמר אָעֳמַד יָעֳמַד חַי. זוֹבֵחַ לָאֱלֹהִים יָחֳרָם (משפטים) להרחיב על אות גרונית.

[47] בנין פועל מרובע הכבד.

והוא מרובע בשמושו לא בשרשו והוא פּוֹעַל בחולם הפ״א ולא נקרא כן בגלל השלמים כי רק בעבור הנחים כי יוֹדַעְתִּי על משקל פּוֹעַלְתִּי, וְכוֹנַנְתִּי, ופוֹעַלְלְתִּי*). והנה הוא מארבע אותיות על כן נקרא מרובע ומעט קט נמצא בשלמים כאמריו וְאֶת הַנְּעָרִים יוֹדַעְתִּי אֶל מְקוֹם (שמואל א׳ כ״א ג׳), יוֹשַׁבְתִּי בַּלְּבָנוֹן (ירמיה כ״ב כ״ג) והפועל בתוספת מ״ם לִמְשֹׁפְטִי אֶתְחַנָּן (איוב ט׳ ט״ו) מְלָשְׁנִי בַסֵּתֶר רֵעֵהוּ (תהלים ק״א ה׳) רק הפעול והצווי נעדרים כי לא נמצאו בשלמים אבל נתחכם להם על פי נחי העי״ן והצווי והעובר משקל אחד הם. והעתידים תְּאָכְלֵהוּ אֵשׁ לֹא נֻפָּח (איוב כ׳ כ״ו) הַיְחָבְרְךָ כִּסֵּא הַוּוֹת (תהלים צ״ד כ׳). פּוֹקֵד פּוֹקַדְתָּ פּוֹקַדְתִּי פּוֹקְדוּ

*) Warscheinlich ein Schreibfehler für וְעוֹלַלְתִּי (איוב ט״ז, ט״ו).

הִפְקַדְתֶּן. ומלת וְהִשְׁלַכְתֶּנָה הַהַרְמוֹנָה (עמוס ד׳ ג׳) מלה מורכבת לנקבות מן עבר ומן עתיד כי אם היתה עבר כלה נאמר וְהִשְׁלַכְתֶּן ואם עתיד כלה נאמר וְתַשְׁלֵכְנָה. או הוא כלו עבר ונוספת ה"א אחר נו"ן הנקבות שלא כמשפט העוברים [41]. הבינוני מַפְקִיד מַפְקִידִים מַפְקִידָה מַפְקִידוֹת מַפְקִיד ובאחה"ע מַעֲמִיד מַאֲרִיךְ מַחֲרִישׁ. ומלת [42] מַבְלִיגִיתִי (ירמיה ח׳ י"ח) אמרו שהוא מורכב מן פועל ומפועֶלֶת עם כנוי המדבר כי מהפועל נאמר מַבְלִיגִי ומהפועלת מַבְלִיגִיתִי והנכון שהוא שם הפועל מַבְלִיגִית בשקל מַרְבִּית בהראות בו למ"ד הפעל שיהיה ראוי להיות מַרְבִּיִת. וכן במשקלו מַבְלִיגִית ובהתחברו עם כנוי המדבר בעדו יאמר מַבְלִיגִיתִי וכן כתב ר׳ משה קמחי בספר תחבשת.

מַפְקִידוֹת וּמְדִיבוֹת נָפֶשׁ (בחקתי) הנו מַדְאִיבוֹת כי שרשו דָאַב.

הפעול מוּפְקָד מוּפְקָדִים מוּפְקָדָה מוּפְקָדוֹת מוּפְקָד ובאחה"ע מָאֳחָז מָעֳמָד על משקל מֵת מוּשְׁכָּב עַל מִטָּתוֹ (מלכים ב׳ ד׳ ל"ב).

הצווי הַפְקִיד הַפְקִידוּ הַפְקִידִי הַפְקֵדְנָה.

הַפְקִיד או בצרי הַפְקֵד, או בפתח כמו הַיְשַׁר (תהלים ה׳ ט׳) כַּפֶּךָ מֵעָלַי הַרְחֵק (איוב י"ג כ"א) עֲלֵה וְהַצְלַח (מלכים א׳ כ"ב ט"ו) אָוֶן וּתְרָפִים הַפְצַר (שמואל א׳ ט"ו כ"ג) אבל הוא מקור וכן הַמְעַד (תהלים ס"ט כ"ד) המקור הַפְקֵד או הַפְקִיד באותיות בכלם בְּהַאֲבִיד לְהַאֲבִיד ופעמים תחסר ה"א הבנין ופתחו הלמ"ד להראות חסרון ה"א לַשְׁמִיד מָעֻזְנֶיהָ (ישעיה כ"ג י"א) לַשְׁמִיעַ בְּקוֹל תוֹדָה (תהלים ט׳ ז׳) הראוי לְהַשְׁמִיד לְהַשְׁמִיעַ ובא מלת אַשְׁכֵּם [43] וְדַבֵּר (ירמיה כ"ה ג׳) כמו הַשְׁכֵּם לדעת רבים וכן אַבְרֵךְ (מקין)[44] אל"ף במקום ה"א ואין צורך כי האלף למדבר. יש שבא המקור בחרק כמו העבר גָּנוֹן וְהִצִּיל פָּסוֹחַ וְהִמְלִיט (ישעי׳ ל"א ה׳) לְמַעַן הִרְגִּיעַ אֶת הָאָרֶץ (ירמי׳ נ׳ ל"ד) עֵת הִדְרִיכָהּ (ירמיה נ"א ל"ג) עַד הִשְׁמִידוֹ[45] אוֹתָם (יהושע י"א י"ד) וכתב ר׳ אברהם ג"ע שאין טעם להיותם חולפים והמסורת עליו לית דכותיה ובסגול עם אות גרונית כמו הֶעֱבִיר, בְּיוֹם הֶחֱזִיקִי בְיָדָם לְהוֹצִיאָם מֵאֶרֶץ (ירמיה ל"א ל"א) שֵׂכֶל אָדָם הֶאֱרִיךְ אַפּוֹ (משלי י"ט י"א). אִיתָן אַפְקִיד יַפְקִיד תַּפְקִיד נַפְקִיד יַפְקִידוּ תַּפְקִידוּ תַּפְקִיד תַּפְקִידִי תַּפְקֵדְנָה.

אַפְקִיד ובאחה"ע אַעֲמִיד אַאֲרִיךְ. ואם למ"ד הפעל אות גרונית יַשְׁמִיעַ יַצְמִיחַ או בפתח יַשְׁמַע יַצְמַח וְאַל יַבְטַח אֶתְכֶם חִזְקִיָּהוּ (מלכים ב׳ י"ח ל׳) יַפְקִיד, שׁוֹרוֹ עִבַּר וְלֹא יַגְעִיל (איוב כ"א ט׳) יש אומ׳ שהוא מתבודד כמו יַגְעֵל ובמהו ולא נַבְרִית (מלכים א׳ י"ח ה׳) ומצאנו וַיַּדְרְכוּ אֶת לְשׁוֹנָם (ירמיה ט׳ ב׳) שהוא כמו וַיַּדְרִיכוּ, יַעְשְׁרֶנּוּ הַמֶּלֶךְ (שמואל א׳ י"ז כה) שהיא כמו

כמשפט האותיות והיא וְהִתְשׁוֹטַטְנָה בַּגְּדֵרוֹת (ירמיה מ״ט ג׳) אבל באה כן בעבור שני טתי״ן שאחרי כן וכבד על הלשון לסמוך התי״ו עם שני טתי״ן ולומר וְהִשְׁתּוֹטַטְנָה כי ממוצא אחת הן ועל כן הקדימו תי״ו לשי״ן שהיא פ״א הפעל לעולם כמו וָאֶתְנַפַּל לִפְנֵי ה׳ (עקב) וְהִתְגַּדִּלְתִּי וְהִתְקַדִּשְׁתִּי (יחזקאל ל״ח כ״ג) על המשפט. והדבק בו ומקבל מקרהו הוא בנין התפעל אם איננו נבנה על תכונת בנינו. והעד הנאמן על זה כי כן הוא ראה גם ראה המרבע מן נחי העי״ן כי הוא מורה על הפעל וכאשר תחפוץ להורות בו על הפעול מקבל הפועל תחברהו עם בנין התפעל כאמריו עֲמֹד וְהִתְבּוֹנֵן נִפְלְאוֹת אֵל (איוב ל״ז י״ד) מִתְעוֹרֵר לְהַחֲזִיק בָּךְ (ישעיה ס״ד ו׳) זה הוא הטוב והישר וכן פירוש הרב ר׳ משה קמחי ז״ל.

הִתְפַּקֵּד הִתְפַּקַּדְתָּ הִתְפַּקַּדְתִּי הִתְפַּקְּדוּ הִתְפַּקַּדְתֶּם הִתְפַּקַּדְנוּ הִתְפַּקְּדָה הִתְפַּקַּדְתְּ הִתְפַּ״ר (soll wahrscheinlich הִתְפַּקַּדְתֶּן heissen) הִתְפַּקֵּד פעלתו בעצמו או סבוב הדבר או בקשת הדבור בסבוב. הִתְפַּקַּד או הִתְפַּקֵּד בצרי כמו הִתְאַמֵּץ לַעֲלוֹת בַּמֶּרְכָּבָה (דברי הימים ב׳ י׳ י״ח) אבל הִתְהַלֶּךְ־נֹחַ (נח) בא בסגול מפני סמיכתו במקף אל מלה שהיא מלעיל ויש מלה מורכבת מזה הבנין ומבנין פועל והוא שְׁמִי מִנֹּאָץ (ישעיה נ״ב ה׳) שהדגש להסרון תי״ו התפעל והראוי מִתְנוֹאָץ והנו מורכב מבינוני מזה הבנין שהוא מִתְנוֹאֵץ ומבנין פועל שהיא נוֹאָץ וסבת שני הבנינים בפרוש המלה הזאת י״ל שהשם יתברך סבב להיות נוֹאָץ בגוים שהגוים ינאצהו ויחללוהו, סבב[49] זה בהגלות עמו ביניהם והם יעבדוהו בגלות ויחדו שמו והגוים יהרגום וישללום על יחוד השם, וזה שאומר בראש הפסוק וְעַתָּה מַה לִּי פֹה נְאֻם ה׳ ר״ל מה לי פה בגלות כי שמי מחולל ומנואץ ועמי לקח לא בכסף ולא במחיר ויעבידום ויחללו שמי עליהם והנה שמי מתנואץ ונואץ יתברך שמו הִתְפַּקְּדוּ וְכִבְּסוּ בִּגְדֵיהֶם וְהִטֶּהָרוּ (בהעלתך) משפטו וְהִתְטֶהָרוּ בהפסק ובלי הפסק וְהִטַּהֲרוּ על משקל הִתְפַּקְּדוּ ודגישות הטי״ת מורה עליו ומלת אֶשְׁתּוֹלְלוּ אַבִּירֵי לֵב (תהלים ע״ו ו׳) אמרו כי האל״ף במקום ה״א והוא מזה הבנין כי שרשו שלל. וְסָר מֵרָע מִשְׁתּוֹלֵל (ישעיה נ״ט ט״ו) כמו כן. ויש אומר כי הוא מגזרת שולל אך הנכון כאשר אמרנו והטעם... הון (?)

הִתְפַּקַּדְנוּ וכן הִטַּהַרְנוּ משפטו הִתְטַהַרְנוּ על משקל הִתְפַּקַּדְנוּ.

הבינוני מִתְפַּקֵּד מִתְפַּקְּדִים מִתְפַּקְּדָה מִתְפַּקְּדוֹת.

מִתְפַּקֵּד על משקל האיש הַמִּטַּהֵר (מצורע) משפטו מִתְטַהֵר ודגשות הטי״ת מורה עליו. וכן הַמִּתְקַדְּשִׁים וְהַמִּטַּהֲרִים (ישעיה ס״ו י״ז) משפטו מִתְטַהֲרִים על משקל מִתְפַּקְּדִים.

פּוּקַדְתֶּם פּוּקַדְנוּ פּוּקְדָה פּוּקַדְתְּ פּוּקַדְתֶּן. הפעול מְפוּקָד מְפוּקָדִים מְפוּקָדָה מְפוּקָדוֹת. אין חלוק בין הצווי והעבר ובין בינוני בנין הקל שיהיה על זה המשקל אכן הענין יפריד ביניהם. הצווי פּוּקַד פּוּקְדִי פּוּקְדוּ פּוּקַדְנָה. המקור פּוּקַד. איתן אֲפוּקַד יְפוּקַד תְּפוּקַד נְפוּקַד יְפוּקְדוּ תְּפוּקְדוּ תְּפוּקַד תְּפוּקְדִי תְּפוּקַדְנָה.

תְּפוּקַד תְּאָכְלֵהוּ אֵשׁ לֹא נֻפָּח וקמצות האל״ף תחת חלם וכמוהו הַיְחָבְרְךָ כִּסֵּא הַוּוֹת החי״ת ראויה להיות בחולם. ויש[48] אומר שהוא מפעל שלא נזכר פועלו ונפל הדגש להקל ופירוש המלה היחובר עמך ובא על דרך לֹא יְגוּרְךָ רָע (תהלים ה׳ ה׳).

בנין פועל מרובע הדבק בו.

והוא שלא נזכר פועלו, משקלו אשר עוֹלַל לי (איכה א׳ י״ב) הָרְפָאִים יְחוֹלָלוּ (איוב כ״ו ה׳) וְרוֹמַם תַּחַת לְשׁוֹנִי (תהלים ס״ו י״ז). פּוּקַד פּוּקַדְתָּ פּוּקַדְתִּי פּוּקְדוּ פּוּקַדְתֶּם פּוּקַדְנוּ פּוּקְדָה פּוּקַדְתְּ פּוּקַדְתֶּן. אין בו בינוני ... איתן אֲפוּקַד יְפוּקַד תְּפוּקַד נְפוּקַד יְפוּקְדוּ תְּפוּקְדוּ תְּפוּקַד תְּפוּקְדִי תְּפוּקַדְנָה. עשיתי הבנין הזה במלת שופט בגלל שלא מצאתי זה הבנין בשלמים זולתי לִמְשׁוֹפְטִי אֶתְחַנָּן (איוב ט׳ ט״ו) וְהַנְּעָרִים יוֹדַעְתִּי. ואף כי יש אומר כי יוֹדַעְתִּי כמו הוֹדַעְתִּי על כן עשיתי מן לִמְשׁוֹפְטִי אֶתְחַנָּן. שׁוֹפֵט שׁוֹפַטְתָּ שׁוֹפַטְתִּי שׁוֹפְטוּ שׁוֹפַטְתֶּם שׁוֹפַטְנוּ שׁוֹפְטָה שׁוֹפַטְתְּ שׁוֹפַטְתֶּן. הבינוני מְשׁוֹפֵט מְשׁוֹפְטִים מְשׁוֹפְטָה מְשׁוֹפְטוֹת. הפעול מְשׁוֹפָט מְשׁוֹפָטִים מְשׁוֹפָטָה מְשׁוֹפָטוֹת. הצווי שׁוֹפֵט שׁוֹפְטוּ שׁוֹפְטִי שׁוֹפַטְנָה המקור שׁוֹפֵט, איתן אֲשׁוֹפֵט יְשׁוֹפֵט תְּשׁוֹפֵט נְשׁוֹפֵט יְשׁוֹפְטוּ תְּשׁוֹפְטוּ תְּשׁוֹפֵט תְּשׁוֹפְטִי תְּשׁוֹפֵטְנָה.

ואחר זה הבנין כלו בנין התפעל.

בנין התפעל.

מצאנו תי״ו התפעל שני פנים כי כאשר תבא תי״ו התפעל על אותיות ז״ס ש״ץ תתקדם פ״א הפעל לתי״ו התפעל כדי שיהא קל בלשוניו כמו וְיִסְתַּבֵּל הֶחָגָב (קהלת י״ב ה׳) וְיִשְׁתַּמֵּר חֻקּוֹת עָמְרִי (מיכה ו׳ ט״ז) מַה נְּדַבֵּר וּמַה נִּצְטַדָּק (מקץ) וטי״ת נִצְטַדָּק במקום תי״ו וכן בלשון ארמית הִזְדַּמִּנְתּוּן (דניאל ב׳ ט׳) הדל״ת תחת תי״ו כדי לבאר מן לשון הצדי היטב שאלו בא התיו אחר הצדי היה דומה כדבור הלשון. וכמהו וַיֵּלְכוּ וַיִּצְטַיָּרוּ (יהושע ט׳ ד׳) שהוא לשון צִיר נֶאֱמָן. הנה הִצְטַיַּדְנוּ אֹתוֹ (יהושע ט׳ י״ב) שהוא מן ציד שבאו כמו נצדטק אבל נמצא מלה אחת שפ״א הפעל שלה שי״ן שיצאה מדרך חברותיה שבא תי״ו מוקדמת לשי״ן שלא

כאמרנו נָדַר נָצַר נָטַר. ויש בו פעול ואם הפעל דבק בעצם הפעל כאמרנו נָפַל נָגַע נָגַשׁ הנה אחד מן הדברים יוציאנו וזה מתכונת בנין מן העומדים.

בנין הקל מחסירי הפ"א נו"ן ואין בו פעול כי הוא מהפעלים העומדים כי כאשר תאמר נָגַשׁ אינו יוצא לאחר כי הוא נגש עצמו ואיך תעשה ממנו נָגוּשׁ נְגוּשִׁים כי כאשר תאמר ראובן נָגַשׁ הוא בעצמו הנגוש. וכן נָפַל נָסַע שהם פועלים עומדים לא תעשה מהם נָפוּל נָסוּעַ. אבל כאשר תאמר נָטַע נָדַר תעשה ממנו נָטוּעַ נָדוּר כי כאשר תאמר ראובן נָטַע לא הוא הנטוע שיעמוד בעצמו אבל הוא הנוטע והדבר שיטע הוא הנטוע וכבה נָדַר שהוא הנודר והדבר שידור הוא הנדור וזה מוכיח כי הוא מהפעלים היוצאים כי לא תמצא מהם הִפְעִיל הִטִּיעַ הִדִּיר כי הוא עצמו הקל יוצא לאחר אבל מהפעלים העומדים צריך לעשות הפעיל יוצא הִגִּיעַ הִסִּיעַ הִפִּיל. נָגַשׁ נגשת נגשתי נגשו נגשתם נגשנו נגשה נגשת נגשתן. נָגַשׁ וכן נָפַל נָסַע פעלים עומדים.

הבינוני נוֹגֵשׁ נוֹגְשִׁים נוֹגֶשֶׁת נוֹגְשׁוֹת.

הצווי נְגַשׁ או גַּשׁ, גשו גשי גשנה, נְגַשׁ או גַּשׁ בצרי גֵּשׁ הָלְאָה (וירא) ובתוספת ה"א גְּשָׁה נָּא וּשְׁקָה לִי (תולדות) גְּשָׁה לִי תְּנָה לִי אֶת הַמָּנָה[50] (שמואל) שניהם מזה הבנין. והראוי נִשְׁקָה נְגְשָׁה בפלס שִׁלְחָה שִׁכְבָה, גְּשִׁי גֵּשְׁנָה או בחולם גּוֹשִׁי גּוֹשְׁנָה לגזרת פְּעוֹל.

המקור גֶּשֶׁת ומלת בְּיוֹם תֵּת ה' (יהושע י' ב') מקור מזה הבנין, והראוי תֶּנֶת בפלס גֶּשֶׁת אבל שניהם באים בחסרון זה ועל השלם נָתוֹן נָגוֹשׁ וְנָתוֹן הלבוש והסוס (מגלת אסתר ו' ט') וְנָתוֹן אותו על כל ארץ מצרים (מקץ). וכן נָסוֹג מאחר אלהינו (ישעיה נ"ט י"ג) לדעת קצת[51] המדקדקים כי אם יש מהם שאמרו מנחי העי"ן כמו לא נָסוֹג אחור לבנו (תהלים מ"ד י"ט) ויש בתוספת נון לְתִתֵּן שם ארון ברית ה' (מלכים א' ו' י"ט).

אית"ן אֶגַּשׁ יִגַּשׁ תִּגַּשׁ נִגַּשׁ יִגְּשׁוּ תִּגְּשׁוּ תִּגַּשׁ תִּגְּשִׁי תִּגַּשְׁנָה.

אֶגַּשׁ יִגַּשׁ או בחולם לגזרת אֶפְעוֹל אֶדּוֹר יִדּוֹר אֶפּוֹל יִפּוֹל יִגְּשׁוּ ובהפסק יִגָּשׁוּ כמו בָּאֵשׁ יִצָּתוּ (ישעיה ל"ג י"ב) ודגש התי"ו מפני ההפסק. ור' יונה כתב כי שרשו יצת.

בנין נפעל[52] הדבק בו והסרונם בעוברים ובעתידים.

נִגַּשׁ נִגַּשְׁתָּ נִגַּשְׁתִּי נִגְּשׁוּ נִגַּשְׁתֶּם נִגַּשְׁנוּ נִגְּשָׁה נִגַּשְׁתְּ נִגַּשְׁתֶּן.

אם תשים לבך תראה ותכיר כי בנין הקל הוא הפך נפעל בחסרון הפ"א.

הצווי הִתְפַּקֵּד הִתְפַּקְּדוּ הִתְפַּקְּדִי הִתְפַּקֵּדְנָה.
הִתְפַּקַּד או בפתח כשתהיה למ"ד הפעל מאותיות הגרון ואין חלוק בין הצווי והעבר כי אם לפי הענין, הִתְפַּקְּדוּ ואין הָתְפַּקְּדוּ כמו זה כי הוא מורכב.

המקור הִתְפַּקֵּד או בצרי כמו הצווי כי משקלם בשוה אך אותיות בכלם לא יכנסו בצווי כמו שיכנסו במקור ברוב המקומות.

איתן אֶתְפַּקֵּד תִּתְפַּקֵּד יִתְפַּקֵּד נִתְפַּקֵּד יִתְפַּקְּדוּ תִּתְפַּקְּדוּ תִּתְפַּקֵּד תִּתְפַּקְּדִי תִּתְפַּקֵּדְנָה.

אֶתְפַּקֵּד ובפתח וָאֶתְנַפַּל לִפְנֵי ה׳ (עקב) נִתְפַּקֵּד ומלת וְנִכַּפֵּר לָהֶם הַדָּם (שופטים) אמרו שהיה ראוי וְנִתְכַּפֵּר והיא מורכבת מבנין זה ומבנין נפעל.

וכן וְנִוַּסְּרוּ כל הנשים (יחזקאל כ"ג מ"ח) שהיה ראוי וְנִתְוַסְּרוּ יִתְפַּקְּדוּ מלת וַיִּשְׁתַּחוּ נקדם פ"א הפעל לתי"ו התפעל כמשפט ז"ס ש"ץ והוא"ו תחת ה"א למ"ד הפעל במלת שָׁחָה וכן שָׁלֵו שָׁלַוְתִּי הוא"ו תחת ה"א. אין זה הבנין כמו בנין נפעל וְנִבְרְכוּ וְהִתְבָּרְכוּ. ודע כי נפעל פעול מבנין הקל ופועל מבנין פעל והפעל מבנין הפעיל והתפעל מבנין פועל.

בנין הותפעל הדבק בו.

הוּתְפַּקֵּד הוּתְפַּקַּדְתִּי הוּתְפַּקַּדְתָּ הוּתְפַּקְּדוּ הוּתְפַּקַּדְתֶּם הוּתְפַּקַּדְנוּ הוּתְפַּקְּדָה הוּתְפַּקַּדְתְּ הוּתְפַּקַּדְתֶּן.

הבינוני מוּתְפַּקֵּד מוּתְפַּקְּדִים מוּתְפַּקְּדָה מוּתְפַּקְּדוֹת, אין בו צווי.

המקור הוּתְפַּקֵּד.

איתן אוּתְפַּקֵּד יוּתְפַּקֵּד תּוּתְפַּקֵּד נוּתְפַּקֵּד יוּתְפַּקְּדוּ תּוּתְפַּקְּדוּ תּוּתְפַּקֵּד תּוּתְפַּקְּדִי תּוּתְפַּקֵּדְנָה.

נשלמו ארבעה בנינים שהם שמנה:

ארבעה הראשונים פועלים וארבעה השניים פעולים ודבקים בהם.

אין פעל פחות משתי אותיות בעבור כי תחילת ניב נע ותכליתה נח. ויש פעלים שניים ונח ביניהם גם שלישים גם מרובעים. ויש מהם חסרים ורפין מאות הפ"א והעי"ן והלמ"ד. ואלה הם החסרים, שער פעלי החסרון אותיות החסרות הם אילן ורב חסירי הפ"א חסרונם נו"ן והם שנים בנינים שהם ארבע עם הדבקים והשאר כשלמים ובצווי ובעתידים כבנין הקל וכדבק אליו יראה חסרונם בעוברים. ובהפעל הכבד הנוסף ובדבק אליו יראה חסרונם בכל בנינים. ואם אחד מאלה נמצא בבנין הקל ומקרהו יוצא מאתו ידבק בזולתו ואין צורך לאחד מן הבנינים שיוציאנו

הפעול מֻגַּשׁ מֻגָּשִׁים מֻגָּשָׁה מֻגָּשׁוֹת.
מֻגָּשִׁים כמים הַמֻּגָּרִים[59] במורד (מיכה א׳ ד׳).

הצווי הַגֵּשׁ הַגִּישׁוּ הַגִּישִׁי הַגֵּשְׁנָה.
הַגֵּשׁ על משקל וְהַטֵּף אל דרום (יחזקאל כ״א ב׳) או הַגִּישׁ.

המקור הַגִּישׁ או בצירי או בפתח ומצאנו המקור בתשלום נון פ״א הפעל ובחסרון ה״א הבנין כמו וְלַנְפִּיל ירך (נשא).

איתן אַגִּישׁ יַגִּישׁ תַּגִּישׁ נַגִּישׁ יַגִּישׁוּ תַּגִּישׁוּ תַּגִּישׁ תַּגִּישִׁי תַּגֵּשְׁנָה.

יַגִּישׁ או יַגֵּשׁ ובא מלת וַיָּזֶד יעקב נזיד (תולדת) על דרך הזרות כי היה ראוי להיותו וַיַּזֵּד בדגש כמו וַיַּפֵּל אלהים תרדמה (בראשית) להבליע הנו״ן וימירו הדגש בנח הרפה אשר בין היו״ד והזי״ן וכן כי יֵשֶׁל אלוה נפשו (איוב כ״ז ח׳) ויש אומר כי וַנָּבֶל[60] כעלה כלנו (ישעיה ס״ד ה׳) בא הנח תמורת הדגש כי משפטו וַנַּבֵּל או הוא מנפעל כאשר אמרנו בנפעל ודינו וַנִּנָּבֵל בדגש הנו״ן והטילו תנועתה על הנו״ן הנוספת כמשפט.

יַגִּישׁוּ מלת וַיַּכּוּם וַיַּכְּתוּם (שלח) מזה השרש והנו וַיַּכִּיתוּם כמו וַיַּדְבִּקוּ גם המה (שמואל א׳ י״ד כ״ב) שדינו וַיַּדְבִּיקוּ ושרשו[61] כָּתַת. ור׳ יהודה ור׳ יונה כתבוהו בשרש יָכַת ודינו[62] וַיִּיכְּתוּם כמו גוער בים וַיַּבְּשֵׁהוּ (נחום א׳ ד׳) שדינו וַיְיַבְּשֵׁהוּ ויש[63] אומר כי וַיַּבְּשֵׁהוּ מן הפעיל ודינו וַיַּבִּישֵׁהוּ.

תַּגִּישׁ ובא מלת וַתַּגַּע בפתח בעבור העי״ן כמו וַיַּסַּע משה את ישראל (בשלח).

בנין הפעל הדבק בו.

הֻגַּשׁ הֻגַּשְׁתָּ הֻגַּשְׁתִּי הֻגְּשׁוּ הֻגַּשְׁתֶּם הֻגַּשְׁנוּ הֻגְּשָׁה הֻגַּשְׁתְּ הֻגַּשְׁתֶּן.
הֻגַּשׁ ומחסירי היו״ד וְהֻצַּב גלתה (נחום ב׳ ח׳) ויש אומר כי שם וְהֻצַּב[64].

המקור הֻגֵּשׁ והמקור בתוספת תי״ו בְּיוֹם הוּלֶּדֶת (יחזקאל ט״ז ד׳) או כמו הֻגֵּד הֻגַּד (רות ב׳ י״א).

איתן אֻגַּשׁ יֻגַּשׁ תֻּגַּשׁ נֻגַּשׁ יֻגְּשׁוּ תֻּגְּשׁוּ תֻּגַּשׁ תֻּגְּשִׁי תֻּגַּשְׁנָה.
יֻגַּשׁ ומחסירי היוד יֻצַּב וכן יֻצַּע רמה (ישעיה י״ד י״א) ומן לקח יֻקַּח נא.

נשלמו חסירי הפ״א נו״ן והם ארבעה בנינים.

ואלה הם נחי הפ״א יו״ד והנחות נמצא בעתיד בין אותיות איתן לעין הפעל שהוא דל״ת במלת אֵדַע יֵדַע.

נִגַּשׁ בפתח פועל חולף מז וירא ארם כי נִגַּף לפני בני[53] ישראל (שמואל ב׳ י׳ ט״ו), יגף יהודה יִגָּף[54] קמוץ כי הוא פועל עומד, וַיָּשַׂר אותו במגרה (דברי הימים א׳ כ׳ ג׳) הנו וַיְּשַׂר בדגוש על מִשְׁקַל יִגַּשׁ, ובא הנח מקום הדגש כמו וַיָּזֶד יעקב נזיד (תולדת), וכמהו כי יִשַּׁל זיתך (תבוא) עקרו כי יִנָּשֵׁל וחסרו הנו״ן להקל בפלס לבלתי יִדַּח ממנו נדח (שמואל ב׳ י״ד י״ד), וככה בא על דרך הזרות כי יִשַּׁל (איוב כ״ז ח׳) עקרו יִנָּשֵׁל וחסרו הנון להקל והקימו תחתיה הרפה כאשר אמר ר׳ יהודה בצור ילדך תֶּשִׁי (האזינו). אבל החכם ר׳ יוסף קמחי פירשו מגזרת שַׁלְוָה ועקרו יִשְׁלֶה על משקל יִרְבֶּה ושרשו שָׁלָה. ויותר הוא נכון על דרך הפסוק ובזה הטעם יהיה כי ישל בהמה.

הבינוני נִגָּשׁ נִגָּשִׁים נִגָּשָׁה נִגָּשׁוֹת.

נִגָּשׁ לבלתי ידח ממנו נִדָּח (שמואל ב׳ י״ד י״ד) בקמץ כי הוא פעל עומד נִגָּשִׁים שם ר׳ יהודה מזה השרש במארה אתם נֵאָרִים[55] בדגש האל״ף בפלס נִגָּשִׁים נִגָּפִים וראויין להיות נִנְאָרִים נִנְגָּשִׁים נִנְגָּפִים. אבל ר׳ יונה פירשו כמו הַנֵּחָמִים בָּאֵלִים (ישעיה נ״ז ה׳) מן חמ״ם וּנֵאָרִים מן אר״ר והראוי נְאִירִים[56] נְחַמִּים על משקל נְתַמִּים נְקַלִּים בדגש ושניהם נפעלים וְכַמַּיִם הַנִּגָּרִים (שמואל ב׳ י״ד י״ד) ואמרו כי פרץ נחל מעם גָּר (איוב כ״ח ד׳) מזה הוא.

או מנחי העי״ן ורצו לומר ממקום שהיו גרים שם פרצו משם יצאו.

הצווי הִנָּגֵשׁ הִנָּגְשׁוּ הִנָּגְשִׁי הִנָּגֵשְׁנָה.

המקור הִנָּגֵשׁ או בפתח או בחולם הִנָּתוֹן תנתן (ירמיה ל״ח ג׳).

אִתֵּן אֶנָּגֵשׁ יִנָּגֵשׁ תִּנָּגֵשׁ נִנָּגֵשׁ יִנָּגְשׁוּ תִּנָּגְשׁוּ תִּנָּגֵשׁ תִּנָּגְשִׁי תִּנָּגֵשְׁנָה.

אֶנָּגֵשׁ ומחסירי היו״ד אֶנָּצֵב[57] יִנָּצֵב הִנָּצֵב, נִנָּגֵשׁ ובא במלת וַנִּבֶל כעלה כלנו (ישעיה ס״ד ה׳) על דרך הזרות ומשפטו[58] וַנִּנָּבֵל על משקל וַיִּנָּגֶף ישראל (שמואל א׳ ד׳ ב׳) וַיִּנָּחֶם ה׳ (בראשית).

בנין הפעיל.

הִגִּישׁ הִגַּשְׁתָּ הִגַּשְׁתִּי הִגִּישׁוּ הִגַּשְׁתֶּם הִגַּשְׁנוּ הִגִּישָׁה הִגַּשְׁתְּ הִגַּשְׁתֶּן.

הִגִּישׁ ומחסירי היו״ד הִצִּיב הִצִּיק הִצִּית ומחסירי הנו״ן הִגִּיעַ הִפִּיל.

הבינוני מַגִּישׁ מַגִּישִׁים מַגִּישָׁה מַגִּישׁוֹת.

מַגִּישָׁה או מַגֶּשֶׁת אין אסתר (מגשת) מַגֶּדֶת מולדתה (מגילת אסתר ב׳ כ׳).

יְדַע או דַע ובחסרון לעם אִירַשׁ[66] ובצרי עלה רֵשׁ (דברים) קום רֵשׁ אֶת־כֶּרֶם נָבוֹת[67] (מלכים א׳ כ״א ט״ו) רֵד שֵׁב מצאנו צווי מזה הבנין שבא על דרך בעלי העי״ן עוצו עֵצָה וְתוּפָר (ישעיה ח׳ י׳) והיה נכון לומר עֻצוּ על משקל רְדוּ שְׁבוּ או יַעֲצוּ בפתחות היו״ד מפני העין והיתה ראויה להיות בחרק כמשפט. ומשרש יָהַב הצווי לרבים הָבוּ בקמץ הַב על דרך היחיד והראוי הֲבוּ על משקל דְעוּ שְׁבוּ רְדוּ אבל רדו יהיה על דרך היחיד כמו בְרִיחִים כֻּלָּם (ישעיה מ״ג י״ד) כי הנפרד בָּרִיחַ ובסמוך בְּרִיחַ כמשפט וכמהו בָגוֹדָה[68] יְהוּדָה (ירמיה ג׳ ד׳) משפטו בְגוֹדָה כמו קָרוֹב קְרוֹבָה בָגוֹד בְגוֹדָה.

דְעוּ וְיִצְקוּ עַל הָעוֹלָה (מלכים א׳ י״ח ל״ד) כתבו ר׳ יונה שהוא צווי והיו״ד יו״ד השרש ובא מעמדת בגעי׳[69] כמו מִשְׁכוּ וּקְחוּ לָכֶם (בא) ור׳ יהודה אמר שהוא עתיד והיו״ד יו״ד איתן ויו״ד השרש עומדת בגעיה וכלם נכוחים למבין וישרים למוצאי דעת.

המקור דַּעַת או דֵּעָה ובלא אהו״ע רֶדֶת שֶׁבֶת.

איתן אֵדַע יֵדַע תֵּדַע נֵדַע יֵדְעוּ תֵּדְעוּ תֵּדַע תֵּדְעִי תֵּדַעְנָה.

אֵדַע מצאנו מהם בחרק יִירַשׁ יִיקַץ יִיטַב ובסגול וַיֵּצֶר ומצאנו מהם בפתח אֵיקַר וְיֵיקַר פִּדְיוֹן (תהלים מ״ט ט׳) או בצרי אֵרֵד אֵשֵׁב ומנחי האל״ף אֹמַר יֹאמַר יֹאכַל אוֹהֵב יֹאהַב ומצאנו מהם בצרי אֹהֲבַי אֵהָב (משלי ח׳ י״ז) וָאֵחַר עַד עָתָּה (וישלח) ומצאנו רובם שיבא פ״א הפעל נראית במכתב אבל לא בדבור אִיעַץ יִיעַץ מן יָעַץ וַיִּיקַץ מן יָקַץ וַיִּיטַב מן יָטַב. ויש אומר וַיִּישֶׂם בָּאָרוֹן (ויחי) שרשו[70] יָשַׂם. ופרושו ויישם אותו המשים כמו ויאמר לְיוֹסֵף (ויחי) האומר. יֵדְעוּ אמרו כי צָקוּן[71] לַחַשׁ (ישעיה כ״ו ט״ז) הוא חסר פ״א הפעל. וכן אמרו בהיום רַד מְאֹד[72] (שופטים י״ט י״א) ומשפטו[73] יֵצְקוּ והנון נוספת. ור׳ יונה כתב בשם ר׳ יצחק גקטילא כי הוא מנחי העי״ן אבל לפי ענינו יותר הוא טוב להיותו מנחי הפ״א כי כן העתידים[74] יֵצֶק או יִצוֹק. ובחסרון היו״ד צַק צְקוּ צְקִי[75] כי כן בא וַיִּצְקוּ עַל הָעוֹלָה (מלכים א׳ י״ח ל״ד) ובא ביוד נוספת מעמדת בגעיה להראות היו״ד הנעלמת מן השרש כמו שכתב ר׳ יונה[76] או צווי ובא מעמד כמו מִשְׁכוּ וכן כתב ר׳ יונה כמו שכתבנו בצווי למעלה. ולגזרת יִפְעוֹל יְאוֹתוּ[77] לָנוּ הָאֲנָשִׁים (וישלח) בתשלומו על משקל יִפְעוֹלוּ. נֵאוֹת נִפְעוֹל והצווי אות אותו אותי אוֹתְנָה.

בנין הקל מנחי הפ״א.

והם ארבע בנינים והשאר כשלמים שהם יָדַעְתָּ השחר (איוב ל״ח י״ב) יודַעְתִּי בְּהִתְוַדַּע יוסף (ויגש) שהם שלמים בכל בנינים. יָעַץ יָטַב יָשַׁר לאשר יָשַׁר בעיניו (ירמיה כ״ז ה׳) פועל חולף כי השי״ן פתוחה כי התואר נמצא בזה המשקל אבל הוא כולו קמוץ.

ומן יָשַׁר נאמר יָשׁוּר והעתידים אִישַׁר תִּישַׁר ובא היו״ד נבלעת בדגש במלת וַיִּשַּׁרְנָה הפרות (שמואל א׳ ו׳ י״ב) והיא מלת אדרוגינוס[65].

יָדַע יָדַעְתָּ יָדַעְתִּי יָדְעוּ יְדַעְתֶּם יָדַעְנוּ יָדְעָה יָדַעַתְּ יְדַעְתֶּן.

יָדַע וַיָּזֶד יעקב נזיד (תולדות) אומר כי הוא מזה השרש ותשלום הדגש בו בהארכת היו״ד ושרשו נזד ומן נזיד וכן אמרו בהסית פן יַסִּית (ישעיה ל״ו י״ח) שהוא מנחי העי״ן והדגש לתשלום הארכה שיש ביו״ד וַיָּקֶם עדות (תהלים ע״ח ה׳) שהוא מנחי העי״ן ואיננו מזה ועל דעתי כי שרש ויזד זי״ד שני שרשים בענין אחד כמו יָדוֹן מן דָּיַן והוא מפורש מן נִדְנָהּ (דברי הימים א׳ כ״א כ״ז) ששרשו נָדַן ושרש הִסִּית יָסַת מחסרי הפ״א.

יָדַעְתִּי ובא לגזרת פעול ומה יָכוֹלְתִּי עֲשׂוֹת (שופטים ח׳ ג׳) יָגוֹרְתִּי כל עצבותי (איוב ט׳ כ״ח) והטעו האות אשר לפניה בקמץ במלת וְיָכָלְתָּ עֲמֹד (יתרו) פן יאמר אויבי יְכָלְתִּיו (תהלים י״ג ה׳) יָדְעוּ לי שמעו וְיִחֲלוּ (איוב כ״ט כ״א) בא החית בצירי ובדגש הלמ״ד והדגש לתפארת ובא בהפסק כמו הֵיטִיבוּ אשר דברו (ואתחנן) ופ״א הפעל נחה והוסב החרק כמנהג אותיות השמוש עם היו״ד.

יָדַעַתְּ נוכל לומר לך על שני פנים הנך הרה וְיוֹלַדְתְּ בן (לך לך) יוֹשַׁבְתְּ בלבנון (ירמיה כ״ב כ״ג) יוכל לומר בו שהוא מורכב מן יוֹלֶדֶת וְיָלַדְתְּ לנקבה לשעבר וכן יוֹשַׁבְתְּ מורכב מן יוֹשֶׁבֶת וְיָשַׁבְתְּ וכמוהו שׁוֹכַנְתְּ על מים רבים (ירמיה נ״א י״ג) מְקֻנַּנְתְּ בארזים (שם כ״ב כ״ג) שזכרנו בעבר מבנין הקל ובא כן להכין המלה. ויש אומר שהם עבר לנקבה מפעל מרובע על משקל פוּעַלְתְּ שׁוֹפַטְתְּ שהוא נגזר מן לִמְשׁוֹפְטִי אתחנן (איוב ט׳ ט״ו) אבל למלת מְקֻנַּנְתְּ לא נוכל לומר כי שני פנים כי אם אחד שיהיה מורכב מן מְקוֹנֶנֶת וְקוֹנַנְתְּ.

הבינוני יוֹדֵעַ יוֹדְעִים יוֹדַעַת יוֹדְעוֹת.

יוֹדַעַת או יוֹדְעָה ובלא אהח״ע יוֹרֶדֶת יוֹשֶׁבֶת.

הפעול יָדוּעַ יְדוּעִים יְדוּעָה יְדוּעוֹת.

הצווי יְדַע דְּעוּ דְּעִי דַּעְנָה.

הבינוני. מוֹדִיַע מוֹדִיעִים מוֹדִיעָה מוֹדִיעוֹת׳

מוֹדִיַע ומן יָטַב מֵטִיב אעפ׳ שמצאנו מֵיטִיב. על משקל מֵקִים איך נאמר כי שרשו טָוַב כי נמצא מֵיטִיבִים אֶת לִבָּם (שופטים י״ט כ״ב) ובא הראות היו״ד שהיא פ״א הפעל ואלו היה טָוַב נאמר מְטִיבִים על משקל מְקִימִים מְשִׁיבִים ומן ינק מֵינִיק מֵינִיקָה.

הפעול. מוּדַע מוּדָעִים מוּדָעָה או מוּדַעַת מוּדָעוֹת.

הצווי. הוֹדַע הוֹדִיעוּ הוֹדִיעִי הוֹדַעְנָה. הוֹדַע או הוֹדִיַע. או בצרי הוֹשֵׁב הוֹרֵד וכן העתידים. הוֹדַע בפתח כמו הוֹשַׁע ה׳ (ירמיה ל״א ד) והאחרים בצרי כמו הוֹשֵׁב אֶת אָבִיךָ (ויגש) הוֹתֵר בְּנֵי תְמוּתָה (תהלים ע״ט י״א) פרא לשון שאר רל׳ שהם מוכנים למות. ור׳ משה קמחי [86] פרש לשון יתר כלומר הסר ופתח קשרם והוא נכון בעבור שאמר אֶנְקַת אָסִיר אמר שיתירם מהמאסר וכן הוֹרֵד עֶדְיְךָ (כי תשא) ונמצא שבא על העקר הַיְשַׁר לְפָנַי דַּרְכֶּךָ (תהלים ה׳ ט׳) הַיְצֵא אִתָּךְ (נח) המקור הוֹדִיַע.

אוֹתָן אוֹדִיַע יוֹדִיַע תּוֹדִיַע נוֹדִיַע יוֹדִיעוּ תּוֹדִיעוּ תּוֹדִיַע תּוֹדִיעִי תּוֹדַעְנָה. אוֹדִיַע ובא בְּיַד דָּוִיד עַבְדִּי הוֹשִׁיַע אֶת עַמִּי יִשְׂרָאֵל (שמואל ב׳ ג׳ י״ח) הה״א במקום אל״ף כי הוֹשִׁיַע לִי כמו אוֹשִׁיַע או הוא מקור ואיננו רָחוֹק. יוֹדִיַע יוֹרִיד יוֹשִׁיב. אבל מצאנו שיבא על התשלום ונראית פ״א הפעל. כִּי לֹא בְּחֶרֶב וּבַחֲנִית יְהוֹשִׁיַע ה׳ (שמואל א׳ י״ז מ״ב) דַּלּוֹתִי וְלִי יְהוֹשִׁיַע (תהלים קט״ז ו׳) מוֹשְׁלָיו יְהֵילִילוּ (ישעיה נ״ב ה׳) מן יָטַב אֵיטִיב ומן יָלַל אֵילִיל. או בצרי וַתֵּינֶק אֶת בְּנָהּ (שמואל א׳ א׳ כ״ג) וַתֵּיטֶב אֶת רֹאשָׁהּ (מלכים ב׳ ט׳ ל׳) וככה נוכל לומר מזה הבנין פעל הדגוש יִבֵּשׁ יַבַּשְׁתָּ. ובעבור שנמצא וַיַּבְּשֵׁהוּ (נחום א׳ ד׳) משפטו וַיְיַבְּשֵׁהוּ על משקל יְפַקְּדֵהוּ כי היו״ד הכתובה היא יו״ד העתיד וו״ד השרש. ולדעת ר׳ יוסף קמחי נעשה ממנו הפעיל שפרש [87] וַיַּבְּשֵׁהוּ ומלת וְהוֹשְׁבוֹתִים כִּי רִחַמְתִּים (זכריה י׳ ו׳) מורכבת מן וְהוֹשַׁבְתִּים ומן וַהֲשִׁיבוֹתִים מן שָׁוַב שני הענינים נכונים [88] לפיכך הורכבו. תּוֹדִיעוּ ומלת [89] תּוֹכִיחוּךְ (ירמיה ב׳ י״ט) מזה הבנין. ובהפרד המלה מהכנוי תהיה תּוֹכִיחוּ אוֹתָךְ על כן היא מלה זרה כי אין מנהג הלשון לחסר סימן האחרון מן המלה שהיא קבוץ הנקבות ולהתחבר אותה עם הכנויים כי המשפט לבא נפרדת בשני סימני תּוֹכַחְנָה על דרך הלשון רק מצאנו מלה אחת שהיא זרה כמוה והיא לְזָר תַּחְשְׁבוּנִי (איוב י״ט ט״ו) כן כתב אדוני דודי ר׳ מנחם בר שמעון.

בנין הפעל הדבק בו.

הוּדַע הוּדַעְתָּ הוּדַעְתִּי הוּדְעוּ הוּדַעְתֶּם הוּדַעְנוּ הוּדְעָה הוּדַעַתְּ הוּדַעְתֶּן.

בנין נפעל הדבק בו.

נוֹדַע נוֹדַעְתָּ נוֹדַעְתִּי נוֹדְעוּ נוֹדַעְתֶּם נוֹדַעְנוּ נוֹדְעָה נוֹדַעַתְּ נוֹדַעְתֶּן.

נוֹדַע הוי"ו מקום פ"א הפעל שהיא יו"ד כי אותיות אהוי מתחלפות וכמהו וְלֹא נוֹתַר מִמֶּנּוּ אִישׁ (פנחס) בפתח שהוא פועל חולף. נוֹדְעוּ ומן נחי האל"ף וְנֹאחֲזוּ בְּתוֹכְכֶם (מטות). אֵלֶּה נוֹלְדוּ לְהָרָפָה (דברי הימים א׳ כ׳ ח׳) בא על דרך הזרות כי משפטו נוֹלְדוּ על משקל נוֹדְעוּ אבל בא הוי"ו אשר בנוֹלְדוּ נבלע בלמ"ד ולכן נדגשה והונעה הנו"ן בשורק להקל עליהם יותר.

הבינוני. נוֹדָע נוֹדָעִים נוֹדָעָה נוֹדָעוֹת. נוֹדָע קמץ וְהַנּוֹתָר בַּשֶּׁמֶן (מצורע) שהוא פועל עומד ולכן בא בקמץ.

הצווי. הִוָּדַע הִוָּדְעוּ הִוָּדְעִי הִוָּדַעְנָה.

המקור. הִוָּדַע או בצרי וַתֹּאמְרִי נוֹאָשׁ (ירמיה ב׳ כ"ה) שם הפעל על דרך נִכְסוֹף נִכְסַפְתָּ (ויצא) כדרך העובר.

אֵיתָן אִוָּדַע יִוָּדַע תִּוָּדַע נִוָּדַע יִוָּדְעוּ תִּוָּדְעוּ תִּוָּדַע תִּוָּדְעִי תִּוָּדַעְנָה.
אֵיתָן אחר אִוָּדֵעַ יִוָּדֵעַ תִּוָּדֵעַ נִוָּדֵעַ.

בנין הפעיל.

הוֹדִיעַ הוֹדַעְתָּ הוֹדַעְתִּי הוֹדִיעוּ הוֹדַעְתֶּם הוֹדַעְנוּ הוֹדִיעָה הוֹדַעַתְּ הוֹדַעְתֶּן.

הוֹדִיעַ הוֹרִיד הוֹשִׁיב הוֹלִיךְ. ומצאנו ממנו הפעיל על שם בעלי (נחי) העי"ן הֵיטִיב הֱטִיבוֹתָ כַּאֲשֶׁר [78] הָיָה עִם לְבָבֶךָ (מלכים א׳ ה׳ י"ח, דברי הימים ב׳ ו׳ ח׳) הֵטִיבוּ אֲשֶׁר דִּבֵּרוּ (ואתחנן) ומן יָצַב מצאנו על דרך חסירי פ"א הִצִּיב הִצִּיבוּ [79] מַשְׁחִית (ירמיה ה׳ כ"ו) והראוי הִיצִיב כמו הִפְקִיד וכן הנפעל נִצַּב נִצַּבְתָּ. ומלת וַתֵּתַצַּב אֲחוֹתוֹ מֵרָחוֹק (שמות) קשה ממנו ומשפטו וַתִּתְיַצֵּב והקדימו הנח שהוא מקום היו"ד בין שני התוי"ן ודגשות הצד"י [80] לכן הקדימו הנח ושניהם קימים הנה ודגש העי"ן. לֹא הִנִּיחַ אִישׁ [81] לְעָשְׁקָם (תהלים ק"ה י"ד, ד"ה ט"ז כ"א) נעשה ממנו כל בנינו כדרך שאר החסרים שהם חסירי היו"ד יָצַב יָצַק. ומלת וְהֻנִּיחָה שָּׁם עַל מְכֻנָתָהּ (זכריה ה׳ י"א) מורכבת מן הוּנְחָה וְהֻנִּיחָה. הֵיטִיב הֱטִיבוֹתָ וכן הצווי הֵיטִיב הֵיטִיבוּ והאיתן אֵיטִיב יֵיטִיב. וְאַלְמָנָה לֹא יְיֵטִיב (איוב כ"ד כ"א) הנו יְהֵיטִיב [82]. וְגָבוֹהַּ מִמֶּרְחָק יְיֵדָע (תהלים קל"ח ו׳) הנו יְהוֹדִיעַ [83]. בהראות ה"א הבנין [84] הֵטִיבוּ [85] אֲשֶׁר דִּבֵּרוּ (ואתחנן) שעבר וכן הצווי על זה המשקל כמו הֵטִיבוּ דַּרְכֵיכֶם (ירמיה ז׳ ג׳).

וִיצָאתֶם וּפִשְׁתֶּם (מלאכי ג׳ כ׳) בחרק ודינו וּפִישְׁתֶּם. בָּנָה העבר מלעיל והבינוני בָּנָה מלרע.

הבינוני בָּן בָּנִים בָּנָה בָּנוֹת.

הפעול בּוּן בּוּנִים בּוּנָה בּוּנוֹת.

הצווי בּוֹן בּוֹנוּ בּוֹנִי בּוֹנֶנָה או בּוֹנָה. בּוֹן או בחלם כמו שׁוֹב מוֹל אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֵׁנִית (יהושע ה׳ ב׳).

המקור בּוֹן או בּוּן כמו שׂוֹם תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ (שופטים) צוֹד צָדוּנִי (איכה ג׳ נ״ב) הֲרֹב עִם שַׁדַּי יִסּוֹר (איוב מ׳ ב׳) וכבר בא האל״ף נוספת במלת אָדוֹשׁ יְדוּשֶׁנּוּ (ישעיה כ״ח כ״ח) כדרך שבא אָסוֹף אֲסִיפֵם (ירמיה ח׳ י״ג) לדעת [94] ?

אוֹתָן אָבוֹן יָבוֹן תָּבוֹן נָבוֹן יָבוֹנוּ תָּבוֹנוּ תָּבוֹן תָּבוֹנִי תְּבוֹנֶנָה או תָּבוֹנָּה בדגש. יָבוֹן או יָקוּם יָשׁוּב בחלם לפי שחלם ושרק במקצת מלין שוין וכשיבא עליהם וא״ו יתהפך הענין העתיד לעבר ותפול הוא״ו שהיא העקר ותשאר האות שלפניה בקמץ חטף כמו וַיָּקָם שְׂדֵה עֶפְרוֹן (חיי שרה) וַיָּשָׁב אַבְרָהָם (וישב) אבל אם יהיה פ״א הפעל או למ״ד שלו עי״ן או חי״ת או רי״ש יכבד להניע המלה בחטף ופתחו אותה כמו וַתַּחַשׁ עַל מִרְמָה רַגְלִי (איוב ל״א ה׳) וַתָּנַח הַתֵּבָה (נח) וַיָּרַח ה׳ (שם) וַיָּעַף דָּוִד (שמואל ב׳ כ״א ט״ו) וַיָּסַר אֵלֶיהָ (שופטים ד׳ י״ח) וַיָּזַר אֶת הַגִּזָּה (שם ו׳ ל״ח) אבל וַיָּעָף אֵלַי אֶחָד (ישעיה ו׳ ו׳) בא זר מחביריו כי בא כדרך וַיָּקָם וַיָּשָׁב ובא כן להפריש בינו ובן וַיָּעַף דָּוִד כי הם שני ענינים. יָבוֹנוּ וכן יָגוּרוּ עָלַי (תהלים נ״ט ד׳) ומלת מְגוּרֵי [95] אֶל חֶרֶב (יחזקאל כ״א י״ז) הוא שם על לשון רבים בצלם כִּמְבוֹאֵי עִיר (יחזקאל כ״ו י׳) והחלם והשרק אחדים והוא מגזרת יָגוּרוּ עָלַי (תהלים נ״ט ד׳) שפירושו נקבצו וכמהו הַעוֹד זֶרַע בַּמְּגוּרָה (חגי ב׳ י״ט) ופי׳ קבוצו כן כתב אדוני דודי ר׳ מנחם בן אדני ר׳ שמעון. ור׳ משה קמחי אמר כי הוא שם התאר מזאת הגזרה בשקל מְרוֹמֵי שָׂדֶה (שופטים ה׳ י״ח) ופי׳ אסופי אבל ר׳ יונה אמר שהוא משרש מגר. תְּבוֹנֶנָה או תָּבוֹנָּה בדגש. ונמצאו שלש גזרות בנחי העי״ן פָּעַל קָם שָׁב בָּן והדומים להם פָּעוֹל הַבֹּקֶר אוֹר (מקץ) אוֹרוּ עֵינַי (שמואל א׳ י״ד כ״ט) וכן טוֹב מַה טֹּבוּ (בלק) בּוֹשׁוּ כִּי בָטָח (איוב ו׳ כ׳) פָּעֵל כִּי מֵת הַיָּלֶד (שמואל ב׳ י״א כ״ו) וְלִבִּי עֵר (שיר השירים ה׳ ב׳). ודע כי הנמצאים והמדברים בעדם פתוחים[96]. קמץ להבדיל בינו ובן פעלי הכפל וגם הבינוני מצאנו על שלשה דרכים. האחד טוב טובים. הַקּוֹמִים עָלַי (מלכים ב׳ ט״ז ז׳) והשני רַבִּים קָמִים עָלָי (תהלים ג׳ ב׳) והשלישי זֵד יָהִיר (משלי כ״א כ״ד) זֵדִים (תהלים פ״ח י״ז) כֵּנִים אַתֶּם

הוּדַע בפלס ויוסף הוּרַד מִצְרָיְמָה (וישב) הוּצַק חֵן (תהלים מ"ח ג׳) ובחלם תמורת שרק או הוּדַע אֵלָיו חַטָּאתוֹ (ויקרא) ויש אומר כי הוא פועל עבר מבנין הפעיל כי העבר והצווי בשוה ופרוש הוּדַע הַמוֹדִיעַ ככה פרש ר"א. ואין חלוק בין זה הבנין שהוא מנחי הפ"א לאשר הוא מנחי העי"ן אך כאשר תשיבם לבנין הפעיל אז תדע האמת.

המקור. הוּדַע וכן יום הֻלֶּדֶת אֶת פַּרְעֹה (וישב) הדגש תמורת הנח והוא מקור מזה הבנין. ור׳ יונה כתב כי הוא מקור מבנין הפעיל על דמיון שלא נזכר שם פועלו והחולף ממנו הוּלַּד על דמיון וְהֻצַּב גֻּלְּתָה (נחום ב׳ ח׳) ודוסר הדגש אשר יורה עליו מוּסָד מוּסָּד (ישעיה כ"ח ט"ז)[90] הדגש על דמיון הוּדַע בדגש המורה עליו יֻצַּע רִמָּה (ישעיה י"ד י"א) וכאשר יחסרו התי"ו הנוספת ממנו יהיה מקור והפועל החולף הוּלַּד יוּלַּד כמו הוּגַּד הוּגַּד והמקור יהיה מיוחס אל האב שהוא נלקח מן וְהוֹלִיד בֵּן (יחזקאל י"ח י׳ י"ד) ואלו היה מיוחס אל האם היה לֶדֶת כמו בְּלֶדֶת הָגָר.

אוֹתָן אוּדַע יוּדַע תּוּדַע נוּדַע יוּדְעוּ תּוּדְעוּ תּוּדַע תּוּדְעִי תּוּדַעְנָה. תּוּדַע אַךְ אֶל שְׁאוֹל תּוּרַד (ישעיה י"ד ט"ו) פַּחַז כַּמַּיִם אַל תּוֹתַר (ויחי) החלם תמורת שרק ונכון להיותו מן הפעיל. נשלמו נחי פ"א יו"ד. ואלה הם נחי העי"ן הנמצאים והמדברים בעדם פתוחים.

בָּן בַּנְתָּ בַּנְתִּי בָּנוּ בַּנְתֶּם בַּנְנוּ בָּנָה בַּנְתְּ בַּנְתֶּן.

בָּן וכן קָם שָׁב שָׂם בָּא וְלֹא אָץ לָבֹא (יהושע י׳ י"ג) פעל עבר ונפרדת פעל ולעולם הוא קמץ כי הקמץ לתשלום הנח שבין הפ"א והלמ"ד מה שאין בעבר של פעלי הכפל שהוא פתוח בעבור שאין בו נח אבל הדגש לתשלום אות הכפל. ולגזרת פעול הבֹּקֶר אוֹר (מקץ) פעל עבר ומשפטו אָוַר עַל משקל יָכוֹל. בַּנְנוּ או בַּנּוּ בדגש כמו וְלַנּוּ בַּגִּבְעָה (שופטים י"ט י"ג) משפטו וְלַנְנוּ על משקל קַמְנוּ שַׁבְנוּ ועל דרך השלם בָּיַנְנוּ קָיַמְנוּ שָׁיַבְנוּ על משקל פָּעַלְנוּ שָׁמַרְנוּ. בָּנוּ וְשָׁתוּ וְלָעוּ (עובדיה ט"ז) ומלת וְאֶפְרוֹחָיו יְעַלְעוּ דָם (איוב ל"ט ל׳) מזה השרש ונקדמה למ"ד הפעל לפ"א הפעל שלא לחבר שני ענינים[91] כאחד שמשפטו יְלוּעֲעוּ בפלס יְכוֹנְנוּ יְקוֹמְמוּ ומשקלו יְפַעֲלוּ[92] אך חסרו ממנו עי"ן הפעל גם מהנשימה. קָמוּ שָׁבוּ מלעיל מנחי העי"ן לולי[93] הנח שבין הקו"ף והמ"ם לתשלום עי"ן הפעל. ומנחי למ"ד מלרע ונמצאו מעטים מנחי העי"ן מלרע כמו כי שָׂמוּ אוֹתִי בַּבּוֹר (וישב) צָפוּ־מַיִם עַל־רֹאשִׁי (איכה ג׳ נ"ד) וְשָׂמוּ אֶת־שְׁמִי (נשא) זָדוּ עֲלֵיהֶם (יתרו) תָּרוּ אוֹתָהּ (שלח) וכן אִם גַּנָּבִים בָּאוּ לְךָ (עובדיה ה׳), בַּנְתֶּם ובא מלת

הֲבִינוֹתֶן. הֵבִין וכן הֵקִים הֵשִׁיב הֵשִׂים הֵבִיא. או בצרי כמו הֵפֵר או בפתח הֵפַר. וְהֵצַר לְךָ (תבא) בא שלא כדת והראוי וְהֵצִיר וכן הֵרַע לָעָם הַזֶּה (שמות) הנו הֵרִיעַ. הֵבִינוּ אמרו וְדִיגוּם (ירמיה ט״ז ט״ז) מזה הבנין והנו [102]) וְהֶדִיגוּם ובא על דרך בִּינוֹתִי בַּכְּפָרִים (ישעי׳) הנו הֲבִינוֹתִי, מַדּוּעַ אֵלָיו רִיבוֹתָ (איוב ל״ג י״ג) הנו הֲרִיבוֹתָ. כָּל מְכַבְּדֶיהָ הִזִּילוּהָ (איכה א׳ ח׳) הנו הֱזִילוּהָ. וכן בדגש כמו וַיַּלִּינוּ עָלָיו (שלח) וכמוהו הִסִּיתוּךָ גַּם יָכְלוּ לְךָ (ירמיה ל״ח כ״ב) שהוא מן יָסַת [103]). וכן פֶּן יַסִּית אֶתְכֶם (ודר״ק סית) חִזְקִיָּהוּ (ישעיה ל״ו י״ח).

הבינוני מֵבִין מְבִינִים מְבִינָה מְבִינוֹת.

מְבִינִים אֲשֶׁר אַתֶּם מַלִּינִים עָלָיו (בשלח) הדגש תמורת הנח.

הפעול מוּבָן מוּבָנִים מוּבָנָה מוּבָנוֹת. מוּבַן פתוח הפ״א והשאר קמוצים. מוּבָנָה שַׂמְתָּ מוּעָקָה בְמָתְנֵינוּ (תהלים ס״ו י״א) ואין חלוק בין נחי הפ״א לזה אך כאשר תשיבם לבינוני ולעבר תדע האמת.

הצווי הָבִין הָבִינוּ הָבִינִי הָבֵינֶּנָה או הָבֵנָּה. הָבִין או הָבֵן ובתוספת ה״א לֵךְ הָפֵרָה אֶת בְּרִיתְךָ אֶת בַּעְשָׁא (מלכים א׳ ט״ו י״ט) ובחסרון ה״א בִּין שִׂים רִיב לִין. ובתוספת ה״א בסוף שִׂימָה דִמְעָתִי בְנֹאדֶךָ (תהלים נ״ו ט׳) בִּינָה הֲגִיגִי (שם ה׳ ב׳) הָבִינוּ ובחסרון ה״א בִּינוּ בוֹעֲרִים בָּעָם (שם צ״ד ח׳) הנו הָבִינוּ. נִירוּ לָכֶם נִיר (ירמיה ד׳ ג׳) דינו הָנִירוּ. שִׁיתִי כַלַּיִל (ישעיה ט״ז ג׳) הנו הָשִׁיתִי.

המקור הָבִין או בצרי ובתוספת ה״א לַהֲנָפָה גוֹיִם (ישעיה ל׳ כ״ח).

אוֹתָן אָבִין יָבִין תָּבִין נָבִין יָבִינוּ תָּבִינוּ תָּבִין תָּבִינִי תָּבֵינֶּנָה או תָּבֵנָּה. אָבִין או בצרי אָפֵר והם רבים. או בפתח. אַל תָּלַן עֵינִי (איוב י״ז ב׳) יָבִין או יָבֵן כמו יָקֵם וכאשר תבא למד מאחה״ע ישוב הסגול לפתח כבנין הקל כמו שמצאנו וַתָּסַר בִּגְדֵי אַלְמְנוּתָהּ (וישב) וַיָּרַע [104]) לַעֲשׂוֹת (מלכים א׳ י״ד ט׳) וַיָּרַח (נח) הנם תָּסִיר יָרִיעַ יָרִיחַ והם מבנין הפעיל. אך וַיָּסַר אֵלֶיהָ הָאֹהֱלָה (שופטים ד׳ י״ח) הוא מבנין הקל. והעד כי וַתָּסַר פעל עבר אך וַיָּסַר פעל עומד יָלַע קֹדֶשׁ (משלי כ׳ כ״ה) וַיָּרַח הם מזה הבנין.

בנין הפעל הדבק בו.

הוּבַן הוּבַנְתָּ הוּבַנְתִּי הוּבְנוּ הוּבַנְתֶּם הוּבַנּוּ הוּבְנָה הוּבַנְתְּ הוּבַנְתֶּן.

הוּבַן הוּקַם הַמִּשְׁכָּן (פקודי) ועל זה הדרך נחי הפ״א הוּרַד הוּשַׁב אין הפרש ביניהם כי אם לפי הענין. והוא״ו של זה הבנין הוא למשך ואין כן וא״ו הוּרַד הוּרַק הוּדַע כי הוא פ״א הפעל. הוּבְנוּ כמו הוּבְאוּ בֵית יוֹסֵף (מקץ).

(מקץ) הפעול בּוּן בּוּנים בּוּנָה בּוּנוֹת. על משקל לוּטָה בַּשִׂמְלָה (שמואל א׳ כ״א י׳) הָיְתָה שׁוּמָה (שמואל ב׳ י״ג ל״ב) ואפשר שיהיה שֵׁן רוּעָה (משלי כ״ה י״ט) כמו רוּעָה בשרק בפלס בּוּנָה שׁוּמָה ובא [97]) מלת וְהַזּוּרֶה תִּבָּקַע אֶפְעֶה (ישעיה נ״ט ה׳) או מחביריו כי הוא לשון נקבה והנו זוּרָה בפלס בּוּנָה ובא כמו וְלָנֶה בְתוֹךְ בֵּיתוֹ (זכריה ה׳ ד׳) כמו וְלָנָה בפלס קָמָה שָׁבָה והוא פעול מזה הבנין.

בנין נפעל הדבק בו.

נָבוֹן נְבוּנוֹתָ נְבוּנוֹתִי נָבוֹנוּ נְבוּנוֹתֶם נְבוּנוֹנוּ נָבוֹנָה נְבוּנוֹת נְבוּנוֹתֶן.

נָבוֹן וכן נָכוֹן לֹא נָסוֹג אָחוֹר לִבֵּנוּ (תהלים מ״ד י״ט) וְהַהֵיכָל נָמוֹג (נחום ב׳ ז׳) הם פעלים חולפים וכאשר יבא הפעל אות גרונית ישוב הקמץ לצרי [98]) כִּי נֵעוֹר (זכריה ב׳ י״ז) ואין חלוק בין העבר והבינוני כי אם לפי הענין. נְבוּנוֹתֶם בשרק ובא בחלם וּנְקוֹטוֹתֶם בִּפְנֵיכֶם (יחזקאל ל״ו ל״א) כי הוא מזה השרש ומזה הבנין, נְבוֹנוֹת לנכח הנקבה הנמצאת נְבוּנוֹת ואין צריך לנקוד התי״ו בשוא כי כל תיו שהיא סימן נקבה נמצאת ולפניו נח בסתר אין תחת התי״ו שבא [99]) כמו הֱבִינוֹת נְבוּנוֹת הֱסִבּוֹת הֱתִמּוֹת.

הבינוני נָבוֹן נְבוֹנִים נְבוֹנָה נְבוֹנוֹת. נָבוֹן וַיְהִי כָל הָעָם נָדוֹן (שמואל ב׳ י״ט י׳) נָאוֹר אַתָּה אַדִּיר ה׳ (תהלים ע״ו ה׳) כלם תאר ובא נְבוֹכִים הֵם בָּאָרֶץ השרק במקום חלם (בשלח).

הצווי הִבּוֹן הִבּוֹנוּ הִבּוֹנִי הִבּוֹנֶּנָה או הִבּוֹנָה.

המקור הִבּוֹן וְאִם לֹא תִשְׁמְעוּ אֵלַי לְהִמּוֹל (וישלח) וְאַחֲרֵי הִטּוֹחַ (מצרע) וכמהו כְּהִדּוֹשׁ מַתְבֵּן (ישעיה כ״ה י׳) השרק תחת חלם.

איתן אֶבּוֹן יִבּוֹן תִּבּוֹן נִבּוֹן יִבּוֹנוּ תִּבּוֹנוּ תִּבּוֹן תִּבּוֹנִי תִּבּוֹנֶּנָה או תִּבּוֹנָה.

אֶבּוֹן ובאחה״ע אֵעוֹר יֵעוֹר אֵאוֹר יֵאוֹר וַיֵּאוֹר לָהֶם בְּחֶבְרוֹן (שמואל ב׳ ל׳ ב׳) יֵעוֹר מִמְּעוֹן קָדְשׁוֹ (זכריה ד׳ א׳) בְּתָפְשָׂם בְּךָ בַּכַּף תֵּרוֹץ [100]) (יחזקאל כ״ט ב׳) יֵבוֹשׁוּ לֹא יֵבוֹשׁוּ [101]) (תהלים ל״ז י״ט) יש אומר כי הצרי תשלום הדגש כמו יֵעוֹרוּ והוא מבנין נפעל מזה ונכון בעיני להיותו על משקל יֵאוֹתוּ והוא מנחי הפ״א לגזרת יפעול והצרי לתשלום פ״א הפעל יָבֵשׁ וּבָיֵשׁ לענין אחד כמו יָטַב וְטַיִב.

בנין הפעיל.

הֵבִין הֲבִינוֹתָ הֲבִינוֹתִי. הֵבִינוּ הֲבִינוֹתֶם הֲבִינוֹנוּ הֵבִינָה הֲבִינוֹת

(משלי י"ח כ"ד) אֶתְרוֹעָע (תהלים ק"ח י') יתכן שבאו כן בגלל העי"ן ויתכן שהוא מורכב כמו הִתְבּוֹנֵן אֶתְבּוֹנַן כאשר אומר על דעת רבים. הִתְבּוֹנְנָה בפלס פּוֹר הִתְפּוֹרְרָה הָאָרֶץ (ישעיה כ"ד י"ט).

הבינוני מִתְבּוֹנֵן מִתְבּוֹנְנִים מִתְבּוֹנֶנֶת מִתְבּוֹנְנוֹת. מִתְבּוֹנְנִים בפלס מִמִּתְקוֹמְמִים בִּימִינֶךָ (תהלים י"ז ז') מִתְבּוֹנֶנֶת על משקל מִתְבּוֹסֶסֶת בְּדָמָיִךְ (יחזקאל ט"ז ו') או מִתְבּוֹנְנָה כי מִתְקוֹמָמָה לוֹ (איוב כ' כ"ז) בא כן בגלל מלה זעירה [109].

הצווי הִתְבּוֹנֵן הִתְבּוֹנְנוּ הִתְבּוֹנְנִי הִתְבּוֹנַנְּה או הִתְבּוֹנַנָּה. הִתְבּוֹנֵן כמו העבר והענין יפריד ביניהם. הִתְבּוֹנְנוּ אמר ר' יהודה במלת הֵרֹמּוּ מִתּוֹךְ הָעֵדָה (קרח) וַיֵּרֹמּוּ הַכְּרוּבִים (יחזקאל י' ט"ו) שהם מזה הבנין ושרשם רָמַם ודגשות הממי"ן מוכיח וראויים להיות הִתְרוֹמְמוּ וְיִתְרוֹמְמוּ. והרשי"ן ראויות להדגש אבל אינם מקבלים דגשות. וכן אמר במלת אֲרוֹמֵם הנו אֶתְרוֹמֵם וראויה הרי"ש להדגש להתבלע התי"ו בתוכה אבל ר' יונה לא הודה לדברו ואמר הֵרֹמּוּ וַיֵּרֹמּוּ על משקל הִסֹּבּוּ וַיִּסֹּבּוּ. ואמר במלת אֲרוֹמֵם שהוא לשון נפעל [110] מן רָמַם כמו כן והרי"ש ראויה להדגש ובא שלם ודבר נכונה.

המקור הִתְבּוֹנֵן כמו העבר והצווי והענין יפריד ביניהם.

איתן אֶתְבּוֹנֵן יִתְבּוֹנֵן תִּתְבּוֹנֵן נִתְבּוֹנֵן יִתְבּוֹנְנוּ תִּתְבּוֹנְנוּ תִּתְבּוֹנֵן תִּתְבּוֹנְנִי תִּתְבּוֹנַנְּה או תִּתְבּוֹנַנָּה. יִתְבּוֹנֵן וכמהו כָּעוֹף יִתְעוֹפֵף כְּבוֹדָם (הושע ט' י"א).

בנין פֹּעַל שלא נזכר שם פועלו והוא מורכב מן פעל מרובע.

והתאר בקמץ כמו וַיֵּלֶךְ שׁוֹבָב (ישעיה נ"ז י"ז). בּוֹנַן בּוֹנַנְתָּ בּוֹנַנְתִּי בּוֹנְנוּ בּוֹנַנְתֶּם בּוֹנַנּוּ בּוֹנְנָה בּוֹנַנְתְּ בּוֹנַנְתֶּן. בּוֹנַן כמו אֲשֶׁר עוֹלַל לִי (איכה א' י"ב).

המקור בּוֹנַן.

איתן אֲבוֹנַן יְבוֹנַן תְּבוֹנַן נְבוֹנַן יְבוֹנְנוּ תְּבוֹנְנוּ תְּבוֹנַן תְּבוֹנְנִי תְּבוֹנַנְּה או תְּבוֹנַנָּה. ומצאנו מאלה הנחים בנין שהוא מורכב מבנין פועל הכבד ומבנין פועל שלא נזכר שם פועלו. והוא מן וְלִפְנֵי גְבָעוֹת חוֹלָלְתָּ [111] (איוב ט"ו ז') הֵן בְּעָווֹן חוֹלָלְתִּי [112] (תהלים נ"א ז'). חוֹלַל חוֹלַלְתָּ חוֹלַלְתִּי חוֹלְלוּ חוֹלַלְתֶּם חוֹלַלְנוּ חוֹלְלָה חוֹלַלְתְּ חוֹלַלְתֶּן. המקור חוֹלַל.

איתן אֲחוֹלַל יְחוֹלַל תְּחוֹלַל נְחוֹלַל יְחוֹלְלוּ תְּחוֹלְלוּ תְּחוֹלַל תְּחוֹלְלִי תְּחוֹלַלְנָה.

בנין התפעל ומורכב ממנו.

זה הבנין מורכב מג' בנינים וכבר הודעתים. ויש אומר כי אין לזה הבנין בינוני וצווי מפני שהוא מורכב לבנין פועל. ועל דעתי אחרי שיש

והבינונים הוּבָן הוּבָנִים הוּבָנָה הוּבָנוֹת. ואעפ״ שלא מצאנוהו יתכן לומר אותו בקמץ. וכן נמצא גַּם הוּא לַמֶּלֶךְ הוּכָן (ישעיה ל׳ ל״ג).

המקור הוּבָן.

אֹיתָן אוּבַן יוּבַן תּוּבַן נוּבַן יוּבְנוּ תּוּבְנוּ תּוּבַן תּוּבְנִי תּוּבַנְנָה או תּוּבַנָּה. יוּבַן אמ׳ ר׳ יונה במלת וַיִּישֶׂם בָּאָרוֹן בְּמִצְרָיִם (ויחי) כי הוא מזה הבנין כמו וַיּוּשַׂם כאשר אמר על בְּשַׂר אָדָם לֹא יִיסָךְ (כי תשא) כמו יוּסַךְ מן סוך לא סַכְתִּי (דניאל י׳ ג) [105].

בנין פועל מרובע.

והוא״ו בו עי״ן הפעל והוא כפול הלמ״ד. כּוֹנֵן כּוֹנַנְתָּ כּוֹנַנְתִּי כּוֹנְנוּ כּוֹנַנְתֶּם כּוֹנַנְנוּ [106] כּוֹנְנָה כּוֹנַנְתְּ כּוֹנַנְתֶּן. כּוֹנֵן וכן רוֹמֵם קוֹמֵם שׁוֹבֵב קוֹשֵׁשׁ סוֹכֵן סוֹכַכְתָּ כּוֹנַנְתִּי אָנֹכִי מוֹתַתִי[107] (שמואל ב׳ א׳ ט״ו) ונבלעה הלמ״ד הכפולה בדגש התי״ו האחרונה שהוא למדבר בעדו והנו מוֹתַתִּי בפלס שׁוֹבַבְתִּי דּוֹמַמְתִּי ודע כי ככה נמצא בכל תי״ו שהיא למ״ד הפעל כאשר תחברם לתי״ו הנמצא או לתי״ו המדברים בעדם לעולם האחת נבלעת באחרת וכן תמצא בנו״ן שהיא למ״ד הפעל כאשר תחבר לנו״ן המדברים בעדם או לנו״ן הרבות לעולם האחת מובלעת באחרת להקל על הלשון.

הבינוני מְכוֹנֵן מְכוֹנְנִים מְכוֹנְנָה מְכוֹנְנוֹת. מְכוֹנֵן בפלס מְשׁוֹבֵב נְתִיבוֹת לָשָׁבֶת (ישעיה נ״ח י״ב) מְכוֹנֶנֶת בפלס מְחוֹלֶלֶת תַּנִּין (שם נ״א ט׳).

הפעול מְכוֹנַן [108] מְכוֹנָנִים מְכוֹנָנָה מְכוֹנָנוֹת.

הצווי כּוֹנֵן כּוֹנְנוּ כּוֹנְנִי כּוֹנֵנָּה כּוֹנֵן בפלס עוֹרֵר סוֹכֵן ובתוספת ה״א עוֹרְרָה גְבוּרָתֶךָ (תהלים פ׳ ג׳) כּוֹנְנָה עָלֵינוּ (שם צ׳ י״ז).

המקור כּוֹנֵן בפלס לְשׁוֹבֵב יַעֲקֹב אֵלָיו (ישעיה מ״ט ה׳).

אֹיתָן אֲכוֹנֵן יְכוֹנֵן תְּכוֹנֵן נְכוֹנֵן יְכוֹנְנוּ תְּכוֹנְנוּ תְּכוֹנֵן תְּכוֹנְנִי תְּכוֹנֵנָּה. אֲכוֹנֵן ומצאנו אותו בחרק אֲרוֹמִמְךָ ה׳ כִּי דִלִּיתָנִי (תהלים ל׳ ב׳) יְכוֹנְנוּ ובהפסק בקמץ או בצרי כמו יְקוֹמֵמוּ. תְּכוֹנֵנָּה הנו״ן האחת שורש והשנית לכפל והשלישית לרבות. או תְּכוֹנֶנָה כמו תְּקוֹנֵנָּה אוֹתָהּ (יחזקאל ל״ב ט״ז) הנו״ן השנית בתקוננה נבלעת בשלישית הדגושה שהיא ללשון נקבות רבות כמו תִּשְׁמַעְנָה תְּשַׁלַּחְנָה תְּרַנֵּנָּה (תהלים ע״א כ״ג) שניהם ראויים בשני נונין משפטם תְּרַנֵּנְנָה תְּקוֹנֵנָּה.

בנין התפעל ומורכב ממנו.

זה מורכב מפועל כבד ומזה הִתְכּוֹנֵן הִתְכּוֹנַנְתָּ הִתְכּוֹנַנְתִּי הִתְכּוֹנְנוּ הִתְכּוֹנַנְתֶּם הִתְכּוֹנַנּוּ הִתְכּוֹנְנָה הִתְכּוֹנַנְתְּ הִתְכּוֹנַנְתֶּן. הִתְכּוֹנֵן הִתְרוֹעַע

נ"א כ"א) שְׁנָת לְעֵינָי (תהלים קל"ב ד') עוֹשֶׂה רַע מְאֹת (קהלת ח' י"ב) אלו התוי"ן מוהלפות בההי"ן ויהיה פתחות הלמ"ד השנית מפני שנדמה בסמוך כמו שאירע למלת אִם אֶתֵּן שְׁנָת לְעֵינָי (תהלים קל"ב ד') שנפל ממנו הקמץ לפי שהיה בסמוך. או שיהיה פועל עבר לנקבה על דרך וְעָשָׂת[116] אֶת הַתְּבוּאָה (בהר) וְהִרְצָת[117] אֶת שַׁבְּתוֹתֶיהָ (בחוקתי) וכן זה היה ראוי להיות לָלְתָה כמו וְעַשַׂת וְעָשְׂתָה וְהִרְצַת וְהִרְצָתָה. ובא וְעָשַׂת אֶת הַתְּבוּאָה הנו וְעָשְׂתָה ועמדה התי"ו במקום ה"א הנקבה כדרך וְהִרְצַת אֶת שַׁבְּתוֹתֶיהָ ש"נו וְהִרְצָתָה. ואם הוא מפעלי הכפל הוא שם משקל לָמַס לָבַז אֶתֵּן (ירמיה ט"ז י"ג). ויש[118] אומר כי שרשו יָלַל והיה ראוי לָלַת לָלֶלֶת כמו לָרֶדֶת לָשֶׁבֶת מן יְלָלָה ובא עם יו"ד הנראית כמשפט בְּךָ חָסָיָה נַפְשִׁי (תהלים נ"ז ב').

הבינוני גּוֹלֶה גּוֹלִים גּוֹלָה גּוֹלוֹת. גּוֹלֶה ומן הָיָה חָיָה. היה הבינוני הוֶֹה או הוֹוֶה והעתיד וַיְחִי וַיְהִי והם באו משונים בגלל היו"ד שהיא מאותיות הנוח.

הפעול גָּלוּי גְּלוּיִם גְּלוּיָה גְּלוּיוֹת. גָּלוּי בהסמך המלה נוֹפֵל וּגְלוּי עֵינָיִם (בלק) יהי רצוי אחיו (ברכה).

הצווי גְּלֵה גְּלוּ גְּלִי גְּלֶינָה. גְּלוּ ובא מלת אֲשֶׁר תֹּאפוּ אֵפוּ (בשלח) משונה מחברותיה כי ראוי להיות אֱפוּ על משקל עֲשׁוּקָיו אבל בא על דרך אֶהֱבוּ הֵבוּ (הושע ד' י"ח) שמשפטו הֲבוּ בפלס רְדוּ שְׁבוּ או בא כן להרהיב על האל"ף כמו שבא אם תִּבְעָיוּן בְּעָיוּ (ישעיה כ"א י"ב) בא שלם. ומן אָפָה נאמר העתיד אוֹפֶה שנשים וא"ו תחת אל"ף השרש כי כבד להבר שני אלפי"ן כאחת וכי העתיד נשים חול"ם תחת סגו"ל אוֹפֶה יוֹפֶה, וַתֹּפֵהוּ מַצּוֹת (שמואל א' כ"ח כ"ד) וכן מן אבה אוֹבֶה יוֹבֶה, לֹא תֹאבֶה. ומן היה נאמר אֶהְיֶ וַיְהִי כי כבד לומר אֶהְיֶה בעבור הה"א ופעמים שבא מקצתו על המשפט בהפסק מִי זֶה אָמַר וַתֶּהִי (איכה ג' ל"ז). ומן עָלָה אַעַל יַעַל בפתח כי הכל שוה בדבור הלשון אבל אשים הפרש בין שניהם כי העומד בעצמו מן הקל והיוצא לאחר מהפעיל. ועתה הבן בדבר כי וַיַּעַל[119] מֹשֶׁה (יתרו) הוא מן הקל והוא עומד בעצמו אבל וַיַּעַל עֹלוֹת (נח) מן הפעיל שהיא המעלה העולה.

המקור גְּלוֹת או גָּלֹה עָשֹׂה תַּעֲשֶׂה או עֲשׂוֹת בְּיוֹם עֲשׂוֹת ה' (בראשית) הֱיוֹת אֶהְיֶה כָּמוֹךָ (תהלים נ' כ"א) וכשבא עֲשׂוֹת חֶסֶד (שם ק"ט ט"ז) קְנֹה חָכְמָה (משלי ט"ז ט"ז) ובא מקור תמורת למ"ד הפעל בוא"ו נעה שלם לְרַאֲוָה בָּךְ (יחזקאל כ"ח י"ז) בפלס לְאַהֲבָה אֶת ה' (נצבים) ופי' לראוה לשון בזיון[120]

בו מפועל כבד והתפעל לא יפריחם פועל שלא נזכר פועלו ויהיה בהם בינוני וצווי. הִתְבּוֹנֵן הִתְבּוֹנַנְתָּ הִתְבּוֹנַנְתִּי הִתְבּוֹנְנוּ הִתְבּוֹנַנְתֶּם הִתְבּוֹנַנּוּ הִתְבּוֹנְנָה הִתְבּוֹנַנְתְּ הִתְבּוֹנַנְתֶּן.

המקור הִתְבּוֹנֵן.

אִיתֹן אֶתְבּוֹנֵן יִתְבּוֹנֵן תִּתְבּוֹנֵן נִתְבּוֹנֵן יִתְבּוֹנְנוּ תִּתְבּוֹנְנוּ תִּתְבּוֹנֵן תִּתְבּוֹנְנִי תִּתְבּוֹנֵנָּה או תִּתְבּוֹנַנָּה. וכן תְּרוֹמַמְנָה קַרְנוֹת צַדִּיק (תהלים ע״ה י״א) אֶתְבּוֹנַן ובתוספת ה״א ראיתי בֹגְדִים וָאֶתְקוֹטָטָה (תהלים קי״ט קנ״ח) וכן אֲרוֹמֵם הראוי אֶתְרוֹמֵם וכן אֶתְקוֹטֵט. יִתְבּוֹנֵן וכן הִתְלוֹנֵן בְּצֵל שַׁדַּי יִתְלוֹנָן (שם צ״א א׳) וּבִתְבוּנָה יִתְכּוֹנָן (משלי כ״ד ב׳) וכן מצאנו ולא יִתְבּוֹנָן [113] (איוב י״א י״א) שהוא מורכב משלשה בנינים התי״ו מהתפעל והחולם מפעל כבד והפתח מפועל שלא נזכר שם פועלו ועל דעתי כי יִתְבּוֹנַן כמו יִתְבּוֹנֵן כמו יִתְפַּקֵד וַיִּתְפַּקֵד שהוא אחד אכן עשיתיו כאשר על דעת אחרים.

נשלמו נחי העי״ן.

ואלו הם נחי הלמ״ד.

גָּלָה גָּלִיתָ גָּלִיתִי גָּלוּ גְּלִיתֶם גָּלִינוּ גָּלְתָה גָּלִית גְּלִיתֶן.

גָּלָה בנין הקל מנחי הלמ״ד מפעלי הה״א והנה תמצאם ברובי המקומות שהם הפך השלמים ואין כן נחי הלמ״ד מפעלי האל״ף כי הוא ברובי המקומות בא על דרך השלמים. מפעלי האל״ף קָרָא קָרָאתָ והבינוני קוֹרֵא. והצווי קְרָא קִרְאוּ והעתיד אֶקְרָא יִקְרָא תִּקְרָא נִקְרָא. גָּלִיתִי ומלת לי יְאֹרִי וַאֲנִי עֲשִׂיתִנִי (יחזקאל כ״ט ג׳) באה על דרך הזרות בעבור שלא מצאנו פועל עם מדבר בעדו במלה אחת. ור׳ משה קמחי אמ׳ כי עֲשִׂיתִנִי כטעם [114] עָשִׂיתִי לִי כמו וִיבֹאוּנִי רַחֲמֶיךָ (תהלים) שהוא כמו יָבֹאוּ לִי.. ולזה הפרוש לא תהיה מלה זרה. גָּלוּ ובא על דרך השלם דָּלְיוּ שֹׁקַיִם מִפִּסֵּחַ (משלי כ״ו ז׳) צוּר חָסָיוּ בוֹ (האזינו) ובאה נראית למ״ד הפעל כי היו״ד במקום ה״א. וכן אִם תִּבְעָיוּן בְּעָיוּ (ישעיה כ״א י״ב) והוא הנכון ורוצה לומר הרימו השוקים מפסח כלומר הסירו כי מה יועילו לו אם לא ילך בהם וכן המשל לכסילים הסירו אותו אחר שאינו נזהר בו. ויש ספרים מדויקים שהדל״ת [115] נקודה בפתח לפיכך הוא צווי והוא מן הדגוש. גָּלְתָה אמר ר׳ יונה כי הָרָה לָלַת (שמואל א׳ ד׳ י״ט) מזה השרש ויתכנו בו אחת משלשה פנים שיהיה רפה הלמ״ד. או שיהיה מפעלי הכפל או שיהיה שב שאינו יוצא מפועל. ואם הוא רפה הלמ״ד יתכנו בו שני פנים או שיהיה עקרו בה״א לָלָה על משקל דָּוָה כָּלָה יָפָה והתי״ו מוחלפת בו בה״א כמו שאמרו וּשְׁכֻרַת וְלֹא מִיָּיִן (ישעיה

הבינוני נִגְלֶה נִגְלִים נִגְלָה נִגְלוֹת. נִגְלֶה יֵשׁ נִסְפֶּה בְּלֹא מִשְׁפָּט (משלי י"ג כ"ג) נִדְמֶה שׁוֹמְרוֹן מַלְכָּהּ (הושע י' ז') וכן בקמץ הַנִּגְלָוֹת[127]) אֶל ה' (ישעי' נ"ו ג') נִרְאָה אַתָּה ה' (שלח) לַבַּיִת הַנִּבְנָה[128]) לְשֵׁם ה' (ד"ה) ובאותיות אחה"ע נַעֲלֶה נַעֲלִים נַעֲלָה נַעֲלוֹת כמו וְהוּא נַעֲנֶה (ישעיה נ"ג ז') וְנֶפֶשׁ נַעֲנָה תַּשְׂבִּיעַ (שם נ"ח י') נִגְלָה כַּנְפֵי יוֹנָה נֶחְפָּה בַכֶּסֶף (תהלים ס"ח י"ד) הה"א לנקבה ולמ"ד הפעל חסר ועקרו נֶחְפָּיָה על משקל נִצְהָלָה נִשְׁכָּחָה ולהפר[129]) נחפה.

הצווי. הִגָּלֵה הִגָּלוּ הִגָּלִי הִגָּלֶינָה. הִגָּלֶה ובאותיות אחה"ע הֵעָלֵה הֵעָשֵׂה הֵרָאֵה.

המקור הִגָּלוֹת או הִגָּלֵה.

איתן אֶגָּלֶה יִגָּלֶה תִּגָּלֶה נִגָּלֶה יִגָּלוּ תִּגָּלוּ תִּגָּלֶה תִּגָּלִי תִּגָּלֶינָה.

אֶגָּלֶה ובחסרון אֶגָּל יִגָּל וכמהו אִכַּף לֵאלֹהֵי מָרוֹם (מיכה ו' ו') לדעת ר' יהודה דומה שמצאו קמוץ ודינו אֶכָּפֶה כמו וַתִּגָּל[130]) עֶרְוָתָהּ (ישעיה מ"ז ג') והנו תִּגָּלֶה עֶרְוָתָהּ אבל אחרים[131]) אמרו ששרשו כָּפַף והנו אֶכָּפֵף. ומלת אֶדַּדֵּם (תהלים מ"ב ה') אמר ר' יהודה שהיא מבנין התפעל כמו אֶתְדַּדֵּם על דרך יִרַדֹּף אוֹיֵב נַפְשִׁי (שם ז' ו') שעקרו יִתְרַדֵּף אבל ר' יונה אמ' שהוא מזה הבנין והמ"ם סימן לרבים כמו אֶדַּדֶּה עִמָּהֶם, בפלס אֶדַּמֶּה לְעֶלְיוֹן (ישעיה י"ד י"ז) ובמשנה[132]) האשה מדדה את בנה בשבת ובחסרון אֶגָּל יִגָּל תִּגָּל נִגָּל או אֶגָּל בקמץ תחת הפ"א להבדיל בינו ובין פעל הכפל שהם בפתח. ובאותיות אחה"ע אֵרָאֶה יֵרָאֶה.

בנין פעל הדגוש.

גִּלָּה גִּלִּיתָ גִּלִּיתִי גִּלּוּ גִּלִּיתֶם גִּלִּינוּ גִּלְּתָה גִּלִּית גִּלִּיתֶן.

גִּלָּה וכן עִנָּה עִנִּיתָ וכשתבא עי"ן הפעל ממנו מאותיות אחה"ע ישוב החרק לצרי וְקִיר עֵרָה מָגֵן (ישעיה כ"ב ו') אֲשֶׁר רֵעָה לוֹ (שופטים י"ד כ') ומפעלי האלף חִטֵּא חִטֵּאתָ ומן קָרָא קֵרֵא או קֵרָא על דרך בֵּרֵךְ או בֵּרַךְ כמו וּבֵרֵךְ וְלֹא אֲשִׁיבֶנָּה (בלק) ובא מלת וְצֵעוּהוּ (ירמיה מ"ח י"ב) פ"א הפעל בצרי בעבור העי"ן והנפרד וְצֵעוּ אוֹתוֹ (שם) וכמוהו זֵרוּ אֶת יְהוּדָה (זכריה ב' ב') מְגַלֶּה מְזָרֶה יִשְׂרָאֵל יְקַבְּצֶנּוּ (ירמיה ל"א י') והראוי מְזַרֶה בפלס מְגַלֶּה.

הפעול מְגֻלֶּה מְגֻלִּים מְגֻלָּה מְגֻלּוֹת. מְגֻלָּה כִּי חִנָּם מְזוֹרָה הָרָשֶׁת (משלי א' י"ז) עקרו להיות מְזוּרָה בדגש בפלס מְגוּלָּה ועל השלם מְזוֹרָיָה בפלס מְלוּמָּדָה (הושע י' י"א).

הצווי גַּלֵּה גַּלּוּ גַּלִּי גַּלֶּינָה. גַּלֵּה ובחסרון גַּל עֵינַי וְאַבִּיטָה (תהלים קי"ט י"ח) צַו אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (פנחס) הראוים גַּלֵּה צַוֵּה מַן יִנְצְרוּהוּ (תהלים

וכן הֵמָּה יַבִּיטוּ יִרְאוּ בִּי (תהלים כ״ב י״ח) ובא מקור בתוספת נו״ן הֱשִׁיבוֹתָ מֵחֲרוֹן אַפֶּךָ (שם פ״ה ד׳) לדעת רבים והוצרכו לומר כן כי הֱשִׁיבוֹתָ פעל יוצא ואַפְּךָ הוא הפעול וכן אמר ר׳ אא״ע כי מֵחֲרוֹן כמו מֵחֲרוֹת שם הפעל.

איתן אֶגְלֶה יִגְלֶה תִּגְלֶה נִגְלֶה יִגְלוּ תִּגְלוּ תִּגְלֶה תִּגְלִי תִּגְלֶינָה. אֶגְלֶה ובחסרון אֶגֶל יִגֶל תִּגֶל או אֵגֶל יֵגֶל תֵּגֶל בצרי להבדיל בינו ובין מי שהוא מבנין הפעיל שהוא בסגול כלו. ומן עָשָׂה עָלָה עָנָה בחסרון העתידים אַעַשׂ יַעַשׂ אַעַן יַעַן ומן הָיָה אֱהִי יְהִי ומן חָדָה אַחַד יִחַד ומן חָנָה יִחַן יִגְלֶה ומלת אִם יִקְרֵךְ עָוֺן (שמואל א׳ כ״ח י׳) אמרו שהוא מזה הבנין אעפ״י שהיא בדג״ש [121]) כי הדגש שלא כדת כמו מִקְרֵה [122]) לַיְלָה (כי תצא) מִקְדָּשׁ ה׳ (בשלח) והנפרד יִקְרֶה אוֹתָךְ (ירמיה כדרך עוֹד אֶבְנֵךְ (ירמיה ל״א ג׳) אֶבְנֶה אוֹתָךְ. תִּגְלֶה ובאה מלת וְחַטָּאתָם מִלְּפָנֶיךָ אַל תֶּמַחִי [123]) (ירמיה י״ח כ״ג) היו״ד במקום למ״ד הפעל ודינו תִּמְּחֶה וכמהו צוּר יְלָדְךָ תֶּשִׁי (האזינו) עקרו תִּנְשֶׁה ואבדה הנו״ן ונשארה תחתיה נח נסתר והיו״ד תחת ה״א וכן וַתִּזְנִי [124]) שָׁם (ירמיה ג׳ ו׳) היו״ד תחת ה״א על דרך הפסוק והראוי וַתִּזְנֶה. תִּגְלוּ ובא על השלם אם תִּבְעָיוּן בְּעָיוּ (ישעיה כ״א י״ב) כי באה נראית למ״ד הפעל שלהם ושניהם באו על החוק העתיד והצווי וכן יִרְוְיֻן מִדֶּשֶׁן בֵּיתֶךָ בְּצֵל כְּנָפֶיךָ יֶחֱסָיוּן (תהלים ל״ו ט׳) והנוני״ן נוספות. אֶזְכְּרָה אֱלֹהִים וְאֶהֱמָיָה (שם ע״ז ד׳) היו״ד למ״ד הפעל והה״א נוספת כה״א אֶשְׁמְרָה דְרָכַי (שם ל״ט ב׳). ומן גָּלָה נאמר בחסרון אֶגֶל יִגֶל, תִּגֶל יִגֶל גְּבוּל בֵּיתוֹ (איוב כ׳ כ״ח) או בצרי וָאֵפֶן וָאֵרֵד (עקב) אַל תֵּפֶן אֶל מִנְחָתָם (קרח) ומן פָּנָה נאמר בחסרון בחרק אִפֶן יִפֶן תִּפֶן נִפֶן וַיִּפֶן וַיֵּרֶד מֹשֶׁה (יתרו) ומן הִפְנֶה נאמר אֶפֶן יֶפֶן. ואם פ״א הפעל [125]) אות גרונית תפתח פ״א הפעל מקום סגול והאות הנוספת בצרי או בחרק כמו תֵּחַת גְּעָרָה בְּמֵבִין (משלי י״ז י׳) והוא כמו וַתֵּלֶךְ וַתֵּתַע (וירא) והנם תַּחְתֶּהָ תִּתְעֶה כי שרשם חָתָה תָּעָה וַיִּחַר לְמֹשֶׁה (קרח) וַיִּמַח אֶת־כָּל הַיְקוּם (נח) אֶגֶל מעמד תשלום לחסרון הפ״א שהיה נח ושב ונע כמו אַל תֵּפֶן אֶל מִנְחָתָם (קרח).

בנין נפעל הדבק בו.

נִגְלָה נִגְלֵיתָ נִגְלֵיתִי נִגְלוּ נִגְלֵינוּ נִגְלֵיתֶם נִגְלְתָה נִגְלֵית נִגְלֵיתֶן.

נִגְלָה ומן עָשָׂה עָנָה עָלָה נַעֲשָׂה נַעֲנָה נַעֲלָה בעבור אותיות אחהע״ר. יִגָּלֶה מפעלי הה״א ומפעלי האל״ף נִקְרָא והבינוני נִקְרָא והעתידים אֶקָּרֵא יִקָּרֵא תִּקָּרֵא נִקָּרֵא ולא נעשה מהם חסר הלמ״ד ואם תאמר הנו מצאנו וַיִּקָּר אֱלֹהִים (בלק) כי הוא מן אֶקָּרֶה שם [126]) שהוא בה״א.

תַּדְשֵׁא הָאָרֶץ (בראשית). הִגְלוּ וּמִלַּת הִמְסִיו אֶת לֵב הָעָם (יהושע י״ד ח׳) הנו המסו על הדרך הידוע בפלם הִפְנוּ הִגְלוּ הִרְבּוּ. ועל העקר הִמְסִיו על משקל הִפְקִידוּ ויש [136] אומר כי באה המלה הזאת על משקל ארמית אִשְׁתִּיו חַמְרָא (דניאל ה׳ ד׳). וכתב ר׳ משה קמחי ע״ה כי הִמְסִיו לשון יחיד והוא על משקל הִפְקִיד הִשְׁמִיד והוא [137] תמורת ה״א למ״ד הפעל ונכון הוא ורצונו לומר כל אחד ואחד.

הבינוני מַגְלֶה מַגְלִים מַגְלָה מַגְלוֹת. ובאותיות אחהע״ר וַיַּעַל עוֹלוֹת (נח). ואין חלוק בינו לאשר הוא מבנין הקל כמו וַיַּעַל מֹשֶׁה שהוא מבנין הקל אך וַיַּעַל עֹלוֹת בגלל שהוא פעל יוצא נדע באמת שהוא מבנין הפעיל. וכן וַיַּרְא אוֹתָם אֶת בֶּן־הַמֶּלֶךְ (מלכים ב׳ י״א ד׳) מבנין הפעיל בגלל שהוא פעל עובר מן הֶרְאָה אך וַיַּרְא יַעֲקֹב (מקץ) הוא מבנין הקל. ועל דעתי כי הם רצו להיות על משקל וַיַּעַל אך בגלל שהאל״ף היא מאותיות הנוח על כן בא ה׳ נחה.

הפעול מוּגְלֶה מוּגְלִים מוּגְלָה מוּגְלוֹת. מוּגְלֶה או בקמץ חטף אֲשֶׁר אַתָּה מָרְאֶה בָּהָר (תרומה) והוא [138] יוצא לשלישי. וכן כתב ר׳ משה קמחי ע״ה השם יתברך הוא המראה ותבנית המנורה הוא המראה שהוא הפעול האמת. רק משה בעבור שהוא מקבל תבנית המראה הוא כדמות פעול ורבים כמהו. וכן מָפְנֶה צָפוֹנָה (יחזקאל ט׳ ב׳). ובא חלם תחת קמץ הוי מוֹרְאָה וְנִגְאָלָה (צפניה ג׳ א׳).

הצווי הַגְלֵה הַגְלוּ הַגְלִי הַגְלֶינָה. הַגְלֵה ובחסרון הֶגֶל בפלם הֶרֶף מִמֶּנִּי (עקב) הֶרֶב כַּבְּסֵנִי מֵעֲוֹנִי (תהלים נ״א ד׳). ויש אומרים במלת הֶרֶב שהוא כמו [139] הַרְבֵּה.

המקור הַגְלֵה או הַגְלוֹת. כמו הַרְבּוֹת גַּנּוֹתֵיכֶם (עמוס ד׳ ט׳). ובאותיות בכלם לְהַרְאוֹת הָעַמִּים וְהַשָּׂרִים אֶת יָפְיָהּ (אסתר א׳ י״א). ופעמים שנופלת ה״א הבנין בפתחות הלמ״ד להביא הה״א לַמְרוֹת עֵינֵי כְבוֹדוֹ (ישעיה ג׳ ח׳) הנו לְהַמְרוֹת ופתחות הלמ״ד מורה על זה. וכמהו לַצְבּוֹת בֶּטֶן (נשא) דינו לְהַצְבּוֹת. ומלת הֲמָנְכֶם [140] (יחזקאל ה׳ ז׳) מקור מזה באה בשקל אֲמָרְךָ שְׁנֵי הַגּוֹיִם (יחזקאל ל״ה י׳) לדעת ר׳ יונה. ופרוש המלה הוֹסַפְכֶם וְהַרְבּוֹתְכֶם. ועוד אמר כי לא רחוק להיות הֲמוֹן גוים (לך לך) ממנו ועוד אמר כי לא יתכן להיות מן הָמָה כמו הָמוּ גוֹיִם (תהלים מ״ו ז׳) כמו שחשב ר׳ יהודה אחר שמצאנו הֲמוֹן עַמִּים רַבִּים כַּהֲמוֹת יַמִּים יֶהֱמָיוּן וּשְׁאוֹן לְאֻמִּים כִּשְׁאוֹן מַיִם כַּבִּירִים יִשָּׁאוּן (ישעיה י״ז י״ב) וחוצב מלת הָמוֹן מן יֶהֱמָיוּן כמו שָׁאוֹן מן יִשָּׁאוּן, או הַגְלֵה כמו הַרְבָּה אַרְבֶּה (לך לך) או הַגְלַת מֵהַרְבִּית [141] גוֹאֵל

ס"א ח') מַנֵּה. וכן הַס כָּל בָּשָׂר מִפְּנֵי ה' (זכריה ב' י"ז) ואמר [133] (עמוס ו' י') וַיֹּאמֶר הַס [134] (שופטים ג' י"ט) הס צווי והנס הַסֵּה בפלס גַּלֵּה. המקור גַּלּוֹת.

אוֹתָן אֲגַלֶּה יְגַלֶּה תְּגַלֶּה נְגַלֶּה יְגַלּוּ תְּגַלּוּ תְּגַלֶּה תְּגַלִּי תְּגַלֶּינָה.

אֲגַלֶּה וכן אֲצַו יְצַו תְּצַו נְצַו. אֲמַן יְמַן. ומלת פֶּן אֲכַלְךָ בַּדָּרֶךְ (כי תשא) אמרו שהיא מזה הבנין ודינו אֲכַלְּךָ כמו שנאמר מן אֲגַלֶּה אֲגַלְּךָ ובא כן בעבור ה"ך להקל. ור' יונה אמר שהוא מנחי העי"ן והראוי אֲכִילְךָ. ומלת אֲרַיָּוךְ דִּמְעָתִי (ישעיה ט"ז ט') באה בהראות למ"ד הפעל שהוא הוא"ו שהוא תמורת הה"א והיו"ד תמורת הוא"ו עי"ן הפעל והנו אֲרַוֶּה אוֹתָךְ. תְּגַלֶּה ובחסרון תְּגַל וכמוהו אַל תְּעַר נַפְשִׁי (תהלים קמ"א ח') וַתְּעַר כַּדָּהּ (חיי שרה) הראוי תְּעָרֶה. וַתְּקַשׁ בְּלִדְתָּהּ (וישלח) תְּקַשֶּׁה. יְצַו יְצַוֶּה. וַיְקַו לְמִשְׁפָּט (ישעיה ה' ז') יְקַוֶּה ובאחה"ע יְגָרֶה מָדוֹן (משלי ט"ו י"ח) יְגַלּוּ תְּהוֹמוֹת יְכַסְיֻמוּ (בשלח) בא שלם על העקר כי היו"ד השנית למ"ד הפעל והיתה המלה ראויה להיות בחולם ובא כמו יְבַהֲלֻמוֹ שִׁיתֵמוֹ והשרק תחת [135] חלם.

בנין פועל הדבק בו שלא נזכר שם פועלו.

גֻּלָּה גֻּלֵּיתִי גֻּלּוּ גֻּלֵּיתֶם גֻּלֵּינוּ גֻּלְּתָה גֻּלֵּית גֻּלֵּיתֶן.

גֻּלָּה ומפעלי האל"ף מְבֻטָּן קוֹרָא לָךְ (ישעיה מ"ח ח') והעתיד אֲקוֹרָא יְקוֹרָא על דרך אֲבוֹרַךְ יְבוֹרַךְ ומלת הוֹרָה גָּבֶר (איוב ג' ג') לולי הרי"ש היה דגוש הִיָּה עִם גֻּלָּה. גֻּלּוּ כֻּסּוּ פָנָיו חֲרוּלִים (משלי כ"ד ל"א) כֻּסּוּ הָרִים (תהלים פ' י"א) כֻּלּוּ תְפִלּוֹת (שם ע"ב כ') כי קמץ חטף ושרק אחדים הם ומלת דֹּחוּ וְלֹא יָכְלוּ קוּם (שם ל"ו י"ג) הוא מזה כי הוא מלרע. ור' יהודה חיוג כתבו מנחי העי"ן כי מצאנו מלעיל.

אוֹתָן אֲגֻלֶּה יְגֻלֶּה תְּגֻלֶּה נְגֻלֶּה יְגֻלּוּ תְּגֻלּוּ תְּגֻלֶּה תְּגֻלִּי תְּגֻלֶּינָה.

אֲגֻלֶּה לא נמצא מזה הבנין העתידים בחסרון הלמ"ד על כן לא יתכן לעשות אֲגוּל יְגוּל תְּגוּל. יְגֻלֶּה ובחֹשֶׁךְ שְׁמוֹ יְכֻסֶּה (קהלת ו' ד') ומֹחַ עַצְמוֹתָיו יְשֻׁקֶּה (איוב כ"א כ"ד) ובאחה"ע יְזוֹרֶה עַל נָוֵהוּ גָפְרִית (שם י"ח ט"ו) והראוי יְזֹרֶה בדגש בפלס יְגֻלֶּה לולי הרי"ש והחלם תחת שורק כמו ומוֹרַק וְשֻׁטַּף בַּמָּיִם (מטות).

בנין הפעיל הנוסף.

הִגְלָה הִגְלֵית הִגְלֵיתִי הִגְלוּ הִגְלִיתֶם הִגְלִינוּ הִגְלְתָה הִגְלִית הִגְלִיתֶן.

הִגְלָה בפלס הִרְעָה. ובאחה"ע הֶחֱלָה הֶחֱלֵיתִי או בחרק וְהִרְצָה. ובאותיות אחה"ע הֶעֱלָה הֶחֱרָה ומפעלי האל"ף הִמְצִיא הֶחֱטִיא והבינוני מַמְצִיא מַחֲטִיא. והצווי הַמְצִיא או בצרי והעתיד אַמְצִיא או בצרי כמו

מבינוני ועבר כי הנה אם הוא מפועל כבד איך יעשה הפעול על כן אין לאלה פועל הכבד.

הבינוני מִתְגַּלֶּה מִתְגַּלִּים מִתְגַּלָּה מִתְגַּלּוֹת. מִתְגַּלֶּה ובא מלת מִתְחָרָה בָּאָרֶץ (ירמיה כ״ב ט״ו) על דרך הזרות ומשפטו מִתְחָרֶה במשקל מִתְגַּלֶּה. ויש [149] אומר שהוא בן ארבע אותיות ושרשו תַּחְרָה מִתְגַּלִּים וְהֵם מִשְׁתַּחֲוִיתֶם (יחזקאל ח׳ ט״ז) מלה מורכבת [150] מן בינוני ועבר מִשְׁתַּחֲוִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם. ופרוש שהיו משתחוים בעת ההיא והשתחוו פעמים רבות.

הצווי הִתְגַּלֵּה הִתְגַּלּוּ הִתְגַּלִּי הִתְגַּלֶּינָה הִתְגַּלֵּה בצרי וכן תמצא בכל צווי נחי הלמ״ד.

המקור הִתְגַּלֵּה או הִתְגַּלּוֹת.

איתן אֶתְגַּלֶּה יִתְגַּלֶּה תִּתְגַּלֶּה נִתְגַּלֶּה יִתְגַּלּוּ תִּתְגַּלּוּ תִּתְגַּלֶּה תִּתְגַּלִּי תִּתְגַּלֶּינָה.

אֶתְגַּלֶּה ובחסרון אֶתְגַּל יִתְגַּל כמו וַיִּתְגַּל בתוך אָהֳלוֹ (נח) תִּתְגַּלֶּה או תִּתְגַּל וכמהו אַל תִּתְחַר בַּמְּרֵעִים (תהלים ל״ז א׳) אַל תִּתְגַּר [151] בָּם מִלְחָמָה (דברים) הראוי תִּתְחָרֶה תִּתְגָּרֶה אַל תִּתְחַר בַּמְּרֵעִים יש אומר שהוא משרש תָּחַר והוא מבנין הקל ויותר נכון להיותו מזה על משקל אַל תִּתְגַּר בָּם יִתְגַּלּוּ ומלת וַיִּשְׁתַּחֲווּ שרשו [152] שָׁחָה והוא״ו במקום ה״א כו״ו שָׁלֵו הייתי (איוב ט״ז י״ב) שאמרו ממנו לא שָׁלַוְתִּי (שם ג׳ ט׳) וכאשר בלשון יחיד אמרו וַיִּשְׁתַּחוּ והיה ראוי להיות וַיִּשְׁתַּחֲוֶה כי התי״ו מבנין התפעל כמו וְהָאִישׁ מִשְׁתָּאֵה (חיי שרה) כי משפט אותיות השנים אם יהיה אחד מהם פ״א הפעל יהיה לפני תי״ו התפעל כאשר הודעתיך בשלמים ובעבור שהחליפו הה״א בוא״ו במלת וַיִּשְׁתַּחוּ הניחו הוא״ו הראשון שאינו סימן הרבים כאשר הוא נעלם בלָמָּה תִּתְרָאוּ (מקץ) והנה נראה מלת וַיִּשְׁתַּחוּ בהעלם הוא״ו שהוא סימן לשון רבים על כן הוצרכו להיות המלה מלעיל להפריש בין לשון יחיד לרבים. נשלמו נחי הלמ״ד ה״א על מתכונתם בשלמים חוץ מבנין מרובע ואיננו כי לא נמצא. ופעלי האל״ף מפורשים בינם איש על מכונם. אלו הם חסירי הפ״א ונחי הלמ״ד. והם ארבע בנינים והשאר בנחי הלמ״ד בלי חסרון הפ״א.

נָטָה נָטִיתָ נָטִיתִי נָטוּ נְטִיתֶם נָטִינוּ נָטְתָה נָטִית נְטִיתֶן.

נָטָה ומפעלי האל״ף נָשָׂא נָשָׂאתָ. והבינוני נוֹשֵׂא. והפעול נָשׂוּא. והצווי נְשָׂא נִשְׂאוּ, ושם הפעל מבעלי האל״ף שְׂאֵת או שְׂאֵת. נָטוּ כִּי נָצוּ גַּם נָעוּ (איכה ד׳ ט״ו) ובאה למ״ד הפעל נראית במלת נָטָיוּ רַגְלָי (תהלים ע״ג ב׳) כדרך חָסָיוּ בוֹ (האזינו).

הַדָּם (שמואל ב׳ י״ד י״א) ובחרק אַחַר הִקְצוֹת אֶת הַבַּיִת (תזריע) כַּגְּלוֹתְךָ לְבְגוֹד (ישעיה ל״ג א׳) מקור ודינו כְּהַנְלוֹתְךָ בפלס כְּהַגְלוֹתְךָ [112] ובהעדר הה״א הוטלה תנועתה על כ״ף השמוש ונדגשה לחסרונה הנו״ן והשם ממנו וְלֹא יִטֶּה לָאָרֶץ מִנְלָם (איוב ט״ו כ״ט) ופי׳ לשון תכלית והשלמה. ומשקל מִנְלָם מִכְרָם וְנָתַתִּי מִכְרָם (חקת) ושרשו כָּרָה.

איתן אַגְלֶה יַגְלֶה תַּגְלֶה נַגְלֶה יַגְלוּ תַּגְלוּ תַּגְלֶה תַּגְלִי תַּגְלֶינָה. אַגְלָה ובחסרון אֶגֶל יֶגֶל תֶּגֶל נֶגֶל כלו בסגול. ומצאנו בשני שוואין יַרְדְּ (ישעיה מ״א ב׳) יַפְתְּ (נח) כאשר מצאנו בנין הקל יֵבְךְּ [143] יֵשְׁתְּ [144] ובחרק וַיִּשְׁבְּ מִמֶּנּוּ שֶׁבִי (חקת) וכמהו וַיֶּפֶר אֶת עַמּוֹ מְאֹד (תהלים ק״ה כ״ד) וַיֶּפֶן זָנָב אֶל זָנָב (שופטים ט״ו ד׳) שהוא מן הִפְנָה ובאהע״ר וַיַּעַל וַיַּחַר (איוב י״ט י״א) בפתח ומשפטו וַיֶּעֶל וַיֶּחֶר בסגול כמשפט הפעיל וכן וַיַּהַס כָּלֵב (שלח) הנו וַיַּהֲסֶה על משקל יַגְלֶה וַיַּרְא אוֹתָם אֶת בֶּן הַמֶּלֶךְ (מלכים ב׳ י״א ד׳) הנו וַיַּרְאֶה על משקל יַגְלֶה תַּגְלֶה ומלת וַתַּזְרֵנִי חַיִל לַמִּלְחָמָה (שמואל ב׳ כ״ב מ׳) הנו וַתַּזְרֶה אותי בפלס תַּגְלֶה ושרשו זרה אך נכון להיות שרשו אָזַר [145] ובא חסר אל״ף כמו מַלְּפֵנוּ מִבַּהֲמוֹת הָאָרֶץ (איוב ל״ה י״א) וכן כתבו ר׳ יונה אך ר׳ יהודה לא הודה לדבריו ואומר ששרשו זָרָה כאשר אמרנו.

בנין הפעל הדבק בו שלא נזכר שם פועלו.

הָגְלָה הָגְלֵיתָ הָגְלֵיתִי הָגְלוּ הָגְלֵיתֶם הָגְלֵינוּ הָגְלְתָה הָגְלֵית הָגְלֵיתֶן. הָגְלָה הָגְלֵיתָ או בשרק כי שניהם נכונים ובאותיות הגרון הָחֳלָה כִּי הָחֳלֵיתָ [146].

המקור הָגְלֵה על משקל וְהָפְדֵה [147] לא נִפְדָּתָה או חוּפְשָׁה (קדשים).

איתן אָגְלֶה יָגְלֶה תָּגְלֶה נָגְלֶה יָגְלוּ תָּגְלוּ תָּגְלֶה תָּגְלֶינָה.

אָגְלֶה ובאותיות הגרון אָחֳלֶה יָחֳלֶה. ולא יתכן לאמר זה הבנין בחסרון הלמ״ד כשאר הבנינים.

בנין התפעל ולא נמצא בנין מרובע מנחי למ״ד.

הִתְגַּלָּה הִתְגַּלֵּיתָ הִתְגַּלֵּיתִי הִתְגַּלּוּ הִתְגַּלֵּיתֶם הִתְגַּלֵּינוּ הִתְגַּלְּתָה הִתְגַּלֵּית הִתְגַּלֵּיתֶן.

הִתְגַּלָּה ומפעלי האל״ף הִתְחַטָּא או הִתְחַטֵּא על דרך הִתְפַּקֵּד והִתְפַּקֵּד והבינוני מִתְחַטֵּא והצווי הִתְחַטֵּא והעתידים אֶתְחַטָּא או אֶתְחַטֵּא על דרך שמצאנו אֶתְפַּקֵּד וְאֶתְפַּקֵּד כי כבר הודעתיך כי כל פעלי האל״ף באים על דרך השלמים ובבנין נפעל תכיר כי זה אמת. ולא נמצא מזה פועל כבד, זולת מלת שׁוֹסֵתִי [148] (ישעיה י׳ י״ג) ויותר נכון היותו מורכב

הִטָּה וכן הִכָּה הִזָּה הִדָּה. וְהִזָּה מִן הַדָּם (ויקרא) עַד כי ש״ש הִדָּה וַיַּדּוּ אֶבֶן בִּי (איכה ג׳ נ״ג) יַדּוּ [156] גוֹרָל (יואל ד׳ ג׳) שרשם יָדָה אחר שמצאנו יְדוּ אֵלֶיהָ (ירמיה נ׳ י״ד). ומפעלי האל״ף נאמר הִשִּׂיא הִשֵּׂאתָ הִשֵּׂאתִי הִשִּׂיאוּ הִשֵּׂאתֶם הִשֵּׂאנוּ הִשִּׂיאָה הִשֵּׂאת הִשֵּׂאתֶן. כי רבים לא ידעו דרך זה הבנין על כן הודעתיך דרך העבר. הִטּוּ אֲשֶׁר הִצּוּ עַל מֹשֶׁה וְעַל אַהֲרֹן בַּעֲדַת קֹרַח (פנחס).

הבינוני מַטֶּה מַטִּים מַטָּה מַטּוֹת. מַטֶּה ומפעלי האל״ף הבינוני מַשִּׂיא. והפעול מוּשָּׂא. מַטִּים מִן הַמַּכִּים אֲשֶׁר הִכּוּהוּ אֲרַמִּים (דברי הימים ב׳ כ״ב ו׳) אמרו שהוא שם בלשון זכר מַכֶּה בפלס מַטֶּה ויש אומ׳ שהוא מקובץ מן מַכָּה לשון נקבה כמו חִטָּה חִטִּים.

הפעול מוּטֶּה מוּטִּים מוּטָּה מוּטּוֹת. מוּטֶּה וְשֵׁם הָאִישׁ יִשְׂרְאֵלִי הַמֻּכֶּה (פנחס). מוּכָּה וְשֵׁם הָאִשָּׁה הַמֻּכָּה (שם).

הצווי הַטֵּה הַטּוּ הַטִּי הַטֶּינָה. הַטֵּה הַזֶּה עֲלֵיהֶם מֵי חַטָּאת (בהעלותך) ובחסרון הַךְ נָא אֶת הַגּוֹי (מלכים ב׳ ו׳ י״ח) ומפעלי האל״ף הַשִּׂיא הַשִּׂיאוּ. והעתיד אַשִּׂיא יַשִּׂיא.

המקור הַטֵּה או הַטּוֹת.
איתן אַטֶּה יַטֶּה תַּטֶּה נַטֶּה יַטּוּ תַּטּוּ תַּטֶּה תַּטִּי תַּטֶּינָה.
אַטֵּה ובחסרון אַט יַט וָאַךְ אוֹתְךָ (וארא) וַיַּז מִמֶּנּוּ (צו) יַטֶּה. כֵּן יַזֶּה גוֹיִם רַבִּים (ישעיה נ״ב ט״ו) פירושו פרא פרלר [157]) בלעז.

בנין הפעל הדבק בו.

הֻטֵּה הֻטֵּיתָ הֻטֵּיתִי הֻטּוּ הֻטֵּיתֶם הֻטֵּינוּ הֻטְּתָה הֻטֵּית הֻטֵּיתֶן. הֻטָּה ומפעלי האל״ף הֻשָּׂא הֻשֵּׂאתָ. והעתיד אֻשָּׂא יֻשָּׂא תֻּשָּׂא נֻשָּׂא. ומצאנו מזה השרש מן נֻכָּה פועל שלא נזכר שם פועלו מהדגוש וְהַשְּׂעוֹרָה לֹא נֻכָּתָה (וארא) הנו״ן פ״א הפעל והוא״ו [158]) במקום למ״ד הפעל ומשקלו חֻפָּשָׁה שֻׁדָּדָה. וְהַחִטָּה וְהַכֻּסֶּמֶת לֹא נֻכּוּ (שם) בפלס וְשֻׁפּוּ עצמותיו (איוב ל״ג כ״א) ומבעלי האל״ף אָבָה. והעתיד אוּבֶה יוּבֶה תּוּבֶה נוּבֶה. ובחסרון אוּב יוּב תּוּב נוּב. המקור הֻטּוֹת.

איתן אֻטֶּה יֻטֶּה תֻּטֶּה נֻטֶּה יֻטּוּ תֻּטּוּ תֻּטֶּה תֻּטִּי תֻּטֶּינָה. תֻּטּוּ עַל מֶה תֻכּוּ (ישעיה א׳ ה׳) כי הוא מזה הבנין אבל תֻּכּוּ [159]) לְרַגְלֶךָ (וזאת הברכה) שרשו תָּכָה ויש [160]) אומר כי תי״ו תֻּכּוּ תחת ה״א כמו תִרְגַּלְתִּי לְאֶפְרַיִם (וזאת הברכה) שדינו הִרְגַּלְתִּי. ויש אומר שהוא משרש תָּוֶךְ.

נשלמו חסירי הפ״א ונחי הלמ״ד.

הבינוני נוֹטֶה נוֹטִים נוֹטָה נוֹטוֹת.

הפעול נָטוּי נְטוּיִם נְטוּיָה נְטוּיוֹת.

הצווי נְטֵה נְטוּ נְטִי נְטֶינָה.

המקור נְטוֹת או נָטֹה. בפלם כִּי נָצֹא תֵּצֵא (ירמיה מ"ח ט') ובא אל"ף תֵּצֵא תמורת ה"א והראוי להיות תֵּצֶא בפלם תִּטֶּה ובא הנח תמורת הדגש.

איתן אֶטֶּה יִטֶּה תִּטֶּה נִטֶּה יִטּוּ תִּטּוּ תִּטֶּה תִּטִּי תִּטֶּינָה.

אֶטֶּה ובחסרון אֵט יֵט תֵּט נֵט אַל תֵּט יָמִין וּשְׂמֹאל (משלי ד' כ"ז) או בחרק אִט יִט תִּט נִט וַיִּז מִדָּמָהּ אֶל הַקִּיר (מלכים ב' ט' ל"ג) ומבעלי האל"ף אֶשָּׂא יִשָּׂא תִּשָּׂא נִשָּׂא יִשְׂאוּ תִּשְׂאוּ רפים להקל על הלשון. תִּטֶּינָה וְעָרָיו [153] תִּצֶּינָה (ירמיה ד' ז') וְעָרָיו נִצְּתוּ (שם ב' ט"ו) אמרו בשתי המלות האלה שני פנים בדקדוק האחד שיהיה מחסירי פ"א נו"ן [154] רוצה לומר נָצַת. והאחד שיהיה מגזרת זה הבנין ונהפך הה"א הנחה במלת תִּצֶּינָה תי"ו שרשית במלת נִצְּתוּ והיה ראוי להיות נִצּוּ על משקל נִטּוּ.

בנין נפעל.

נִטָּה נִטֵּיתָ נִטֵּיתִי נִטּוּ נִטֵּיתֶם נִטֵּינוּ נִטְּתָה נִטֵּית נִטֵּיתֶן.

נִטָּה ומפעלי האל"ף נִשָּׂא נִשֵּׂאתָ. והבינוני נִשָּׂא נִשָּׂאִים והעתיד אֶנָּשֵׂא יִנָּשֵׂא. נִטּוּ ומלת נִכְּאוּ מִן הָאָרֶץ (איוב ל' ח') האל"ף נראית והיא תחת ה"א והוא מגזרת תֶּתְנִי אַךְ נְכָאִים (ישעיה ט"ז ז') ובא כמהו בהראות למ"ד הפעל ובחלוף. ופי' נבאו יותר מאנשי הארץ. או הטעם שהם שפלים יותר מהארץ.

הבינוני נִטֶּה נִטִּים נִטָּה נִטּוֹת. נִצִּים וכן שְׁנֵי אֲנָשִׁים עִבְרִים נִצִּים (שמות) וכן גַּלִּים נִצִּים [155] (מלכים ב' י"ט כ"ה) אבל הוא מענין אחר.

הצווי הִנָּטֵה הִנָּטוּ הִנָּטִי הִנָּטֶינָה. הִנָּטֵה ובחסרון הִנָּט.

המקור הִנָּטוֹת או הִנָּטֵה.

איתן אֶנָּטֶה יִנָּטֶה תִּנָּטֶה נִנָּטֶה יִנָּטוּ תִּנָּטוּ תִּנָּטֶה תִּנָּטִי תִּנָּטֶינָה.

אֶנָּטֶה ובחסרון אֶנָּט יִנָּט תִּנָּט נִנָּט. יִנָּטוּ כִּי יִנָּצוּ אֲנָשִׁים (תצא) שרשו נָצָה.

אזכיר מעט מצורך אלה הבנינים דע כי לעולם תמצא המקור בה"א או בוא"ו תי"ו. יש אומר כי הוא"ו למשך והתי"ו במקום ה"א ויותר נכון בעיני להיות התי"ו נוסף והוא"ו מקום ה"א כדרך אותיות אהו"י שיתחלפו ברוב המקומות.

בנין הפעיל.

הִטָּה הִטֵּיתָ הִטֵּיתִי הִטּוּ הִטֵּיתֶם הִטֵּינוּ הִטְּתָה הִטֵּית הִטֵּיתֶן.

אִיתַן אֶוָּרֶה יְוָּרֶה תְּוָּרֶה נְוָּרֶה יְוָּרוּ תְּוָּרוּ תְּוָּרֶה תְּוָּרִי תְּוָּרֶינָה.

אֶוָּרֶה ובחסרון אֶוָּר יְוָּר תְּוָּר נְוָּר. יְוָּרֶה ובא פ"א הפעל נראית במכתב ובמקרא או יָרֹה יְיָרֶה (יתרו) בפלס יְגָלֶה יִבְנֶה אבל החכם ר' יוסף קמחי פירש כי הוא מהתפעל והנו יִתְיָרֶה והוצרך לזה בעבור כי מנפעל שבא הפעל שלו [167] לא יבא כי אם וא"ו באיתן והיא נראית.

בנין הפעיל.

הוֹרָה הוֹרֵיתָ הוֹרֵיתִי הוֹרוּ הוֹרִיתֶם הוֹרִינוּ הוֹרְתָה הוֹרִית הוֹרִיתֶן.

הוֹרָה וכן הוֹגָה אֲשֶׁר הוֹגָה ה' (איכה א' י"ב) אבל כִּי ה' הוֹגָהּ (שם ה') הה"א לנקבה הנסתרת ופרושו אשר הוגה אותה. והקבוץ לנקבה וְשַׂמְתִּיהָ בְּיַד מוֹגַיִךְ (ישעיה נ"א כ"ג) ומפעלי האל"ף הוֹצִיא הוֹצֵאתָ. הוֹרוּ ומפעלי האל"ף הוֹצִיאוּ והבינוני מוציא או בצרי כמו מוֹצֵא רוּחַ מֵאוֹצְרוֹתָיו (תהלים קל"ה ז') הבינוני מוֹרֶה מוֹרָה מוֹרִים מוֹרוֹת. מוֹרֶה ומלת לֹא יִכָּנֵף עוד מוֹרֶיךָ (ישעיה ל' כ') ר' יונה אמר שהוא מן יוֹרֶה וּמַלְקוֹשׁ והיו"ד איננה קבוץ אבל היא נוספת כאשר נוספת בִּירְעָה מִקְנֶיךָ [168] בַּיּוֹם הַהוּא כַּר נִרְחָב (שם ל' כ"ג) ויש אומר שהוא מן הוֹרוֹנִי [169] וַאֲנִי אַחֲרִישׁ (איוב ו' כ"ד) ומזה השרש וְהַאֲכַלְתִּי אֶת מוֹנַיִךְ אֶת בְּשָׂרָם (ישעיה מ"ט כ"ו).

הפעול מוּרֶה מוּרִים מוּרָה מוּרוֹת.

הצווי הוֹרֵה הוֹרוּ הוֹרִי הוֹרֶינָה. הוֹרֵה ובחסרון היו"ד מן הורו ומפעלי האל"ף הוֹצִיא הוֹצִיאוּ הוֹצִיאִי הוֹצִיאֶנָה או בצרי הוֹצֵא הוֹצֵאנָה.

המקור הוֹרוֹת אמר ר' יהודה כי איננו רחוק להיות מזה הבנין הוֹרוֹ והוגו (ישעיה נ"ט י"ג) ור' אברהם אבן עזרא כתב כי שרשו הָרָה מגזרת עַל בִּרְכוֹת הוֹרַי (ויחי) וַתַּהַר אֶת מִרְיָם (דברי הימים א' ד' י"ז) והוא על משקל הוגו והוא"ו שב אל העקר. ויש אומר שראוי להיות על משקל בָּנֹה בָּנִיתִי בֵּית זְבוּל לָךְ (מלכים א' ח' י"ג) ובא החלם תחת הקמץ.

אִיתַן אוֹרֶה יוֹרֶה תּוֹרֶה נוֹרֶה יוֹרוּ תּוֹרוּ תּוֹרֶה תּוֹרִי תּוֹרֶינָה.

אוֹרֶה בפלס אוֹדֶה אֶת ה' (ויצא) ופעמים תבא ה"א הבנין נראית וּמִשִּׁירִי אֲהוֹדֶנּוּ (תהלים כ"ח ז') עַל כֵּן יְהוֹדוּךָ עַמִּים (שם מ"ה י"ח) יְהוֹדֶה לַתְּפִלָּה (נחמיה י"א י"ז) ובחסרון אוֹר יוֹר תּוֹר נוֹר. תּוֹרוּ בפלס תוֹגוּ תּוֹרוּ ובא שלם על העקר עַד אָנָה תּוֹגְיוּן נַפְשִׁי וּתְדַכְּאוּנַנִי בְמִלִּים (איוב י"ט ב') והנו"ן רפה.

בנין הפעל הדבק בו.

הוּרָה הוּרֵיתָ הוּרֵיתִי הוּרוּ הוּרִיתֶם הוּרִינוּ הוּרְתָה הוּרִית הוּרִיתֶן.

ואלו הם נחי הקצוות והם ארבע בנינים.

יָרָה יָרִיתָ יָרִיתִי יָרוּ יְרִיתֶם יָרִינוּ יָרְתָה יָרִית יְרִיתֶן.
יָרָה ומנחי הלמ״ד לפעלי האל״ף יָצָא יָצָאתָ ולגזרת פעל אל״ף יָרֵא יָרֵאתָ ויתכן להיות גְּמוּל יָדוֹ הָדָה (ישעיה י״א ח׳) [161] הה״א תחת יו״ד וכן נאמר הָגָה בְּרוּחוֹ הַקָּשָׁה (שם כ״ז ח׳) כי הה״א תחת יו״ד. ואחרים אמרו כי שני ההאי״ן שרשיות. וכן יָגָה יָעָה יָפָה. יָרִית וכן מה יָפִית (שיר השירים ז׳ ז׳) ומלת יָפְיָפִיתָ מִבְּנֵי אָדָם (תהלים מ״ה ג׳) כי שרשו יָפָה ובא כפול כמו אֲדַמְדָּם מְחַרְחַר והיו״ד והפ״א והיו״ד שרש. היו״ד התיכונה במקום ה״א למ״ד הפעל והפ״א והיו״ד נכפלו בו.

הבינוני יוֹרֶה יוֹרִים יוֹרָה יוֹרוֹת יוֹרָה והביא ר׳ יהודה בענין זה הָעִיר הַיּוֹנָה (צפניה ג׳ א׳) על דמיון יוֹנָה [162] פּוֹתָה (הושע ז׳ י״א) ואפשר שתהיה פועלת. ושם כמו כן מזה הענין יִהְיֶה מָנוֹן [163] (משלי כ״ט כ״א) ור׳ יונה אמר שהוא מענין וְלִנִינִי וּלְנֶכְדִּי (ויירא).

הפעול יָרוּי יְרוּיִם יְרוּיָה יְרוּיוֹת.

הצווי יְרֵה יְרוּ יְרִי יְרֶינָה. יְרֵה מן פעלי האל״ף יְרָא יְרְאוּ כמו יְרְאוּ אֶת ה׳ קְדֹשָׁיו (תהלים ל״ד י׳) ומן יָצָא צֵא צְאוּ.

המקור יְרוֹת ועם בְּכִלָּם לִירוֹת כְּמוֹ אוֹפֶל (תהלים י״א ב׳) ובא אל״ף תחת ה״א למ״ד הפעל לִירוֹא בַחִצִּים וּבָאֲבָנִים גדולות (דברי הימים ב׳ כ״ו ט״ו)

אוֹתָן אִירֶה יִירֶה תִּירֶה נִירֶה יִירוּ תִּירוּ תִּירֶה תִּירִי תִּירֶינָה.
אִירֶה ובחסרון אִיר יִיר תִּיר נִיר וכמהו וַיִּיף [164] בְּגָדְלוֹ (יחזקאל ל״א ז׳) הראוי וַיִּיפֶה בפלס יִירֶה. נִירֶה וַנִּירָם אָבַד חֶשְׁבּוֹן (חקת). הנפרד וַנִּירֶה אוֹתָם בפלס נִינָם יָחַד (תהלים ע״ד ח׳) והנפרד נִינֶה אוֹתָם ושרשו יָנָה [165] נִינֵם נִירֵם בצרי. אעפ שמלת לא תונו (בהר) מן הכבד וזה מן הקל, ור׳ אברהם אבן עזרא [166] כתב כי נינם חסר וא״ו ולא הזכיר מי אמרו.

בנין נפעל הדבק בו.

נוֹרָה נוֹרֵיתָ נוֹרֵיתִי נוֹרוּ נוֹרֵיתֶם נוֹרֵינוּ נוֹרְתָה נוֹרֵית נוֹרֵיתֶן. נוֹרָה וכן מן יָגָה נאמר נוגה בקמץ ומפעלי האל״ף גם כן נוֹרָא.

הבינוני נוֹרֶה נוֹרִים נוֹרָה נוֹרוֹת. נוֹרֶה ובהסמך המלה נוֹרֵי בפלס נוּגֵי מִמּוֹעֵד (צפניה ג׳ י״ח) ובמוכרת נוּגִים ולנקבות נוּגוֹת בְּתוּלוֹתֶיהָ נוגות (איכה א׳ ד׳) ומפעלי האל״ף נוֹרָא כמו העבר. וידוע הוא כי יָרֵא הוא מקבל היראה ונורא הוא הנותן היראה. על כן האדם הוא הירא והשם יתברך הוא הנורא שנותן היראה.

הצווי הִוָּרֵה הִוָּרוּ הִוָּרִי הִוָּרֶינָה. המקור הִוָּרוֹת או הִוָּרֵה.

המקור תּוֹם ומלת בְּהִלּוֹ נֵרוֹ עֲלֵי רֹאשִׁי (איוב כ"ט ג') מקור מן הקל. ובתשלומו הִלְלוֹ בפלם וּבְפִתְחוֹ עָמְדוּ כָל הָעָם (זכריה) או החרק במקום הקמץ. וכמוהו מִיּוֹם [174]) נִפְלוֹ (שמואל א' כ"ט ג') הנו"ן בחרק ודינו להקמץ. וְשֹׁרֶשׁ רְתָמִים לַחְמָם (איוב ל' ד') מקור שלם בפלם לִשְׁכַּב אֶת בַּת יַעֲקֹב (וישלח) ונפתח הלמ"ד בעבור החי"ת והוא תחת חרק מגזרת חַמּוֹתִי רָאִיתִי אוּר (ישעיה מ"ד ט"ז) וכמהו אֵין גַּחֶלֶת לַחְמָם. (שם מ"ז י"ז).

אִיתֹּם אָתוֹם יָתוֹם תָּתוֹם נָתוֹם יָתוֹמוּ תָּתֹמּוּ תָּתֹם תָּתֹמִּי תְּתֻמֶּינָה.

אָתוֹם או בשרק וברוב המקומות פעלי הכפל ונחי העי"ן שוים. יָתוֹם בפלם יָחוֹן וְנַעַר לֹא יָחוֹן (כי תבא) ובא בשרק תחת חלם יָרוֹן וְשָׂמֵחַ (משלי כ"ט ו') והנו יָרוֹן בחלם כי שרשו רָנַן וכן יָשׁוּד צָהֳרָיִם (תהלים צ"א ו'). וכמהו לקצת דעת המדקדקים לֹא יִכְהֶה וְלֹא יָרוּץ (ישעיה מ"ב ד') והראוי בחלם כי הוא מגזרת כִּי רִצַּץ עָזַב דַּלִּים (איוב כ' י"ט). ור' יונה אמר כי שרשו רָוַץ בפלם יָקוּם יָשׁוּב והם שני ענינים בשרש אחד וכן וְכִי יָמוּךְ אָחִיךָ (בהר) לדעת קצת המדקדקים שהוא כמו יָמוּךְ בחלם כמו יָרוֹן שזכרנו. אבל ר' יונה שם אותו מנחי העי"ן בעבור שמצא וּמָךְ אָחִיךָ (בהר) קמוץ.

בנין נפעל הדבק בו.

נָתַם נְתַמּוֹתָ נְתַמּוֹתִי נָתַמּוּ נְתַמּוֹתֶם נְתַמּוֹנוּ נָתַמָּה נְתַמּוֹת נְתַמּוֹתֶן.

נָתַם או נָתֵם ומצאנו אותו בחרק כמו נִחַל [175]) (יחזקאל כ"ה ג') נִחַת וְנִחֲלוּ מְקַדְשֵׁיהֶם (יחזקאל ז' כ"ד) וּמִפְּנֵי שְׁמִי נִחַת הוּא (מלאכי ב' ה') או בחלם בעבור שנמצא נָגוֹזּוּ וְעָבָר (נחום א' י"ב). וְנָגֹלּוּ כַסֵּפֶר הַשָּׁמָיִם (ישעיה ל"ד ד') היחיד מהם יָגוֹז יָגוֹל [176]). או נָתֵם בפלם וְנָמֵס בְּתוֹךְ מֵעָי (תהלים כ"ב ט"ו). הֲנָקֵל לֶכְתּוֹ (מלכים א' ט"ז ל"א). והתאר בפלם זה וְלֵב נָמֵס (נחום ב' י"א) נָקֵל מִהְיוֹתְךָ (ישעיה מ"ט ו') ובא על משפטו וְהֵם הַשֶּׁמֶשׁ וְנָמָס (בשלח). וְרֵיחוֹ לֹא נָמָר (ירמיה מ"ח י"א) נְתַמּוֹנוּ וכן שָׁדוֹד נְשַׁדֻּנוּ [177]) (מיכה ב' ד') אמרו כי בא השרק תחת חלם בפלם נְתַמּוֹנוּ. אבל ר' יהודה אמר בו טעם אחר בעבור שבא בשרק ואמר כי ענינו נָשַׁדּוּ מִמֶּנּוּ. ויהיה לשעבר לרבים נסתרים ובא כן בָּנַי יְצָאֻנִי (ירמיה י' כ') שענינו יָצְאוּ מִמֶּנִּי.

הבינוני נָתָם נְתַמִּים נְתַמָּה נְתַמּוֹת. נָתָם בקמץ להבדיל בינו לבין העבר או בצרי נָקֵל נָמֵס. והתאר מזה הבנין נָמֵס בְּתוֹךְ מֵעָי (תהלים כ"ב ט"ו) וְנָקֵל זֹאת (מלכים ב' ג' י"ח) בצרי. ונאמר נָקַל נְקַלִּים נְקַלָּה נְקַלּוֹת וַיְרַפּוּ [178]) אֶת שֶׁבֶר עַמִּי עַל נְקַלָּה (ירמיה ו' י"ד) ולנקבה בזה הדרך נָסַבָּה אֵלַי (יחזקאל מ"א ז') וּבָאוּ מוּקָלִים וְרָחֲבָה וְנָסְבָה (שם מ"א ז') וְנָבְקָה רוּחַ מִצְרַיִם (ישעיה י"ט ג')

הוֹרָה ומפעלי האל"ף הוֹצָא הוּצֵאתָ. והעתיד אוֹצָא יוֹצָא תּוֹצָא נוֹצָא. המקור הוֹרָה.

אוֹתָן אוֹרֶה יוֹרֶה תּוֹרֶה תּוֹרֶה נוֹרֶה יוֹרוּ תּוֹרוּ תּוֹרֶה תּוֹרִי תּוֹרֶינָה. ונוכל לעשות מזאת הגזרה פעל הדגוש מן יָגָה יָגֶה יָגִיתָ שנמצא וַיַּגֶּה בְּנֵי אִישׁ (איכה ג׳ ל"ב) הנו וַיְיַגֶּה בפלס יְגַלֶּה ובא בדרך וַיְבַשֵּׁהוּ שזכרנו למעלה במקומו. וכן נוכל לעשות מן יָדָה יָדֶה יָדִיתָ לפי שנמצא לְיַדּוֹת אֶת קַרְנוֹת הַגּוֹיִם (זכריה ב׳ ד׳) וַיַּדּוּ אֶבֶן בִּי (איכה ג׳ נ"ג) הנו וַיְיַדּוּ וכן יַדּוּ[170] גוֹרָל (עובדי׳ י"א) לדעת רבים אבל ר׳ יהודה חיוג אמר כי שרשו יָדַד[171] בפלס רַבּוּ מִשַּׂעֲרוֹת רֹאשִׁי (תהלים ס"ט ה׳) רַכּוּ דְבָרָיו מִשֶּׁמֶן (שם נ"ה כ"ב).

נשלמו נחי הקצוות.

ואלו הם פעלי הכפל והם ארבעה בנינים.

ודע כי נחי העי"ן קמוץ העבר ופעלי הכפל פתוח העבר.

בנין הקל.

תַּם תַּמּוֹתָ תַּמּוֹתִי תַּמּוּ תַּמּוֹתֶם תַּמּוֹנוּ תַּמָּה תַּמּוֹת תַּמּוֹתֶן.

תַּם וכן חַת רַךְ גַּד מן יָגוּד וממנו הפעול גוּד. יַעַן רַךְ לְבָבְךָ (מלכים ב׳ כ"ב י"ט) וְחַם הַשֶּׁמֶשׁ וְנָמָס[172] (בשלח) עקרו חָמַם. לֹא קַבֹּה אֵל (בלק) הה"א במקום וא"ו ומשפטו קְבָבוֹ בפלס זְכָרוֹ שְׁמָרוֹ. תַּמּוֹתִי וְאָרוֹתִי אֶת בִּרְכוֹתֵיכֶם (מלאכי ב׳ ב׳) עקרו להדגש הרי"ש בפלס סַבּוֹתִי הֵן קַלּוֹתִי (איוב מ׳ ד׳) תַּמָּה ובאחה"ע וְעַצְמִי חָרָה מִנִּי חֹרֶב (שם ל׳ ל׳) וְחָרָה[173] נְחֻשְׁתָּהּ (יחזקאל כ"ד י"א) ראוי הרי"ש להדגש בעבור אות הכפל ועל השלם חָרְרָה בפלס פָּקְדָה.

הבינוני תַּם תַּמִּים תַּמָּה תַּמּוֹת ואין בזה הבנין פעול כי הוא מן הפעלים העומדים.

הצווי תּוֹם תּוֹמוּ תּוֹמִי תְּמֶינָה. תּוֹם ובאחה"ע אוֹרוּ מֵרוֹז (שופטים ה׳ כ"ג) עקר הרי"ש להדגש כמו סֹבּוּ צִיּוֹן (תהלים מ"ח י"ג) או בקמץ חטף כמו רָנּוּ שָׁמַיִם (ישעיה מ"ד כ"ג) רָנִּי וְשִׂמְחִי (זכריה ב׳ י"ד) סָלּוּהָ כמו עֲרֵמִים (ירמיה נ׳ כ"ו) ואין שבא עם הקמץ בעבור הדגש. לְכָה אָרָה לִּי אֶת הָעָם הַזֶּה וְקָבָה (בלק) שניהם צווי ובאו שלא כמנהג חסירי אות הכפל והנם אָרְרָה קָבְבָה בפלס זָכְרָה שָׁמְרָה בתוספת ה"א ובלא תוספת אוֹר קוֹב בפלס סוֹב. ובתוספת אָרָה סָבָּה בחטף. ומפני שאין הרי"ש ראויה להדגש הרחיבו תנועת האל"ף והושבה לקמץ רחב תחת קמץ חטף. ועל השלם אָרְרָה קָבְבָה כאשר זכרנו ואעפ שבי"ת קָבָה אינה גרונית הרחיבו הקמץ כשהפילו הדגש.

בִשְׂפָתֶיךָ (משלי כ"ד כ"ח) כי היו"ד תחת הוי"ו והנו וְהַפִּתּוּתָ בפלס הַסִּבּוֹתָ אֶת לִבָּם (מלכים א' י"ח ל"ז) וענינו מן פְּתוּת אוֹתָהּ פִּתִּים (ויקרא) אבל ר' משה קמחי ע"ה אמר ששרשו פָּתָה והוא זר בדקדוק ואמר כי הה"א ה"א התמיהה ואב פתית והוא מהבנין הדגוש מנחי הלמ"ד. אבל דרך ענין הפסוק אמר כי הוא עבר תחת העתיד ואב תפתה אותו בשפתיך.

הִתַּמּוֹתִי וְהַחְתַּתִּי אֶת עֵילָם (ירמיה מ"ט ל"ז) בא על דרך הזרות בעבור כי כבד על הלשון לחבר שלשה תאוי"ן כאחת על כן באה דגושה להביא התי"ו שהיא למ"ד הפעל ומשפטו וְהַחְתַתְּתִּי בשלש תוי"ן הראשונה עי"ן הפעל השניה למ"ד הפעל השלישית למדבר בעדו ונפתח הה"א מפני החי"ת שהיא מאותיות הגרון כדרך וְהַאֲבַדְתִּי והראוי בחרק כדרך הִשְׁלַכְתִּי הִזְכַּרְתִּי. הִתַּמָּה בפלס וְהַמַּשְׂאֵת הֶחְלָה (שופטים כ' מ').

הבינוני מֵתֵם מְתִמִּים מְתִמָּה מְתִמּוֹת. מֵתֵם בפלס הִנֵּה אָנֹכִי [181] מֵסֵב אֶת כְּלֵי הַמִּלְחָמָה (ירמיה כ"א ד').

הפעול מְתַם מְתַמִּים מְתַמָּה מְתַמּוֹת. מְתַמִּים דע כי בכמה הללים[182] מצאתי מנוקד כֻּלָּנוּ מְסוּבִּין [183] ויחשבו כי כמהו לא יהיה כי אם מנחי הלמ"ד על כן אומר כי הנכון לאמר מוּסַבִּין עִם מְתַמִּים.

הצווי הָתֵם הָתֵמּוּ הָתֵמִּי הָתְמֶּנָה. הָתֵם או הַתֵּם בדגש וכן המקור. הָתֵמּוּ פְּנוּ אֵלַי וְהָשַׁמּוּ (איוב כ"א ד') אין השי"ן דגושה ההא תקרא בקמץ חטף רחב תחת צרי והנו הָשַׁמּוּ בפלס הָתֵמּוּ ובאחהע"ר הָבֵרוּ הַחִצִּים (ירמיה נ"א י"א) כי הרי"ש אינה מקבלת דגשות לעולם.

המקור הָתֵם או הָתַם בפתח או בחלם לְזָרוֹת וְלוּא (וְלֹא) לְהָבַר (שם ד' י"א).

אוֹתָן אָתֵם יָתֵם תָּתֵם נָתֵם יָתֵמּוּ תָּתֵמּוּ תָּתֵם תָּתֵמִּי תְּתֵמֶּנָה.

אָתֵם או אַתֵּם בדגש תַּתֵּם נַתֵּם וְאִם בֶּצַע כִּי תַתֵּם דְּרָכֶיךָ (איוב כ"ב ג') וַיַּסֵּב אֱלֹ' אֶת הָעָם (בשלח) בּוֹ (משפטים). וכן וְיַתֵּם אֶת הַכֶּסֶף (מלכים ב' כ"ב ד') נַתֵּם וַנַּשִּׁים [185] עַד נֹפַח (חקת) יש אומר כי שרשו יָשַׁם והדגש לחסרון פ"א הפעל. ויש אומר שהוא מזה הבנין והחרק תחת קמץ קטן. והראוי וַנַּשֵּׁם כמו וַיַּסֵּב אֱלֹ' (בשלח) וְאִם בֶּצַע כִּי תַתֵּם דְּרָכֶיךָ (איוב כ"ב ג'). ויש אומר כי הדגשות מקום אל"ף כאל"ף מַלְּפֵנוּ מִבַּהֲמוֹת אָרֶץ (איוב ל"ה י"א) והוא מגזרת תֶּאְשַׁם שׁוֹמְרוֹן (הושע י"ד א'). תָּתֵם כִּי תֵחֵל לִזְנוֹת (אמור). אמרו שהוא מגזרת תְּחִלָּה. אך ר' אברהם אבן עזרא ז"ל כתב שהוא מגזרת חִלּוּל והוא מבנין זה והמלה זרה כמו לֹא יַחֵל דְּבָרוֹ (מטות) ואולי בא כן בעבור שלא יתערב עם טעם תחלה בעבור היותו קמץ קטן.

וְנָבְלָה שָּׁם שְׂפָתָם (נח). ובא כן נָקְטָה נַפְשִׁי בְּחַיָּי (איוב י׳ א׳). והנם נָסַבָּה נָבֵקָּה נָבֵלָּה נָקֵטָּה. ויש לומר בפלס[179] שפיאיה״ם נו״ן בפלס נָפְלָה.

הצווי הָתֹם הָתַמּוּ הָתַמִּי הָתַמֶּינָה. הָתֹם או הָתַם בפתח. הָתַמּוּ מלעיל ומנחי הלמ״ד מלרע. המקור הָתֹם.

אִיתֹּן אֶתֹּם יִתֹּם תִּתֹּם נִתֹּם יִתַּמּוּ תִתַּמּוּ תִּתֹּם תִּתַּמִּי תִּתַּמֶּינָה.

אֶתֹּם או בפתח אֶתַּם יִתַּם בדגש. או אֵתַם ברפה. ובא תִּתֹּם חֶלְאָתָהּ (יחזקאל כ״ד י״א) בשרק תחת החלם. אֶתַּם יִתַּם כמו לֹא יִסַּבּוּ בְּלֶכְתָּם (שם א׳ ט׳) כָּל אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה יִדַּמּוּ (ירמיה מ״ט כ״ו) יִקַּלּוּ רוֹדְפֵיכֶם (ישעיה ל׳ ט״ז) וָאֵקַל בְּעֵינֶיהָ וַתֵּקַל גְּבִרְתָּהּ (לך לך). משפט הקו״ף להדגש להבלעת הנו״ן נפעל. אֶקַּל תִּקַּל בפלס וּלְשׁוֹנוֹ תִּמַּק בפיהם (זכריה י״ד י״ב). ועל השלם אֶקָּלֵל אֶפָּקֵד יִפָּקֵד. יִתַּם. אַל יֵרַךְ לְבַבְכֶם (שופטים) בדגש תמורת הנח. יִתַּמּוּ יִקַּלּוּ רוֹדְפֵיכֶם (ישעיה ל׳ ט״ז) משפט הקו״ף להדגש בעבור נו״ן נפעל וכן וְיִשַּׁחוּ כָּל בְּנוֹת הַשִּׁיר (קהלת י״ב ד׳) משפט החי״ת להדגש ועל השלם יִשַּׁחֲרוּ בפלס יִפָּקְדוּ. אך וּבְרֶגַע שְׁאוֹל יֵחָתּוּ (איוב כ״א י״ב). יש אומר כי שרשו נָחַת[180] והדגש נוסף כדגש בְּיִשְׂרָאֵל חָדֵלּוּ (שופטים ה׳ ז׳) ופי׳ יחתו ירדו ורצו לומר ברגע ירדו לשאול בלא תחלואים וענויים. ואמר ר׳ יונה במלת וַיִּדֹּם אַהֲרֹן (שמיני) יִדְּמוּ לְמוֹ עֲצָתִי (איוב כ״ט כ״א). וַיִּתְּמוּ יְמֵי בְכִי אֵבֶל מֹשֶׁה (וזאת הברכה) שהם מהפעל קל ודגשות פ״א הפעל מוכיח ועקרם להיות יִדְמוֹם בפלס יִפְקוֹד יִדְמְמוּ תִּדְמְמוּ בפלס יִשְׁמְרוּ תִּשְׁמְרוּ. וכן אמר במלת וְנִדְּמָה שָּׁם (ירמיה ח׳ י״ד) כי דגשות הדל״ת להבלעת הכפל ועקרו וְנִדְמְמָה בפלס נִפְקְדָה והוא מן הקל והוא עתיד והה״א נוספת. אבל ר׳ יהודה אמ׳ כי כלם מנפעל ובין ותדע. תִּתַּמֶּינָה וכמהו וְעֵינָיו תִּמַּקְנָה בחוריהם (זכריה י״ד י״ב) הקו״ף עומד במקום שנים ברפה כי דגשות המ״ם להתבלע נו״ן נפעל ועקרו תִּמָּקַקְנָה בפלס תִּשָּׁבַרְנָה.

בנין הפעיל.

הֵתַם הֲתִמּוֹתִי הֲתִמּוֹתָ הֵתַמּוּ הֲתִימוֹתֶם הֲתִמּוֹנוּ הֵתַמָּה הֲתִימוֹת הֲתִימוֹתֶן.

הֵתַם או הֵתֵם הֵחֵל הֵנֵף (פנחס) הֲתִמּוֹתָ ובאחהע״ר הַחִתּוֹתָ כְּיוֹם מִדְיָן (ישעיה ט׳ ד׳) הַחִלֹּתִי תֵּת לְפָנֶיךָ (דברים) ודע כי אף בשמות ובמלות לעולם ה״א התמיה בבאה על אותיות אחהע״ר לעולם לא תבא בסבא ופתח כמו הַאֹם תַּמְנוּ לִגְוֹעַ (חקת) הַעַל אֵלֶּה (ירמיה ט׳ ח׳) הַאַתָּה הָאִישׁ (שופטים י״ג י״א). כל אלה ההי״ן לתמיה ואמר ר׳ יהודה במלת וַהֲפִתִּיתָ

הבינוני בּוֹרֵא בּוֹרְאִים בּוֹרְאָה בּוֹרְאוֹת.

הפעול בָּרוּא בְּרוּאִים בְּרוּאָה בְּרוּאוֹת.

הצווי בְּרָא בִּרְאוּ בִּרְאִי בְּרֶאנָה. המקור בָּרוֹא.

איתן אֶבְרָא יִבְרָא תִּבְרָא נִבְרָא יִבְרְאוּ תִּבְרְאוּ תִּבְרָא תִּבְרְאִי תִּבְרֶאנָה.

בנין נפעל.

נִבְרָא נִבְרֵאתָ נִבְרֵאתִי נִבְרְאוּ נִבְרֵאתֶם נִבְרֵאנוּ נִבְרְאָה נִבְרֵאת נִבְרֵאתֶן.

הבינוני נִבְרָא נִבְרָאִים נִבְרָאָה נִבְרָאוֹת.

הצווי הִבָּרֵא הִבָּרְאוּ הִבָּרְאִי הִבָּרֶאנָה. המקור הִבָּרֵא.

איתן אֶבָּרֵא יִבָּרֵא תִּבָּרֵא נִבָּרֵא יִבָּרְאוּ תִּבָּרְאוּ תִּבָּרֵא תִּבָּרְאִי תִּבָּרֶאנָה.

נשלמו נחי הלמ״ד אל״ף.

אלה הם שע״ן הפעל שלהם נחה ולמדיה״ם נחה נכתבת.

בָּא בָּאתָ בָּאתִי בָּאוּ בָּאתֶם בָּאנוּ בָּאָה בָּאת בָּאתֶן. בָּא וכן קָא קָאתָ וממנו הפעול קוּא קוּאִים קוּאָה קוּאוֹת. וכן שָׂא שָׂאתָ מן בְּשׂוֹא גַלָּיו (תהלים פ״ט י׳). ואמר אבן גנאח כי הוא חסר פ״א הפעל והראוי נְשׂוֹא עִם נָתָן זֶרַע (וישב). בָּאָה מלעיל כמו וְרָחֵל בָּאָה. ומהבינוני מלרע בָּאָה עִם הַצֹּאן.

הבינוני בָּא בָּאִים בָּאָה בָּאוֹת.

הצווי בֹּא בֹּאוּ בֹּאִי בֹּאנָה. המקור בּוֹא.

איתן אָבֹא יָבֹא תָּבֹא נָבֹא יָבֹאוּ תָּבֹאוּ תָּבֹא תָּבֹאִי תָּבֹאנָה.

בנין הפעיל.

הֵבִיא הֵבִיאוֹתָ הֲבִיאוֹתִי הֵבִיאוּ הֲבִיאוֹתֶם הֲבִיאוֹנוּ הֵבִיאָה הֲבִיאוֹת הֲבִיאוֹתֶן. הֵבִיא וכן הֵקִיא הֵנִיא אָבִיהָ אוֹתָהּ (מטות) הֲבִיאוֹתָ או הֵבֵאתָ הֵבֵאתִי, כמו וַהֲבֵאתֶם אֶת עוֹמֶר (אמור) הִנֵּה הֵבֵאתִי אֶת רֵאשִׁית פְּרִי הָאֲדָמָה (תבא).

הבינוני מֵבִיא מְבִיאִים מְבִיאָה מְבִיאוֹת וכן מֵקִיא מֵנִיא.

הפעול מוּבָא מוּבָאִים מוּבָאָה מוּבָאוֹת.

הצווי הָבֵא או בחרק הָבִיאוּ הָבִיאִי הָבֵאנָה. המקור הָבִיא או בצרי.

איתן אָבִיא או בצרי יָבִיא תָּבִיא נָבִיא יָבִיאוּ תָּבִיאוּ תָּבִיא תָּבִיאִי תָּבֵאנָה או תְּבִיאֶנָה כמו יָדָיו תְּבִיאֶנָה (צו).

בנין הפעל.

הוּבָא הוּבָאתָ הוּבָאתִי הוּבְאוּ הוּבְאוּ בֵּית יוֹסֵף (מקץ) הוּבָאתֶם הוּבָאנוּ הוּבָאָה הוּבָאת הוּבָאתֶן. המקור הוּבָא.

בִּנְיָן הָפְעַל.

הֻתַּם הֻתַּמּוֹתָ הֻתַּמּוֹתִי הֻתַּמּוּ הֻתַּמּוֹתֶם הֻתַּמּוֹנוּ הֻתַּמָּה הֻתַּמּוֹת הֻתַּמּוֹתֶן.
הֻתַּמּוּ. וְהֻמְּכוּ כַּכֹּל יְקֻפְּצוּן (איוב כ"ד כ"ד) הנו הֻמַּכּוּ. ויש אומר [186]
ששרשו נָמַךְ.

איתן אֻתַּם יֻתַּם תֻּתַּם נֻתַּם יֻתַּמּוּ תֻּתַּמּוּ תֻּתַּם תֻּתַּמִּי תֻּתַּמֶּינָה.
יֻתַּם בפלס עַל כַּמּוֹן יוּסָּב [187] (ישעיה כ"ח כ"ז) וּשְׁאִיָּה יֻכַּת שָׁעַר (שם כ"ד י"ב)
או ברפה כמו לֶחֶם יוּדָק (שם כ"ח כ"ח).

נשלמו פעלי הכפל.

ואלה הם אשר למ״ד הפעל שלהם אל״ף נחה נכתבת.

קָרָא קָרָאתָ קָרָאתִי קָרְאוּ קְרָאתֶם קָרָאנוּ קָרְאָה קָרָאת קְרָאתֶן.
קָרָא וכן נָשָׂא פָּלָא רָפָא רָצָא.

הבינוני קוֹרֵא קוֹרְאִים קוֹרְאָה קוֹרְאוֹת. קוֹרְאִים [188] אֶל ה׳
(תהלים צ"ט ו׳) נקרא כבעלי הה"א וכן המקור לְבִלְתִּי קְרֹאת לָנוּ (שופטים ח׳ א׳)
ובא כמהו חוֹטְאִים [189] לַה׳ (שמואל א׳ י"ד ל"ג).

הפעול קָרוּא קְרוּאִים קְרוּאָה קְרוּאוֹת.

הצווי קְרָא קִרְאוּ קִרְאִי קְרֶאנָה [190]. המקור קָרוֹא.

איתן אֶקְרָא יִקְרָא תִּקְרָא נִקְרָא יִקְרְאוּ תִּקְרְאוּ תִּקְרָא תִּקְרְאִי
תִּקְרֶאנָה.

בִּנְיָן נִפְעַל הדבק בו.

נִקְרָא נִקְרֵאתָ נִקְרֵאתִי נִקְרְאוּ נִקְרָאתֶם נִקְרָאנוּ נִקְרְאָה נִקְרֵאת
נִקְרָאתֶן.

הבינוני נִקְרָא נִקְרָאִים נִקְרָאָה נִקְרָאוֹת.

הצווי הִקָּרֵא הִקָּרְאוּ הִקָּרְאִי הִקָּרֶאנָה. המקור הִקָּרֵא.

איתן אֶקָּרֵא יִקָּרֵא תִּקָּרֵא נִקָּרֵא יִקָּרְאוּ תִּקָּרְאוּ תִּקָּרֵא תִּקָּרְאִי תִּקָּרֶאנָה.
ולא יעשה מהם חסירי הלמ"ד. ואם תאמר הנה מצאנו וַיִּקָּר אֱלֹ׳
אֶל בִּלְעָם, בא מן הִקָּרֶה [191] כה שהוא בה"א.

והפעול הדגוש כבעלי הה"א ברוב וְחִטֵּא אֶת הַבַּיִת (תזריע) מִלֵּא
אותם חָכְמַת לֵב (ויקהל) אֲשֶׁר קִנֵּא לֵאלֹהָיו (פנחס). ובא בקמץ נִשָּׂא אֶת
שְׁלֹמֹה (מלכים א׳ ט׳ י"א) דִּכָּא לָאָרֶץ חַיָּתִי (תהלים קמ"ג ג׳) מִלָּא [192] כְּרֵשׂוֹ
מֵעֲדָנָי (ירמי׳ נ"א ל"ד).

בִּנְיָן פָּעַל קַל.

בָּרָא בָּרָאתָ בָּרָאתִי בָּרְאוּ בְּרָאתֶם בָּרָאנוּ בָּרְאָה בָּרָאת בְּרָאתֶן.

הבינוני מְכַלְכֵּל מְכַלְכְּלִים מְכַלְכְּלָה מְכַלְכְּלוֹת.
מְכַלְכֵּל בפלם וְדָוִד מְכַרְכֵּר בְּכָל עֹז (שמואל ב׳ ו׳ י״ד).
הפעול מְכוּלְכָּל מְכוּלְכָּלִים מְכוּלְכָּלָה מְכוּלְכָּלוֹת.
הצווי כַּלְכֵּל כַּלְכְּלוּ כַּלְכְּלִי כַּלְכֵּלְנָה. המקור כַּלְכֵּל.
אֹתָן אֲכַלְכֵּל יְכַלְכֵּל תְּכַלְכֵּל נְכַלְכֵּל יְכַלְכְּלוּ תְּכַלְכְּלוּ תְּכַלְכֵּל תְּכַלְכְּלִי תְּכַלְכֵּלְנָה.

סִכְסֵךְ סִכְסַכְתָּ סִכְסַכְתִּי סִכְסְכוּ סִכְסַכְתֶּם סִכְסַכְנוּ סִכְסְכָה סִכְסַכְתְּ סִכְסַכְתֶּן.
הבינוני מְסַכְסֵךְ מְסַכְסְכִים מְסַכְסְכָה מְסַכְסְכוֹת.
הפעול מְסוּכְסָךְ מְסוּכְסָכִים מְסוּכְסָכָה מְסוּכְסָכוֹת.
הצווי סַכְסֵךְ סַכְסְכוּ סַכְסְכִי סַכְסֵכְנָה. המקור סַכְסֵךְ.
אֹתָן אֲסַכְסֵךְ יְסַכְסֵךְ תְּסַכְסֵךְ נְסַכְסֵךְ יְסַכְסְכוּ תְּסַכְסְכוּ תְּסַכְסֵךְ תְּסַכְסְכִי תְּסַכְסֵכְנָה.

קִרְקֵר קִרְקַרְתָּ קִרְקַרְתִּי קִרְקְרוּ קִרְקַרְתֶּם קִרְקַרְנוּ קִרְקְרָה קִרְקַרְתְּ קִרְקַרְתֶּן.
הבינוני מְקַרְקֵר מְקַרְקְרִים מְקַרְקְרָה מְקַרְקְרוֹת.
הפעול מְקוּרְקָר מְקוּרְקָרִים מְקוּרְקָרָה מְקוּרְקָרוֹת.
הצווי קַרְקֵר קַרְקְרוּ קַרְקְרִי קַרְקֵרְנָה. המקור קַרְקֵר.
אֹתָן אֲקַרְקֵר יְקַרְקֵר תְּקַרְקֵר נְקַרְקֵר יְקַרְקְרוּ תְּקַרְקְרוּ תְּקַרְקֵר תְּקַרְקְרִי תְּקַרְקֵרְנָה.

שִׁעֲשֵׁעַ שִׁעֲשַׁעְתָּ שִׁעֲשַׁעְתִּי שִׁעַשְׁעוּ שִׁעֲשַׁעְתֶּם שִׁעֲשַׁעְנוּ שִׁעַשְׁעָה שִׁעֲשַׁעַתְּ שִׁעֲשַׁעְתֶּן.
הבינוני מְשַׁעֲשֵׁעַ מְשַׁעַשְׁעִים מְשַׁעַשְׁעָה מְשַׁעַשְׁעוֹת.
הפעול מְשׁוּעֲשָׁע מְשׁוּעֲשָׁעִים מְשׁוּעֲשָׁעָה מְשׁוּעֲשָׁעוֹת.
הצווי שַׁעֲשֵׁעַ שַׁעַשְׁעוּ שַׁעַשְׁעִי שַׁעֲשַׁעְנָה.
אֹתָן אֲשַׁעֲשֵׁעַ יְשַׁעֲשֵׁעַ תְּשַׁעֲשֵׁעַ נְשַׁעֲשֵׁעַ יְשַׁעַשְׁעוּ תְּשַׁעַשְׁעוּ תְּשַׁעֲשֵׁעַ תְּשַׁעַשְׁעִי תְּשַׁעֲשַׁעְנָה.

תמו כל הבנינים השלמים והחסרים והנחים והמרובעים על מתכונתם.

אִיתַּן אוּבָא יוּבָא תּוּבָא נוּבָא יוּבְאוּ תּוּבְאוּ תּוּבָא תּוּבְאִי תּוּבֶאנָה.
הנה לא מצאנו מאלה בנין נפעל בגלל הבנין הקל מזה שהוא פועל עומד ודע כי בעת שבנין נפעל הוא פעלתו בעצמו אין לו בנין הקל על כן מנִשְׁבַּע לא תמצא פעל הקל.

נשלמו נחי העי״ן ונחי הלמ״ד אל״ף נכתבת.

ואלה הם פ״א הפעל שלהם יו״ד ולמ״ד הפעל שלהם אל״ף.

יָצָא יָצָאתָ יָצָאתִי יָצְאוּ יְצָאתֶם יָצָאנוּ יָצְאָה יָצָאת יְצָאתֶן.
הבינוני יוֹצֵא יוֹצְאִים יוֹצְאָה יוֹצְאוֹת. המקור יָצוֹא או צֵאת.
אִיתַּן אֵצֵא יֵצֵא תֵּצֵא נֵצֵא יֵצְאוּ תֵּצְאוּ תֵּצֵא תֵּצְאִי תֵּצֶאנָה.

בנין הפעיל.

הוֹצִיא הוֹצֵאתָ הוֹצֵאתִי הוֹצִיאוּ הוֹצֵאתֶם הוֹצֵאנוּ הוֹצִיאָה הוֹצֵאת הוֹצֵאתֶן.
הבינוני מוֹצִיא מוֹצִיאִים מוֹצִיאָה מוֹצִיאוֹת.
הפעול מוּצָא מוּצָאִים מוּצֵאת או מוּצָאָה מוּצָאוֹת.
הצווי הוֹצֵא או הוֹצִיא הוֹצִיאוּ הוֹצִיאִי הוֹצֶאנָה. המקור הוֹצֵא.
אִיתַּן אוֹצִיא יוֹצִיא תּוֹצִיא נוֹצִיא יוֹצִיאוּ תּוֹצִיאוּ תּוֹצִיא תּוֹצִיאִי תּוֹצֶאנָה.

בנין פעל קל.

יָרֵא יָרֵאתָ יָרֵאתִי יָרְאוּ יְרֵאתֶם יָרֵאנוּ יָרְאָה יָרֵאת יְרֵאתֶן.
הבינוני והוא כדמות תאר יָרֵא יְרֵאִים יְרֵאָה יְרֵאוֹת.
הצווי יְרָא יִרְאוּ יִרְאִי יְרֶאנָה. המקור יָרוֹא. ובאותיות בכלם בִּירוֹא כִּירוֹא לִירוֹא מִירוֹא.
איתן אִירָא יִירָא תִּירָא נִירָא יִירְאוּ תִּירְאוּ תִּירָא תִּירְאִי תִּירֶאנָה.

בנין נפעל.

נוֹרָא נוֹרֵאתִי נוֹרֵאתָ נוֹרְאוּ נוֹרֵאתֶם נוֹרֵאנוּ נוֹרְאָה נוֹרֵאת נוֹרֵאתֶן.
הבינוני נוֹרָא נוֹרָאִים נוֹרָאה נוֹרָאוֹת.
הצווי הִוָּרֵא הִוָּרְאוּ הִוָּרְאִי הִוָּרֶאנָה. המקור הִוָּרֵא.
אִיתַּן ומזה הבנין לא נעשה בחסרון אל״ף לעולם. אִוָּרֵא יִוָּרֵא תִּוָּרֵא נִוָּרֵא יִוָּרְאוּ תִּוָּרְאוּ תִּוָּרֵא תִּוָּרְאִי תִּוָּרֶאנָה.

נשלמו נחי הפ״א יו״ד ונחי הלמ״ד אל״ף.

ואלה הם הפעלים המרובעים.

כִּלְכֵּל כִּלְכַּלְתָּ כִּלְכַּלְתִּי כִּלְכְּלוּ כִּלְכַּלְתֶּם כִּלְכַּלְנוּ כִּלְכְּלָה כִּלְכַּלְתְּ כִּלְכַּלְתֶּן.

לחבר סימן הפעולים המדברים בעדם עם פעלתי גם פְּעַלְתִּינִי איננו נמצא זולתי עם הפועל והעד וַאֲנִי עֲשִׂיתִינִי וטעמו עשיתי לי.

פָּעֲלוֹ פְּעָלוֹהוּ פְּעָלוֹךָ פְּעָלוֹנִי. פְּעָלוֹם פְּעָלוֹכֶם פְּעָלוֹנוּ פְּעָלוֹהָ פְּעָלוֹךְ פְּעָלוֹן פְּעָלוֹכֶן. שמנה עם הנשתוים וזה שוה לזכרים ולנקבות.

פְּעַלְתֶּם פְּעַלְתּוּהוּ פְּעַלְתּוּנִי פְּעַלְתּוּם פְּעַלְתּוּנוּ פְּעַלְתּוּהָ פְּעַלְתּוּן. הם שמנה עם הנשתוים ויחסרו ארבעה כי לא יתכן כינוי הפועל הנמצא עם פְּעַלְתֶּם רק פְּעַלְתּוּכֶם סימן הפועלים וטעמו פעלתם לכם.

פָּעַלְנוּ תוצאותיו שמנה ושוה לזכרים ולנקבות ויפלו מהם שנים שהם ארבעה והנגרעים הם הנשתוים כי לא יתכן לחבר סימן המדבר בעדו עם פָּעַלְנוּ רק פְּעָלְנוּנוּ שטעמו פָּעַלְנוּ לָנוּ. פָּעַלְנוּ פְּעַלְנוּהוּ פְּעַלְנוּךָ פְּעַלְנוּם פְּעַלְנוּכֶם פְּעַלְנוּהָ פְּעַלְנוּךְ פְּעַלְנוּהֶן פְּעַלְנוּכֶן.

פָּעֲלָה שנים עשר עם הנשתוים. פְּעָלַתּוּ או פְּעָלַתְהוּ פְּעָלַתְךָ פְּעָלַתְנִי פְּעָלָתַם פְּעָלַתְכֶם פְּעָלַתְנוּ פְּעָלַתָה או פְּעָלַתָּה פְּעָלָתֵךְ פְּעָלָתַן פְּעָלַתְכֶן.

פָּעַלְתְּ שמנה עם הנשתוים ויחסרון שנים שהם ארבעה כי לא יתכן לחבר סימן הפעולים הנמצאים עם פָּעַלְתְּ רק פְּעַלְתִּיךְ הוא כנוי וטעמו פָּעַלְתָּ לָךְ. פָּעַלְתְּ פְּעַלְתִּיהוּ פְּעַלְתִּינִי פְּעַלְתִּים פְּעַלְתִּינוּ פְּעַלְתִּיהָ פְּעַלְתִּין פְּעַלְתִּיכֶן.

פְּעַלְתֶּן שמנה עם הנשתוים ויחסרון שנים שהם ארבעה ויהיה זה מחובר עם כנוי הפעלים כמו פְּעַלְתֶּם כי וא"ו הרבים יסירהו מדרך נשים וכן פָּעַלְנוּ פָּעֲלוּ ואם יהיה פְּעַלְתֶּן נפרד מהפעלים אז טוב.

פּוֹעֵל שנים עשר עם הנשתוים. פּוֹעֵל פּוֹעֲלוֹ או פּוֹעֲלֵהוּ פּוֹעַלְךָ. פּוֹעֲלִי פּוֹעֲלָם פּוֹעַלְכֶם פּוֹעֲלֵנוּ פּוֹעֲלָהּ פּוֹעֲלֵךְ פּוֹעֲלָן פּוֹעַלְכֶן.

פּוֹעֲלִים שנים עשר עם הנשתוים. פּוֹעֲלִים פּוֹעֲלָיו פּוֹעֲלֶיךָ פּוֹעֲלַי פּוֹעֲלֵיהֶם. פּוֹעֲלֵיכֶם פּוֹעֲלֵינוּ פּוֹעֲלֶיהָ פּוֹעֲלַיִךְ פּוֹעֲלֵיהֶן פּוֹעֲלֵיכֶן.

פּוֹעֶלֶת שנים עשר כנוים עם הנשתוים. פּוֹעַלְתּוֹ כמו וַתִּשָּׂאֵהוּ אוֹמַנְתּוֹ (שמואל ב׳ ד׳ ד׳) פּוֹעַלְתְּךָ פּוֹעַלְתִּי אַל תִּשְׂמְחִי אוֹיַבְתִּי (מיכה ז׳ ח׳) פּוֹעַלְתָּם פּוֹעַלְתְּכֶם כמו חָפְרָה יוֹלַדְתְּכֶם (ירמיה נ׳ י"ב) פּוֹעַלְתֵּנוּ פּוֹעַלְתָּהּ פּוֹעַלְתֵּךְ פּוֹעַלְתָּן פּוֹעַלְתְּכֶן.

פּוֹעֲלוֹת שנים עשר כנוים עם הנשתוים. פּוֹעֲלוֹתָיו פּוֹעֲלוֹתֶיךָ פּוֹעֲלוֹתַי פּוֹעֲלוֹתֵיכֶם פּוֹעֲלוֹתֵיהֶם פּוֹעֲלוֹתֵינוּ פּוֹעֲלוֹתֶיהָ פּוֹעֲלוֹתַיִךְ פּוֹעֲלוֹתֵיהֶן פּוֹעֲלוֹתֵיכֶן.

פָּעוּל שנים עשר כנויים עם הנשתוים וכנוי הפעולים עם הפעולים

אלה הם (אבות) *) הפעלים בהתחברם עם כל תולדותיהם סימן הפעולים 193) יהיה מספרם מאתים ותשעים ושנים זולתי שנים הנשתוים ותדע ותשכיל כי כל שם ומלה בהתחברם עם אותיות הקטן (אותיות הקנין) יעלה מספרם שנים עשר. שלשה ליחידים נסתר נמצא ומדבר בעדו. והרבים שלשה נסתרים ונמצאים ומדברים בעדם. וששה לנקבות בין יחידות בין רבות עם הנשתוים. אבל הפעולים פעם הם כמספר הזה שנים עשר ופעם יחסרו שלישיתם וזה החסרון יהיה בעבור שאין נכון בלשוננו לחבר סימן הפועל (כימן הפעול) עם סימן הפעול (סימן הפועל) יחיד ורבים ושניהם מדברים כנגדם (בעדם) או סימן הפועל והפעול שניהם נמצאים. ואם תמצא פועל בששה פעלים תדינהו בשמנה עם הנשתוים ואם תמצאנו בשמנה הנשתוים הם חסרים. ואם עשרה הם שנים עשר עם הנשתוים ובטרם אעמידם על מתכונתם אודיעך איך יבואם חסרונם ואדריכך בדרך ישרה.

שער בביאור הפעלים עם הפעולים לדעת מתי יחסרו.

התבונן תולדות הפועלים בהתחברם עם סימן הפעולים רק הפעולים הם עם סימן הפעולים.

פָּעַל שנים עשר הם עם הנשתוים שהם פְּעָלַנִי פְּעָלַנוּ.

ואלו הם פָּעַל פְּעָלוֹ או פְּעָלַהוּ פְּעָלְךָ כמו צור יְלָדְךָ (האזינו) פְּעָלַנִי לני פתוח פְּעָלָם פְּעַלְכֶם פְּעָלַנוּ פְּעָלָהּ פְּעָלֵךְ פְּעָלַן פְּעַלְכֶן. והנשתוים פְּעָלַנִי פְּעָלַנוּ.

פָּעֲלְתָּ תוצאותיו שמנה עם הנשתוים.

ואלו הם פָּעַלְתָּ פְּעַלְתּוֹ או פְּעַלְתָּהוּ עַל דרך וְכִפַּרְתָּהוּ. פְּעַלְתָּנִי פְּעַלְתָּם פְּעַלְתָּנוּ פְּעַלְתָּהּ פְּעַלְתָּן. ויחסרו ארבעה בין זכרים בין נקבות כי לא יתכן לחבר סימן הפעולים הנמצאים עם פעלת גם פְּעַלְתְּךָ אין הכ"ף סימן הפעול רק הוא כנוי וטעמו פָּעַלְתָּ לְךָ.

פָּעַלְתִּי פְּעַלְתִּיו או פְּעַלְתִּיהוּ פְּעַלְתִּיךָ פְּעַלְתִּינִי וכן יאמר פְּעַלְתִּינִי כדרך וַאֲנִי עֲשִׂיתִנִי ולא יאמר פְּעַלְתִּנוּ שירצה לומר פעלתי אותנו. כי לא נמצא. גם יש אומר כי עֲשִׂיתִנִי פירושו עָשִׂיתִי לְעַצְמִי. פְּעַלְתִּיכֶם. פְּעַלְתִּיהָ פְּעַלְתִּין פְּעַלְתִּיכֶן. תוצאותיו שמנה ויחסרו ארבעה כי לא יתכן

---

*) Die in diesem Abschnitt in Klammern gesetzten Lesarten sind gleichwie die auf p. 1 und 2. Varianten aus der Florentiner Handschrift.

יִפְעַל יִפְעָלֵהוּ או יִפְעָלֶנּוּ. יִפְעָלְךָ יִפְעָלֵנִי יִפְעָלֵם יִפְעַלְכֶם יִפְעָלֵנוּ יִפְעָלֶהָ או יִפְעָלֶנָּה. יִפְעָלֵךְ יִפְעָלֵן יִפְעַלְכֶן והם שנים עשר עם הנשתוים.

תִּפְעַל תִּפְעָלֵהוּ או תִּפְעָלֶנּוּ או תִּפְעֲלוּ תִּפְעָלֵנִי תִּפְעָלֵם תִּפְעָלֵנוּ תִּפְעָלֶהָ תִּפְעָלֵן. והם שמנה עם הנשתוים ויחסרון שנים שהם ארבעה כי לא יתכן לחבר כנויי הפעלים יחיד ורבים עם תִּפְעַל נִפְעַל נִפְעָלֵהוּ או נִפְעָלֶנּוּ נִפְעָלְךָ נִפְעָלֵם נִפְעַלְכֶם נִפְעָלֶנָּה או נִפְעָלֶהָ. נִפְעָלֵךְ נִפְעָלֵן נִפְעַלְכֶן. והם שמנה עם הנשתוים ויחסרון שנים שהם ארבעה כי אין נכון לחבר כנויי הפעולים המדברים בעדם יחיד ורבים עם נִפְעַל וזה וזה נשתוה לזכר ולנקבה.

יִפְעֲלוּ יִפְעָלוּהוּ יִפְעָלוּךָ יִפְעָלוּנִי יִפְעָלוּם יִפְעֲלוּכֶם יִפְעָלוּנוּ יִפְעָלוּהָ יִפְעָלוּךְ יִפְעָלוּן יִפְעֲלוּכֶן. והם שנים עשר עם הנשתוים.

תִּפְעֲלוּ תִּפְעָלוּהוּ תִּפְעָלוּנִי תִּפְעָלוּם תִּפְעָלוּנוּ תִּפְעָלוּהָ תִּפְעָלִין והם שמנה עם הנשתוים ויחסרון שנים שהם ארבעה כי אין נכון לחבר כנויי הפעולים הנמצאים יחיד ורבים עם תִּפְעֲלוּ.

תִּפְעַל. תִּפְעָלֵהוּ תִּפְעָלְךָ תִּפְעָלֵנִי תִּפְעָלֵם תִּפְעַלְכֶם תִּפְעָלֵנוּ. תִּפְעָלֶנָּה או תִּפְעָלֶהָ. תִּפְעָלֵךְ תִּפְעָלֵן תִּפְעַלְכֶן. והם שנים עשר כנויים עם הנשתוים כי הוא כנגד יִפְעַל.

תִּפְעֲלִי. תִּפְעָלִיהוּ תִּפְעָלִינִי תִּפְעָלִים תִּפְעָלִינוּ. תִּפְעָלִיהָ תִּפְעָלִין הם שמנה עם הנשתוים ויחסרון כנויי הפעולים הנמצאים יחיד ורבים עם תִּפְעֲלִי כי לא יתכן רק תִּפְעָלִךְ סימן הפועלת וטעמו תפעלי לך.

תִּפְעַלְנָה לעולם מופרדות.

נשלמו דרכי הפועלים עם הפעולים וכאשר סדרתים לך על מתכונתם כפעל קל כן תוכל לעשות כנויי הפעלים בכל הבנינים ובין ותדע.

מן הפעלים המרובעים כִּלְכֵּל כִּלְכַּלְתָּ. ומן המחומשים חֲמַרְמַר חֲמַרְמַרְתָּ חֲמַרְמַרְתִּי חֲמַרְמְרוּ.

יָפְיָפִיתָ מִבְּנֵי אָדָם. (תהלים מ"ה ג')

דע כי המרובע האמתי הוא יְכַרְסְמֶנָּה חֲזִיר מִיָּעַר (שם פ' י"ד) וכן מְכַרְכֵּל בִּמְעִיל בּוּץ (דברי הימים א' ט"ו כ"ז) ודרך בנינם על דרך פעל הדגוש ובכל אשר הם כמו כן ואין באלה דגש כי אלו שלמים ופִּקֵּד וחביריו חסרים על כן הדגש בהם או תשלום הדגש ויש שנקראים מרובעים אחרים ואינם אמיתים כמו וּשְׁמֵי הַשָּׁמַיִם לא יְכַלְכְּלוּךָ (מלכים א' ח' כ"ז). כי על דעתי שרשו כָּיַל. והפ"א והלמ"ד בו כפול ועוד רבים כמהו כפול

והתבונן בהם. פְּעוּלוֹ פְּעוּלְךָ פְּעוּלִי פְּעוּלָם פְּעוּלְכֶם פְּעוּלֵנוּ פְּעוּלָהּ פְּעוּלֵךְ פְּעוּלָהֶן או פְּעוּלָן פְּעוּלְכֶן.

פְּעוּלִים שנים עשר כנויים עם הנשתוים. פְּעוּלָיו פְּעוּלֶיךָ פְּעוּלַי פְּעוּלֵיהֶם פְּעוּלֵיכֶם פְּעוּלֵנוּ פְּעוּלֶיהָ פְּעוּלַיִךְ פְּעוּלֵיהֶן פְּעוּלֵיכֶן.

פְּעוּלָה שנים עשר כנויים עם הנשתוים. פְּעוּלָתוֹ פְּעוּלָתְךָ פְּעוּלָתִי פְּעוּלָתָם פְּעוּלַתְכֶם פְּעוּלָתֵינוּ פְּעוּלָתָהּ פְּעוּלָתֵךְ פְּעוּלָתָן פְּעוּלַתְכֶן.

פְּעוּלוֹת שנים עשר כנויים עם הנשתוים. פְּעוּלוֹתָיו פְּעוּלוֹתֶיךָ פְּעוּלוֹתַי פְּעוּלוֹתָם פְּעוּלוֹתֵיכֶם. פְּעוּלוֹתֵינוּ פְּעוּלוֹתֶיהָ פְּעוּלוֹתַיִךְ פְּעוּלוֹתֵיהֶן פְּעוּלוֹתֵיכֶן.

פְּעַל פְּעָלֵהוּ פְּעָלֵנִי פְּעָלִי פְּעָלֵנוּ פְּעָלָה פְּעָלֶן ואם הוא פעול נאמר פָּעֳלֵהוּ פָּעֳלֵנִי פָּעֳלֵם פָּעֳלֵנוּ פָּעֳלָהּ פָּעֳלֶן ויחסרו שנים שהם ארבעה כי לא יתכן לחבר סימן הפעולים יחיד ורבים כמו אֱהַב אִשָּׁה (הושע ג׳ א׳) אֱהָבֶהָ וְתִצְּרֶךָּ (משלי ד׳ ו׳) והפתוחים בגלל אות הגרון.

פַּעֲלוֹ פַּעֲלוֹ פַּעֲלוּהוּ פַּעֲלוּנִי פַּעֲלוּם פַּעֲלוּנוּ פַּעֲלוּהָ הם שמנה עם הנשתוים. ויחסרו שנים שהם ארבע כי לא יתכן לחבר סימן הפעול הנמצא עם פַּעֲלוּ בפתח או בחרק או בקמץ חטף כמו שִׁמְרוּ שִׁפְטוּ מָשְׁכוּ אותה (יחזקאל ל״ב כ׳) רק פַּעֲלוּכֶם הוא כנוי הפועלים וטעמו פעלו לכם ונכון להפרידם.

פַּעֲלִי פַּעֲלִיהוּ פַּעֲלִינִי פַּעֲלִים פַּעֲלִינוּ פַּעֲלִיהָ פַּעֲלִין. והם שמנה עם הנשתוים ויחסרו שנים שהם ארבעה כי לא יתכן לחבר סימן הפעולים הנמצאים יחיד ורבים עם פַּעֲלִי.

פְּעוּלְנָה או פְּעַלְנָה. הם מופרדות מן כנוי הפעלים.

המקור פָּעוֹל והכנויים עמו פעולים או פועלים כי שני הדרכים בו נתקנו.

פָּעוֹל פָּעֳלוֹ פָּעָלְךָ פָּעֳלִי פָּעָלָם פָּעָלְכֶם. פָּעֳלֵנוּ פָּעֳלָהּ פָּעֳלֵךְ פָּעֳלָן פָּעָלְכֶן. זהו המקור הנקרא סבוב כנוייו שנים עשר עם הנשתוים ופעם יהיה עם כנוי הפעולים וענין יבדיל ביניהם כמו לא אָבָה יַבְּמִי (כי תצא) כי היו״ד סימן הפעולה וּבְדַבְּרִי אוֹתְךָ (יחזקאל ג׳ כ״ז) סימן הפעול ויודע דקדוק הלשון יוכל לדעתם.

אֶפְעַל אֶפְעָלֵהוּ או אֶפְעָלֶנּוּ או אֶפְעָלִי. אֶפְעָלְךָ אֶפְעָלֵם אֶפְעָלְכֶם אֶפְעָלֶנָּה או אֶפְעָלֶהָ או אֶפְעָלָהּ. אֶפְעָלֵךְ אֶפְעָלָן אֶפְעָלְכֶן. הם שמנה ויחסרו שנים שהם ארבע כי לא יתכן לחבר סימן הפעולים המדברים בעדם יחיד ורבים עם אֶפְעַל או אֶפְעוֹל רק אֶפְעָלֵנִי והוא סימן הפועל וזה נשתוה לזכר ולנקבה והחסרים הם שוים.

בנין נפעל.

נִשָּׂא נִשֵּׂאתִי נִשֵּׂאתָ נִשְּׂאוּ נִשֵּׂאתֶם נִשֵּׂאנוּ נִשְּׂאָה נִשֵּׂאת נִשֵּׂאתֶן.

הבינוני נִשָּׂא נִשָּׂאִים נִשָּׂאָה נִשָּׂאוֹת.

הצווי הִנָּשֵׂא הִנָּשְׂאוּ הִנָּשְׂאִי הִנָּשֶׂאנָה.

המקור הִנָּשֵׂא.

איתן אֶנָּשֵׂא יִנָּשֵׂא תִּנָּשֵׂא נִנָּשֵׂא יִנָּשְׂאוּ תִּנָּשְׂאוּ תִּנָּשֵׂא תִּנָּשְׂאִי תִּנָּשֶׂאנָה.

בנין הפעיל.

הִשִּׂיא הִשֵּׂאתָ הִשֵּׂאתִי הִשִּׂיאוּ הִשֵּׂאתֶם הִשֵּׂאנוּ הִשִּׂיאָה הִשֵּׂאת הִשֵּׂאתֶן.

הבינוני מַשִּׂיא מַשִּׂיאִים מַשִּׂיאָה מַשִּׂיאוֹת.

הפעול מוּשָּׂא מוּשָּׂאִים מוּשָּׂאָה מוּשָּׂאוֹת.

הצווי הַשֵּׂא הַשִּׂיאוּ הַשִּׂיאִי הַשֶּׂאנָה.

המקור הַשֵּׂא.

איתן אַשִּׂיא יַשִּׂיא תַּשִּׂיא נַשִּׂיא יַשִּׂיאוּ תַּשִּׂיאוּ תַּשִּׂיאִי תַּשֶּׂאנָה.

בנין הפעל.

הֻשָּׂא הֻשֵּׂאתָ הֻשֵּׂאתִי הֻשְּׂאוּ הֻשֵּׂאתֶם הֻשֵּׂאנוּ הֻשְּׂאָה הֻשֵּׂאת הֻשֵּׂאתֶן.

איתן אֻשָּׂא יֻשָּׂא תֻּשָּׂא נֻשָּׂא יֻשְּׂאוּ תֻּשְּׂאוּ תֻּשָּׂא תֻּשְּׂאִי תֻּשֶּׂאנָה.

הפ"א והלמ"ד. וכן בְּיוֹם נִטְעֵךְ תְּשַׂגְשֵׂגִי (ישעי' י"ז י"א) שהוא מן יִשְׂגֶּה אָחוּ (איוב ח' י"א) ושרשו שָׂגָה והוא כפול הפ"א והעי"ן וכן הָתְפָּקְדוּ וְכָלְכְּלוּ שהוא מן כָּלְלוּ יָפְיֵךְ (יחזקאל כ"ז י"א) ושרשו כָּלַל ובו כפול הפ"א לבד וכן רבים.

נתן.

מצאנו בנמצאים ובמדברים בעדם שהם חסירי הפ"א וחסירי הלמ"ד כמו תַּתָּה תַּחַת רַגְלַי (שמואל כ' 194) תִּתִּי תִתָּם וכן נפעל וְנִתַּתֶּם בְּיַד אוֹיֵב (בחקתי).

בנין הקל מחסירי הפ"א.

נָתַן נָתַתָּ נָתַתִּי נָתְנוּ נְתַתֶּם נָתַנּוּ נָתְנָה נָתַתְּ נְתַתֶּן.

הבינוני נוֹתֵן נוֹתְנִים נוֹתְנָה נוֹתְנוֹת.

הפעול נָתוּן נְתוּנִים נְתוּנָה נְתוּנוֹת.

הצווי נְתֹן או תֵּן תְּנוּ תְּנִי תֶּנְנָה או תֵּנָּה.

המקור נָתוֹן או נְתוֹן או תֵּת בחסרון והראוי תֶּנֶת בפלס גֶּשֶׁת הָרָה לָלֶת (שמואל א' ד' י"ט) עֹם לָתֵת והוא מענין יְיֵלִיל מוֹאָב (ישעיה ט"ז ז') הלמ"ד הראשון הוא המשרת כמו לָרֶדֶת וקמצות הלמ"ד בגלל פ"א הפעל הנופל והראוי לָלֶדֶת ויכבד קרי את שלש למדי"ן גרעו האחד ונשתנה בפתח כי הראוי בסגול על משקל לָתֵת.

איתן אֶתֵּן יִתֵּן תִּתֵּן נִתֵּן יִתְּנוּ תִּתְּנוּ תִּתֵּן תִּתְּנִי תִּתֶּנְנָה או תִּתֵּנָּה.

בנין נפעל.

נִתַּן נִתַּתָּ נִתַּתִּי נִתְּנוּ נִתַּתֶּם נִתַּנּוּ או נִתַּנּוּ נִתְּנָה נִתַּתְּ נִתַּתֶּן.

הבינוני נִתָּן נִתָּנִים נִתָּנָה נִתָּנוֹת.

הצווי הִנָּתֵן הִנָּתְנוּ הִנָּתְנִי הִנָּתֶנְנָה או הִנָּתֶנָּה.

המקור הִנָּתֵן או הִנָּתוֹן.

איתן אֶנָּתֵן יִנָּתֵן תִּנָּתֵן נִנָּתֵן יִנָּתְנוּ תִּנָּתְנוּ תִּנָּתֵן תִּנָּתְנִי תִּנָּתֶנְנָה או תִּנָּתֶנָּה.

בנין הקל מחסירי הפ"א ונחי הלמ"ד מפעלי האל"ף.

נָשָׂא נָשָׂאתָ נָשָׂאתִי נָשְׂאוּ נְשָׂאתֶם נָשָׂאנוּ נָשְׂאָה נָשָׂאת נְשָׂאתֶן.

הבינוני נוֹשֵׂא נוֹשְׂאִים נוֹשְׂאָה נוֹשְׂאוֹת.

הצווי נְשָׂא או שָׂא בחסרון. שְׂאוּ שְׂאִי שְׂאֶינָה.

המקור נָשׂוֹא.

איתן אֶשָּׂא יִשָּׂא תִּשָּׂא נִשָּׂא יִשְׂאוּ תִּשְׂאוּ תִּשָּׂא תִּשְׂאִי תִּשֶּׂאנָה.

יְהוּדָה. גָּלְתָה יְהוּדָה מֵעֹנִי (איכה א׳ ה׳).

זַיִת. זַיִת רַעֲנָן יְפֵה פְרִי תֹאַר קָרָא ה׳ שְׁמֵךְ (ירמיה י״א ט״ז).

גַּן נעול (ש״ה ד׳ י״ב), וַיִּקַּח אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם וַיַּנִּחֵהוּ בְגַן עֵדֶן לְעָבְדָהּ וּלְשָׁמְרָהּ (בראשית ב׳ ט״ו).

יַיִן. כִּי כוֹס בְּיַד ה׳ וְיַיִן חָמַר מָלֵא מֶסֶךְ וַיַּגֵּר מִזֶּה אַךְ שְׁמָרֶיהָ יִמְצוּ (תהלים ע״ה ט׳).

הַמַּטֶּה הזה (שמות ד׳ י״ז), וַיִּשְׁלַח אֶת קְצֵה הַמַּטֶּה אֲשֶׁר בְּיָדוֹ וַיִּטְבֹּל אוֹתָהּ בְּיַעְרַת הַדְּבָשׁ, (שמואל א׳ י״ד כ״ז). וְהָיָה כֹּל מַעֲבַר מַטֵּה מוּסָדָה (ישעיה ל׳ ל״ב).

שִׁמְעוּ מַטֶּה וּמִי יְעָדָהּ (מיכה ו׳ ט׳).

עָמָל. עֲמַל הַכְּסִילִים תְּיַגְּעֶנּוּ (קהלת י׳ ט״ו). וּמֵאֲדָמָה לֹא יִצְמַח עָמָל (איוב ה׳ ו׳).

אָרוֹן אחד. וַאֲרוֹן הָאֱלֹהִים נִלְקָחָה (שמואל א׳ ד׳ י״ז).

בָּקָר. בָּקָר הָיוּ חֹרְשׁוֹת (איוב א׳ י״ד).

חֲמוֹר אחד. כִּי אָמַרְתִּי אֶחְבְּשָׁה לִּי הַחֲמוֹר וְאֶרְכַּב עָלֶיהָ (שמואל ב׳ י״ט כ״ז).

הַיָּם אחד (ד״ה ב׳ ד׳ ט״ו), וְיָם אָמַר אֵין עִמָּדִי (איוב כ״ח י״ד)

וְהַיָּם הוֹרִיד מֵעַל הַבָּקָר הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר תַּחְתֶּיהָ (מלכים ב׳ ט״ז י״ז)

שָׁדוּד. וְאַתְּ שָׁדוּד מַה תַּעֲשִׂי כִּי תִלְבְּשִׁי שָׁנִי (ירמיה ד׳ ל׳) וכל הפסוק.

מָקוֹם. וְלֹא [196] תְשׁוּרֶנּוּ עוֹד מְקוֹמוֹ (איוב כ׳ ט׳) בָּאוּ עָדֶיהָ וַיֶּחְפָּרוּ (איוב ו׳ כ׳)

אַתָּה דִבַּרְתָּ אֶל הַמָּקוֹם הַזֶּה לְהַכְרִיתוֹ לְבִלְתִּי הֱיוֹת בּוֹ יוֹשֵׁב כִּי שִׁמְמוֹת עוֹלָם תִּהְיֶה (ירמיה נ״א ס״ב).

פִּתְגָם. וְנִשְׁמַע פִּתְגָם [197] הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה בְּכָל מַלְכוּתוֹ כִּי רַבָּה הִיא (אסתר א׳ כ׳).

דָּבָר. כִּי אֲנִי ה׳ אֲדַבֵּר [198] דָּבָר וְיֵעָשֶׂה וְלֹא תִמָּשֵׁךְ עוֹד (יחזקאל י״ב כ״ה).

הָאוֹת הזה (שמות ח׳ י״ט), וְזֹאת לָכֶם הָאוֹת נְאֻם ה׳ כִּי פֹקֵד אֲנִי עֲלֵיכֶם בַּמָּקוֹם הַזֶּה ((ירמי׳ מ״ד כ״ט).

שֵׁבֶט. וּמָה אִם גַּם שֵׁבֶט מוֹאֶסֶת לֹא יִהְיֶה (יחזקאל כ״א י״ח).

שֵׁבֶט בְּנִי מוֹאֶסֶת כָּל עֵץ (יחזקאל כ״א ט״ו).

שֶׂה תָּמִים. וְהִנְנִי אָנִי וְשָׁפַטְתִּי בֵּין שֶׂה בְרִיאָה [199] וּבֵין שֶׂה רָזָה (יחזקאל ל״ד כ׳).

הַשֵּׁמוֹת עַל שִׁבְעָה דְרָכִים.

הדרך הראשונה.

שם דבר

שָׁמַיִם אֶרֶץ דֶּשֶׁא עֵשֶׂב
כֶּסֶף זָהָב בְּדִיל עוֹפֶרֶת
אֵשׁ רוּחַ אֶבֶן רֵחַיִם והדומים להם.

הדרך השנית.

שם עצם

אָדָם שֵׁת אֱנוֹשׁ אַבְרָהָם
יִצְחָק יַעֲקֹב והדומים להם.

הדרך השלישית.

שם היחס

אַבְרָהָם הָעִבְרִי
מָרְדֳּכַי הַיְּהוּדִי אַהֲרֹן הַלֵּוִי
והדומה להם.

הדרך הרביעית.

שם מקרה

חָכְמָה תְּבוּנָה הוֹלֵלוֹת סִכְלוּת
רֶשַׁע אַשְׁמָה וְעָוֹן צְדָקָה מָוֶת
וחיים. והדומים להם.

הדרך החמישית.

שם תאר

חָכָם צַדִּיק רָשָׁע עֶבֶד מֶלֶךְ
והדומים להם.

הדרך הששית.

שם הפועל

זָכוֹר שָׁמוֹר

הדרך השביעית.

שם מספר

אֶחָד שְׁנַיִם שְׁלֹשָׁה אַרְבָּעָה וכן כלם.

hier ist das M. S. defekt, und es fehlt das folgende Bl.

אלה השמות שהם זכרים וניכרים בלשון נקבה.

שֶׁמֶן. שֶׁמֶן תּוּרַק שְׁמֶךָ (שיר השירים א׳ ג׳).
כָּבוֹד הזה (בראשית ל״א א׳), וּבִקְהָלָם אַל תֵּחַד כְּבוֹדִי (בראשית מ״ט ו׳).
אֲנָשִׁים. וְהֵנָּה בָּאוּ 195) תּוֹךְ הַבַּיִת לוֹקְחֵי חִטִּים (שמואל ב׳ ד׳ ו׳).
בַּיִת גָּדוֹל כִּי שָׁחָה אֶל מָוֶת בֵּיתָהּ (קהלת ב׳ י״ח).
עַם זוּ (ישעי׳ מ״ג כ״א), וְחָטָאת עַמֶּךָ (שמות ה׳ י״ו), מַדּוּעַ שׁוֹבְבָה הָעָם הַזֶּה (ירמיה ח׳ ה׳).
וַיִּרְאוּ הָעָם אֲשֶׁר בְּקִרְבָּהּ יוֹשֶׁבֶת לָבֶטַח (שופטים י״ח ז׳)
לֶחֶם. מֵאָשֵׁר שְׁמֵנָה לַחְמוֹ (בראשית מ״ט כ׳).
תְּהוֹם. תְּהוֹם אָמַר לֹא בִּי הִיא (יחזקאל ל״א ד׳). תְּהוֹם רוֹמְמָתְהוּ (איוב כ״ח י״ד).
קוֹל. קוֹל שְׁמוּעָה הִנֵּה בָאָה (ירמיה י׳ כ״ב).

אֶבֶן גְּדוֹלָה (יהושע כ"ד כ"ו), וַיִּבְחַר לוֹ חֲמִשָּׁה חַלּוּקֵי אֲבָנִים מִן הַנַּחַל (שמואל א׳ י"ז מ׳).

צְעָקָה. וְהָיְתָה צְעָקָה גְדוֹלָה בְּמִצְרַיִם אֲשֶׁר כָּמוֹהוּ לֹא נִהְיָתָה וְכָמוֹהוּ לֹא יוֹסִף (שמות י"א ו׳).

תּוֹרָה. אַחַת יִהְיֶה לָאֶזְרָח וְלַגֵּר. (שמות י"ב מ"ט)

אֶרֶץ. אֶרֶץ טוֹבָה (שמות ג׳ ח׳), וְלֹא נָשָׂא אוֹתָם הָאָרֶץ לָשֶׁבֶת יַחְדָּיו (בראשית י"ג ו׳).

אַךְ בְּגוֹרָל יֵחָלֵק הָאָרֶץ (במדבר כ"ו נ"ה).

עֵת. בָּעֵת הַהִיא (בראשית ל"ח א׳), לְעִתִּים מְזוּמָּנִים שָׁנָה בְשָׁנָה לְבַעֵר עַל מִזְבַּח ה׳ אֱלֹהֵינוּ (נחמיה י׳ ל"ה).

קֶרֶן. קֶרֶן אַחַת (דניאל ה׳ ט׳), וּמִן הָאַחַת מֵהֶם יָצָא קֶרֶן אַחַת מִצְּעִירָה (דניאל ח׳ ט׳).

יְמִין ה׳ עֹשָׂה חָיִל (תהלים קי"ח ט"ו וקי"ח י"ו), נִצָּב יְמִינוֹ כְּצָר (איכה ב׳ ד׳).

צִפּוֹר. הַצִּפּוֹר הַחַיָּה (ויקרא י"ד ה׳), כְּצִפּוֹר בּוֹדֵד עַל גָּג (תהלים ק"ב ח׳)

נַעֲרָה. וְהָיָה הַנַּעֲרָה אֲשֶׁר אוֹמַר אֵלֶיהָ (בראשית כ"ד י"ד), כִּי יִהְיֶה נַעֲרָה בְתוּלָה (דברים כ"ב כ"ו).

כָּנָף. כנף אחת. וְהַכָּנָף הָאַחֶרֶת אַמּוֹת חָמֵשׁ מַגִּיעַ לִכְנַף הַכְּרוּב הָאֶחָד [204] (בדברי הימים ב׳ ג׳ י"א)

קֶשֶׁת. וְהָיְתָה הַקֶּשֶׁת. (בראשית ט׳ י"ו), קֶשֶׁת יְהוֹנָתָן לֹא נָסוֹג [205] אָחוֹר. (שמואל ב׳ א׳ כ"ב)

שָׂפָה. וַיְהִי כָל הָאָרֶץ שָׂפָה אֶחָת (בראשית י"א א׳), שָׂפָה יִהְיֶה לְפִיו [206] מַעֲשֵׂה אוֹרֵג (שמות כ"ח ל"ב).

שַׂלְמָה. אִם חָבֹל תַּחְבֹּל שַׂלְמַת רֵעֶךָ עַד בֹּא הַשֶּׁמֶשׁ תְּשִׁיבֶנּוּ לוֹ. כִּי הִיא כְסוּתוֹ לְבַדָּהּ (שמות כ"ב כ"ה).

מַחֲנֶה. אֶל הַמַּחֲנֶה [207] הָאַחַת וְהִכָּהוּ וְהָיָה הַמַּחֲנֶה הַנִּשְׁאָר לִפְלֵיטָה (בראשית י"ב ט׳).

מַחֲנֵה אֱלֹהִים זֶה (בראשית ל"ב ג׳).

מְלָאכָה. וְכָל הַמְּלָאכָה נְמִבְזָה וְנָמֵס אוֹתָהּ הֶחֱרִימוּ (שמואל א׳ ט"ו ט׳).

פַּעַם. כִּי בַּפַּעַם הַזֹּאת (שמות ט׳ י"ד), אֶל בֵּית הַנָּשִׁים שֵׁנִי. שהוא כמו פעם שני (אסתר ה׳ י"ו).

שְׁאֵלָה. שְׁאֵלָה אַחַת קְטַנָּה. (שופטים ב׳ כ׳), מַה שְּׁאֵלָתֵךְ וְיִנָּתֵן לָךְ (אסתר ה׳ ו׳).

[קדמ דספרא]

ואלה הם השמות שהם מתחלפים מנקבה לזכר.

שֶׁמֶשׁ. שֶׁמֶשׁ צְדָקָה וּמַרְפֵּא בִּכְנָפֶיהָ (מלאכי ג׳ כ׳), שֶׁמֶשׁ יָרֵחַ עָמַד זְבֻלָה
(חבקוק ג׳ י״א).

וְהוּא כְּחָתָן יֹצֵא מֵחֻפָּתוֹ (תהלים י״ט ו׳).
מִקְצֵה הַשָּׁמַיִם מוֹצָאוֹ. (תהלים י״ט ז׳), שֶׁמֶשׁ יָדַע מְבוֹאוֹ (תהלים ק״ד י״ט)
אֵשׁ. אֵשׁ תָּמִיד תּוּקַד (ויקרא ו׳ ו׳) מְשָׁרְתָיו אֵשׁ לֹהֵט (תהלים ק״ד ד׳).
תְּאָכְלֵהוּ אֵשׁ לֹא נֻפָּח (איוב כ׳ כ״ו).
מִמָּרוֹם שָׁלַח אֵשׁ בְּעַצְמֹתַי וַיִּרְדֶּנָּה (איכה א׳ י״ג).
רוּחַ. והנה [00]) רוּחַ גְּדוֹלָה וְחָזָק מְפָרֵק הָרִים וּמְשַׁבֵּר סְלָעִים (מלכים א׳ י״ט י״א).
שְׁמוּעָה. וּשְׁמוּעָה טוֹבָה (משלי כ״ה כ״ה), וּבָא בַשָּׁנָה הַשְּׁמוּעָה וְאַחֲרָיו בַּשָּׁנָה
(ירמיה נ״א מ״ו).

וּשְׁמֻעוֹת יְבַהֲלֻהוּ (דניאל י״א מ״ד)
שְׁבוּעָה. שבועה [201]) זאת (בראשית כ״ד ח׳), נְקִיִּם אֲנַחְנוּ מִשְּׁבֻעָתֵךְ הַזֶּה
אֲשֶׁר הִשְׁבַּעְתָּנוּ (יהושע ב׳ כ׳).
וְהָיָה לָהֶם כִּקְסָום שָׁוְא בְּעֵינֵיהֶם שְׁבֻעֵי שְׁבֻעוֹת לָהֶם (יחזקאל כ״א ח׳).
עַיִן. עַיִן טוֹבָה. עֵינֵי ה׳ הֵמָּה מְשׁוֹטְטִים [202]) (זכריה ד׳ י׳).
יִרְאוּ עֵינָיו כִּידוֹ. (איוב כ״א כ׳)
לָשׁוֹן. וְלָשׁוֹן רַכָּה (משלי כ״ה ט״ו). מַה יִּתֵּן לְךָ וּמַה יֹּסִיף לָךְ לָשׁוֹן רְמִיָּה
(תהלים ק״כ ג׳).

דָּבַק לְשׁוֹן יוֹנֵק אֶל חִכּוֹ (איכה ד׳ ד׳), וּלְשׁוֹנִי אִם יֶהְגֶּה רְמִיָּה (איוב כ״ז ד׳).
יָד. וִידֵי מֹשֶׁה כְּבֵדִים (שמות י״ז י״ב). וְהִנֵּה יָד שְׁלוּחָה אֵלָי וְהִנֵּה בוֹ מְגִלַּת סֵפֶר
(יחזקאל ב׳ ט׳).

נָשִׁים אָנָה הֵמָּה מוֹלִיכוֹת אֶת הָאֵיפָה (זכריה ה׳ י׳), שִׁשִּׁים הֵמָּה מְלָכוֹת
(שיר השירים ו׳ ח׳).

וְהֵמָּה בָּאוּ בֵּית לֶחֶם (רות א׳ כ״ב).
רֶגֶל. לו [203] רֶגֶל יְשָׁרָה (יחזקאל א׳ ז׳), כִּי רַגְלֵיהֶם לָרַע יָרוּצוּ (משלי א׳ י״ו).
כּוֹס. כּוֹסִי רְוָיָה (תהלים כ״ג ה׳), כִּי כוֹס בְּיַד ה׳ וְיַיִן חָמַר מָלֵא מֶסֶךְ
(תהלים ע״ה ט׳).

עִיר. עִיר קְטַנָּה (קהלת כ״ז י״ד), אֵי מִזֶּה עִיר אַתָּה וַיֹּאמֶר מֵאַחַד שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל
(שמואל ט״ו ב׳).

דֶּרֶךְ. לֹא זֶה הַדֶּרֶךְ וְלֹא זֹה הָעִיר (מלכים ב׳ ט״ו ב׳) כָּל דֶּרֶךְ אִישׁ
יָשָׁר בְּעֵינָיו (משלי כ״א ב׳).
יֵשׁ דֶּרֶךְ יָשָׁר לִפְנֵי אִישׁ וְאַחֲרִיתָהּ דַּרְכֵי מָוֶת (משלי י״ד י״ב וי״ו כ״ה).